BIBLIOTECA MUNICIPALĂ "M. SADOVEANU" Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 21 (90)
28 mai 1993
16 pagini
25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Valeriu CRISTEA

Oameni de marmeladă

Opusul *fanaticului* este *omul de marmeladă*. Primul merge pe drumul unei singure idei şi poartă ochelari de cal. Al doilea umblă pe toate drumurile şi ochii îi aleargă în toate părţile. Ochi alunecoşi, inimă – ideologiceşte – zburdalnică. Încorsetat într-o convingere unică, primul e subţirel, tras ca prin inel. Înveşmântat într-o largă haină de casă, primitoare de obezităţi, al doilea e revărsat şi inform. E şi cu unii şi cu alţii, şi cu stânga şi cu dreapta, şi cu opoziţia şi cu puterea. Ideologia lui de dimineaţă e caducă la prânz şi total revizuită în amurg. Iar când se lasă noaptea e cu totul alt ins decât în zori... Fermentează necontenit. Uneori îţi dă impresia că îl regretă pe Ceauşescu. Alteori pare neconsolat că opoziţia nu a triumfat! Critică ravagiile economiei de piaţă, încât ai zice că e socialist. Nu e, nu e nimic şi e din toate câte puţin. Un timp l-ai crezut alături de tine, parcă i-ai şi simţit umărul lipit de al tău, dar când te-ai dezmeticit şi te-ai uitat mai bine, l-ai zărit departe, pe malul celălalt. Dacă îi reproşezi de-solidarizarea, îţi ţine o lecţie de democraţie, argumentând că e normal să gândim altfel (chiar în toate privinţele?) şi că în general suntem complet diferiţi. Omul de marmeladă e oportunistul indecis (oportunistul decis alege uneori masca fanaticului), fricosul care se teme până şi de umbra unei opţiuni, abilul care slalomează printre „puncte fixe“, şmecherul care evită prostia angajării clare. Deschide toate uşile, având grijă să le lase – pe toate – întredeschise. Ca să iasă sau să reintre, după împrejurări. Omul de marmeladă reprezintă cea mai odioasă lăbărţare – ideatică şi morală. Îi prefer pe ultramonarhişti, ultranaţionalişti, ultraliberali, ultrastângişti celor care vor să fie în acelaşi timp (sau succesiv) şi monarhişti, şi naţionalişti, şi liberali, şi stângişti. Într-un fanatic poţi lovi ca într-un sac de box rigid, cu iluzia că te baţi sportiv, într-un ring. Cum să loveşti însă în omul de marmeladă? Pumnul s-ar înfunda într-o materie vâscoasă din care nu l-ai putea extrage, cu scârbă, decât lipicios şi înmănuşat. Dar nu numai fanaticul, ci şi oportunistul ingenuu (căruia i se pare firesc să se „întoarcă“ după cum bate vântul) e deasupra omului de marmeladă – oportunist sofisticat, cu pretenţii de complexitate şi intelectualitate, de obiectivitate şi independenţă de opinii. Pe fanatic îl deteşti, pe simplul oportunist îl dispreţuieşti: de omul de marmeladă ţi-e silă!

Ilustrăm acest număr cu caricaturi de Ştefan POPA-POPA'S

POPAS

The man is big.
The man is strong.
His drawings are big.
His drawings are strong.
A formidable collection of cartoons from one of the finest cartoonists that I have seen.

HUNT EMERSON

Un art nouveau est né "Les dessins satiriques"

Picasso

- EUGEN IONESCU: "LUMEA NU MAI ARE PITORESCUL DE ALTĂ DATĂ"
- UN GUINESS-MAN ROMÂN: ŞTEFAN POPA-POPA'S
- DESTIN TRAGIC: IOAN PETRU CULIANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

scaunul catodic

Au început, timid, să reapară bancurile. Apa de X face minuni. Un nevăzător a intrat în ea și a ieșit văzând. Un altul, surd la chemările vieții, după bălăcire a început să audă. Un paralitic a intrat cu totul și a ieșit având roțile căruciorului nichelate! Chiar dacă sunt cam negre și posibil copiate și acestea, se vor apropia mai mult de narațiune, de teatrul de revistă, de „bebête show". Ele vor intra și în sloganurile publicitare (un început există, dar e de-a dreptul penibil: reclama la Massa. Și à propos de această reclamă de tranziție, maimuțele se vaită că nu mai au ce vinde! Nu-i a bine să se apuce de o treabă cinstită?).

Pornind de aici, adică de la dialog și de la prezentarea unor personalități publice, am văzut cum arată noii patroni (cam ca vânzătoarele de la pâine de acum trei, patru ani) și adevărații intelectuali care sunt din ce în ce mai puțini. Asta într-o emisiune economică și la „Simpozion". Oameni de carte ca Simion, Sorescu, Buzura, Paler – fie că ești sau nu de acord cu toți deodată – nu se întâlnesc pe toate drumurile. Acolo sunt gropi pline de bălți stătute.

Revenind la știința dialogului, am văzut apoi un interviu încropit cu domnul Ghilezan. Reporterii noștri sunt atenți la coala de hârtie de pe genunchi, în care bifează întrebările ce le debitează, nu-s atenți deloc la discuție, nu-l privesc pe cel intervievat de ce-și freacă nervos palmele. Reporterii noștri nu sunt în stare să stea nici în picioare, darmite pe scaun. Uitați-vă la agasanții J. Gheorghiu și V. Ionescu! (Unde mai pui că nici operatorii nu știu să miște camera aia din mână). Se sparie pe urmă dacă ceva iese din proiectul stabilit, trecând fără dezinvoltură peste momentele apărute pe parcurs. Când prezintă știrile, răcnesc diform și nu-și scot ochii din foaie. (Gămulescu, Nicolaescu, Mitu, Stoica). Se machiază gros, se îmbracă prost, își aleg coafuri demodate. Etc.

Cu toate acestea, sâmbăta are un program mai alert, datorită rubricilor cu ajutorul cărora se umple timpul. Duminica, dacă dă Dumnezeu să nu te întorci pe seară de la Pasărea sau de la Cernica și stai la masă pe la două și ceva, vezi numai morți și răniți. E bine că se dau dintr-astfel de imagini, să mai reflecteze rutier toți bezmeticii de pe șosele. Dar nici să-ți stea dumicatul în gât! De asemenea, trebuie înființată categoria „maestru internațional", că de maiștri de carton presat ne-am cam săturat.

Tulburătoare este emisiunea „Rosturi, rostiri" unde au apărut și oameni ce au câte ceva de spus, dar și mulți „politicieni" inutili. „Confluențele" Gabrielei Negreanu încep să devină pâraie repezi pentru singuraticii nopții și ai poeziei. Iar transmisiunile sportive nu beneficiază încă de un comentator profesionist care să se uite la joc, nu în fișierul computerului. Se înțelege la care dintre marile decepții fac trimitere. Omul cu pricina era bun când țipa înainte vreme, acum se cere totuși altceva. Calm și la obiect.

Nicolae ILIESCU

Pro amiciția

BÂRFEMA
(Bârfulă)

Bârfului Bârfei Bârfeșu

Bârfinarii bârfeșteni bârficiră „b" bârfeme,
Bârfinind bârfoi, bârfeți, bârfilate bârfbileme;
Bârfilete bârfene bârfunară bârfasole:
Bârfbârfate, bârfuiască bârfuiele bârfinate!
Bârfală:
Bârfitori din toate borțile, bârfiți-vă!

B. BÂRFONEAȚĂ
Pt. conformitate, Mitru Popmitru, student anul III – eonologie, București

Ce nu trebuie să știe elevii despre clasici

Fără a greși, putem spune că existența lui Ernest Hemingway s-a depănat sub semnul armelor. La vârsta de 3 (trei!) ani a primit în dar de la bunicul său prima pușcă, iar ultima oară când a ținut în mână o astfel de unealtă a fost pe 2 iulie 1962, când și-a tras două focuri de carabină în cap. Evident, a participat la mai toate războaiele importante ale epocii sale, îmbinând în egală măsură curajul cu fanfaronada. Iată și unul dintre episoadele războinice ale biografiei sale, numit cu mândrie cam în felul următor: „Cum am eliberat eu hotelul Ritz". Corespondent de război, scriitorul a însoțit trupele de invazie ale generalului Eisenhower din Franța, lucru extrem de palpitant. Din păcate, ziariștilor le era interzis să poarte armament, lucru ce contravenea total firii sale belicoase. În cele din urmă, a găsit totuși momentul de a participa direct la lupte. În momentul eliberării Parisului se crease o asemenea harababură (mai ales că numele generalului Leclerc, desemnat să conducă asaltul final, a fost anunțat în ultima clipă) încât indisciplinatul ziarist și-a smuls petlițele de corespondent de presă și, pe 20 august '44 s-a prezentat la cartierul general al Diviziei a Cincea de infanterie pentru a cere arme. Refuzat fără menajamente, s-a decis să-i distrugă pe nemți de unul singur, așa că a început prin a recruta un grup de zece partizani francezi la fel de dezorientați ca el. Împreună, au eliberat hotelul din satul Rambuillet (ce fusese de multă vreme părăsit atât de nemți cât și de proprietar). Astfel, după ce au găsit și arme, ba chiar o hartă strategică, au devalizat provizia de vin uitată de nemți în retragerea lor grăbită și au început să facă planuri. Așa au fost găsiți de restul corespondenților de presă în momentul intrării oficiale a armatei americane în sat. Pentru a-i umple definitiv de invidie pe colegi, Heminway a mai aruncat și trei grenade într-o pivniță în care se spunea c-ar fi poposit niște soldați S.S. (plecați de mult, evident). Neobosit, s-a aruncat apoi într-un jeep, alături de partizanii rămași alături de el și, cu experiența unui vechi combatant, a traversat Parisul în trombă, oprind în fața hotelului Ritz. Aici, după ce s-a îmbrățișat cu directorul, a declarat restaurantul eliberat de sub jugul fascist și l-a luat în primire. De scris n-a scris nimic în acea perioadă (de altfel, își pierduse de mult mașina de scris, nevrednică sculă într-un război atât de mare), dar i-a uimit pe toți comesenii cu descrierea faptelor sale de vitejie. Epilogul s-a petrecut pe 5 octombrie, când a fost înaintat curții marțiale pentru port ilegal de armă și amestec în operațiunile militare. A fost achitat, dar ingratitudinea armatei americane față de eroii săi, i-a prilejuit comentarii amare.

Radu BĂIEȘU

A apărut revista ARC, magazin literar editat de Fundația Culturală Română. Numărul (dublu, 1–2 pe 1993) prezintă cititorului un text inedit al lui Grigore C. Moisil, boom-ul literar spaniol, proză de Petru Dumitriu, Marquerite Yourcenar, Joseph Skvorecky, Bruce Chatwin, Joseph Brodsky, Patrick Mondiano, Juan Carlos Onetti, Vasilis Visilikos, Cristian Teodorescu, Selma Logerlöf, poezie de Dan Laurențiu și Carmen Firan, interviuri, eseuri, informații culturale, cronici. Se publică, de asemenea, corespondența dintre Pierre Loti și Carmen Silva. Rubrica „dosarele secolului" este consacrată lui Ignazio Silone. Ancheta revistei se ocupă de supra și subevaluări culturale. Răspund, printre alții, Marin Sorescu, Radu Beligan, Ovidiu Genaru, Sorin Preda, Elena Ștefoi, Nicolae-Șerban Tanașoca, Gheorghe Vlăduțescu, Sorin Vieru.

Muzeul Literaturii Române organizează medalionul literar „Și de lume tot mai singur" dedicat poetului George Bacovia.

Participă: criticii literari Paul Dugneanu și Valeriu Râpeanu, prof.dr. Tudor Opriș, Gabriel Bacovia, fiul poetului. Actorul Silviu Stănculescu va susține un recital din poemele bacoviene.

Manifestarea va avea loc vineri, 28 mai 1993, orele 13 la sediul Muzeului Literaturii Române, din B-dul Dacia nr. 12

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 21 (90) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacțional:
Lucian Chișu (redactor șef adjunct),
Ion Cocora (redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacție),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

O vizită la Ion Gheorghiu

L-am vizitat zilele trecute, în atelierul său de pe strada Pangratti, pe Ion Gheorghiu, un pictor pe care îl stimez enorm. Nu-l văzusem de multă vreme. Luați (cum suntem toți) de valul evenimentelor, nu mai avem timp să ne întâlnim cu prietenii. Iar când îi întâlnești, ai uneori mari surprize... Cu Alin Gheorghiu (cum îi spun prietenii) surpriza a fost plăcută: l-am găsit neschimbat, la locul lui de muncă (scuzați de vorbă proastă!), în salopetă și cu pensula în mână. Pictează, da, și nu numai ieri și azi, ci tot timpul... M-am uitat la el ca la o minune, nu mi-a venit să cred că în vremuri așa de agitate, există cineva care se duce în fiecare zi la atelier, își pregătește culorile, întinde pânza și se apucă de lucru. Egoism, vor spune unii, convinși cum sunt că un artist care nu stă pe stradă nu stă în inima istoriei și nu-și împlinește menirea civică. „Destinul meu este să pictez", îmi spune Alin Gheorghiu după ce îl pun la curent cu dilema mea. Și pictează, nu face nimic altceva decât să picteze. „Bun, zic eu, transformat în avocat al diavolului, pictezi dumneata, dar viața cetății, dar simțul civic, dar angajarea artistului, dar revoluția morală, dar purificarea societății, reîncreștinarea nației...? Stai departe de imperativele morale ale momentului, stimabile, și colegii dumitale, spirite foarte intransigente, vor spune că, fugind de orice angajament politic, faci jocul puterii, ești de partea reacțiunii, colaborezi cu forțele oculte ale societății..."

Glumeam, bineînțeles, și pictorul, care-i un om inteligent și pricepe bine totul, n-a dat curs reproșurilor mele (false). Ideea lui este că un pictor servește nația lui pictând bine. În alte lucruri este amator, aici, în arta sa, este un profesionist. Unul, aș adăuga, de mare clasă. Mi-a arătat desenele, pânzele și sculpturile din ultimul an. Covârșesc în primul rând prin cantitatea lor. Artistul acesta nu glumește, chiar lucrează, își ia meseria în serios, nu se duce la mitinguri, nu-și culpabilizează colegii prin gazete, nu vrea să schimbe pe patriarhul bisericii ortodoxe române și să facă un nou sinod, nu umblă cu parul în mână prin redacții, nu, el pictează. Profită de libertatea pe care istoria i-a dăruit-o. „Primejdioasa libertate", zice Corneliu Baba într-un interviu publicat în *România literară* din 1 febr.1990. Ce trebuie să facă sau ce poate să facă un pictor cu acest dar? „Să știi intra din transa revoluției în transa de pictor și să nu uiți că, în timp ce teoretizezi și manifestezi în numele artei, muzele tac și culorile se usucă pe paletă" – răspunde Corneliu Baba. Admirabil.

M-a bucurat, trebuie să spun, și mi-a dat curaj faptul că un artist are tăria morală, azi, să-și ducă proiectele până la capăt... Nu vreau,se înțelege, să fac apologia apolitismului, neangajării sociale a creatorului, dar nici nu le dau dreptate celor care zic că a scrie sau a picta,în aceste zile de cumpănă națională, este a colabora cu forțele conservatoare ale societății... Ion Gheorghiu colaborează cu pictura. Fața lui suptă arată că această colaborare este dură. Nu-i învrăjbit însă, este mai degrabă senin, privește fără încruntare lumea și așază pe pânză negrul lângă roșu, roșul lângă gri, griul este segmentat de câteva linii albe și toate la un loc prefigurează ceva, o icoană în stil țărănesc, reconstituită de un spirit de geometru. Am în fața mea, acum când notez toate acestea, o *madonă* de Ion Gheorghiu construită în stil sever spaniol. Domină nuanțele de negru și, în spatele acestor forme distorsionate, se prefigurează vag chipul clasic al fecioarei. Impresia este că un vechi model pictural trece prin imaginația unui pictor modern care încearcă să vadă dincolo de lucruri... După seria vastă a *grădinilor suspendate* , după parafrazele stil Arcimboldo, acest mare pictor a început, am impresia, un alt ciclu: acela al madonelor. El nu s-a detașat de vechile fantasme (motivele grădinii suspendate reapar și aici), le topește doar în altă viziune picturală.

Ce pictează pictorii? Lucrurile din afară? Lumea interioară? Mi-ar place să spun, repetând pe cineva, că pictorii pictează idei. Dar cred că este mai potrivit să spun că un pictor fixează pe pânză închipuirile lui în marginea ideilor...

1991

*

L-am vizitat din nou, după aproape doi ani de zile (20 octombrie 1992), pe Ion Gheorghiu și l-am găsit tot în atelierul său, înconjurat de pânze, cu mâinile pătate de vopsele, cu fața și mai suptă. Lucrează în continuare, nimic nu s-a schimbat în ritmurile și habitudinile lui, vine dimineața pe strada Pangratti și pleacă la începutul după–amiezii, când lumina slăbește, spre casă. Îmi vine să-l întreb ca memorabila babă din articolul tânărului G. Călinescu : – „Tot mai lucrezi, frate?"... Ion Gheorghiu lucrează, își vede de-ale lui. Afară, istoria dă în clocot, unii din colegii lui de breaslă au devenit, vorba lui Nichita Stănescu, activiști ai suferinței, fac guverne, desfac guverne, satanizează, culpabilizează pe cei ce stau deoparte, el, Ion Gheorghiu, se luptă cu alt fel de demon, zi de zi, fără grabă și fără ură. Mă minunez, iarăși, și-l întreb dacă n-a obosit, dacă nu se simte singur, dacă... Nu, n-a obosit, este cu tablourile și păsările lui turnate în bronz. *Nimic nu s-a schimbat* , zice el, uitându-se pe geam. Se gândește, probabil, la lumina zilei care, acum la mijlocul toamnei, începe să devină moale și bolnavă. Pictorul este, prin natura lui, un fiu al soarelui și destinul lui este să trăiască după un ceas cosmic...

Privesc ultimele pânze ale lui Ion Gheorghiu. Impresie de forță și violență. O lume bizară, nici abstractă, nici figurativă. Ceva ce nu există decât în imaginația pictorului și în limbajul culorilor. Regăsesc culorile sale, negrul agresiv și roșul–închis pacificator sau poate invers. Verdele–oliv, o veche culoare a lui Gheorghiu, trece acum, ca un motiv muzical, dintr-un tablou în altul. O pictură tăioasă, o pictură care nu lasă spiritul să doarmă. Cineva se uită în interiorul lucrurilor și descoperă angoasantele relații dintre ele. Picturile lui Ion Gheorghiu nu se pot povesti. Ele te invită (ce spun? – te somează!) să le gândești și, vorba filozofului, să-ți pui spiritul de observație la treabă...

— Unde și cum te situezi față de pictura ce se face azi în lume? îl întreb, după ce-mi trec prin fața ochilor aceste madone severe ca niște starețe amenințate de diavolii lucrurilor din afară – Nu știu, îmi zice pictorul. Știu doar în ce raport mă aflu cu natura. Sunt în relații bune cu natura. Este esențial pentru mine...

Mă despart de el și, când am ajuns la capătul culoarului, îmi vine să mă întorc și să-i pun din nou întrebarea scepticei babe călinesciene:

— „Lucrezi? Tot mai lucrezi, frate?"

1992

Dim. RACHICI

Fericit

M-am năruit cu toate cuvintele.
Încerc să mă ridic în cârjele
Interjecțiilor –
Fericit ca dinainte
De grai.

Peste furioasele zbateri

Semnele dispăruseră, obiectele se topeau.
Tu mă sărutai invizibilă, după ciondănirea
Pentru convingeri politice.
Eram pe rând: râu
Sau noțiunea de ceață a râului –
Lenesă plutire peste furioasele zbateri.

Lăsam totul
În urmă.

Asimetria unei iubiri

O să plusez pe speranțele somnolente –
O să împing fructele înapoi, către flori.
Nu coborî la o fericire de grad mic –
Îmi spui –
Te vei obișnui cu ea ca și cu o potecă
Aflată la viitor, totdeauna. Mă simt, totuși,
Parte solidară cu inima ta:
M-ai învățat să trăiesc în convențional,
Să-mi depun la bancă iluziile
(Îmi voi excomunica, de aceea, chiar sângele!) –
Amant întomnat al unei iubiri
Asimetrice.

Viața mea

Viața mea, bob cu bob, din lecturi,
Ca din nisipuri
Aurifere –
Continuu lovită, surpată continuu
De-un râu ruginit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un destin tragic: Ioan Petru Culianu

Dicţionarul religiilor

Istoria religiilor, un domeniu fascinant dar pretenţios şi dificil pentru cititorul nespecialist, a cunoscut în ultimul timp o adevărată renaştere în domeniul publicistic. Editura Humanitas a editat de curând un „Dicţionar al regiilor"* avându-i ca autori pe Mircea Eliade şi Ioan P. Culianu. Editat pentru prima dată la Editura Plon în 1990 sub titlul „Dictionnaire des religions" lucrarea constituie o noutate în domeniul traducerilor şi se poate găsi în versiunea românească a poetului Cezar Baltag, pasionat cunoscător al miturilor şi al lucrărilor lui Mircea Eliade în mod special.

În „Cuvântul înainte" scris de Ioan Petru Culianu la Chicago, la 5 ianuarie 1989, cu aproape un an înainte de a fi împuşcat de un asasin necunoscut în Universitatea din oraşul Chicago, autorul arată cum s-a născut de fapt ideea unui „roman al istoriei religiilor". În mai 1975, pe când Ioan P. Culianu era studentul lui Mircea Eliade la Chicago, profesorul îi vorbise pentru prima dată de proiectul unei lecturi plăcute şi instructive în acelaşi timp şi care se adresa cititorului nespecialist. Discuţia va fi reluată nouă ani mai târziu, în anul 1984 la Paris şi Groningen. Ocupat cu terminarea „Istoriei credinţelor şi ideilor religioase" până în acel moment, Mircea Eliade se gândea să condenseze „Istoria" într-un singur volum care ar fi urmat să fie „un fel de digest pe tema religiilor".Formula viitoarei opere, aceea de a contopi dicţionarul şi compendiul „Într-un volum în care religiile să fie prezentate mai degrabă în ordine alfabetică (nu atât cronologică)" reprezintă după cum spunea autorul acestor pagini un adevărat „filtru" care i-a permis „să proiecteze o lumină originală asupra sistemului religiilor".

Sarcina redactării acestei lucrări îi va fi revenit discipolului, celui care, după propria-i mărturisire, a stat de vorbă până în ultimele clipe cu profesorul său. Cum soarta nu l-a mai lăsat pe Mircea Eliade să decidă în privinţa acordului la acest „Dicţionar al religiilor", Ioan P. Culianu a hotărât să pună în practică ideea maestrului său. Discutând cu doamna Christinel Eliade şi ajungând la concluzia că avea nevoie de un colaborator, acesta din urmă a fost descoperit în persoana domnişoarei H.S.Wiesner, M.A. al Institutului de Limbi Orientale de la Universitatea din Chicago şi M.A. în religie la Harvard. După o muncă migăloasă, de sintetizare, structurare şi verificare a materialului, abia la începutul lui 1989 s-a putut vorbi de un text definitiv al acestui „Dictionar al religiilor".

Lucrarea de faţă se dovedeşte a fi rodul colaborării, al modelării spirituale, al influenţei pe care înţelepciunea dascălului a avut-o asupra discipolului. Din acest punct de vedere trebuie să înţelegem noţiunea de autor. Cartea de faţă are un autor spiritual şi un autor propriu-zis, un privilegiat al soartei care a avut şansa de a-l fi cunoscut îndeaproape, de a fi învăţat şi de a se fi modelat în preajma unei personalităţi puternice, dotate cu generozitatea specifică excepţiilor.

În felul acesta prezentul „Dicţionar al religiilor", condensează un material vast într-un singur volum, menit instruirii rapide şi informării profunde. Destinat cititorului mai puţin avizat, „Dicţionarul " beneficiază de o structură compoziţională binară. Caracterul de sistem al istoriei religiilor este pus în evidenţă de autor încă din „Introducerea" pe care o face materialului său. Pornind de la explicarea epistemologică a lui Karl R. Popper, autorul recunoaşte de la început „sărăcia istorismului" care întârzie să integreze noţiuni care au revoluţionat lumea, precum „sistem", „complexitate", „informaţie". Pornind de la definiţia noţiunii de „fractal" pe care matematicianul francez Benoît Mandelbrot o dăduse „oricărei ramificaţii infinite care se conformează unei anumite reguli", fascinanta introducere ne poartă spre înţelegerea vieţii însăşi ca „un fractal în spaţiul Hilbert": „Viaţa mea este un sistem foarte complex de fractali, un sistem care se mişcă în acelaşi timp în mai multe dimensiuni. Enumăr câteva dintre ele, „profesor", „coleg", „vecin" sau „dragoste",„lectură", „muzică", „bucătărie", după care mă opresc. În fiecare clipă a vieţii mele sunt alcătuit din toate aceste dimensiuni şi din nenumărate altele care nici nu sunt definite (încă) de Grand Robert şi ale căror combinaţii sunt practic infinite ca număr.

Pornind de la această surprinzătoare definiţie a vieţii sale autorul arată în finalul „Introducerii" faptul că „acest DICŢIONAR prezintă aşadar, cel puţin trei „dimensiuni" sau niveluri de lectură: nivelul unei prezentări „obiective", conţinând datele esenţiale pentru numeroase religii, nivelul „literar" care va permite fiecărui cititor să citească, dacă nu „romanul" istoriei religiilor, cum dorea Mircea Eliade, cel puţin o suită de povestiri având acelaşi subiect: şi, în fine, nivelul unei analize a structurilor sistemelor religioase, a asemănărilor şi deosebirilor dintre ele. Asemeni luminii lămpii proiectându-se pe ecran, gândurilor mele care se îndepărtează de ordinator şi acestor pagini care rămân imprimate în memoria lui, cele trei dimensiuni ale cărţii de faţă vor fi prezentate simultan în fiecare moment. Căci cărţile au viaţa lor, şi această viaţă nu este nimic altceva decât un fractal într-un spaţiu Hilbert.

Îi rămâne deci cititorului opţiunea de a descoperi nivelul de lectură care i se potriveşte cel mai bine precum şi fascinanta lume a istoriei religiilor înţeleasă sistematic, o lume ce-şi urmează propriile-i legi, mereu aceleaşi, fără ca prin aceasta să-şi piardă fascinaţia şi originalitatea.

Luiza MARINESCU

*) Mircea Eliade – Ioan P. Culianu: DICŢIONAR AL RELIGIILOR cu colaborarea lui H.S.WIESENER – traducere de CEZAR BALTAG, Editura HUMANITAS,BUCUREŞTI, 1993.

Pergamentul diafan

S-au împlinit, de curând, doi ani de la dispariţia tragică a tânărului cărturar Ioan Petru Culianu. Moartea violentă a succesorului lui Mircea Eliade la catedra de Istoria religiilor a Universităţii din Chicago e în continuare învăluită în mister şi, prin aceasta, dă frâu liber speculaţiilor de tot felul. Faţă de consecinţele pierderii pentru cultura română (şi nu numai) a savantului care atinsese abia 41 de ani, contează mai puţin că la mijloc s-a aflat mâna lungă şi răzbunătoare a fostei securităţi, rivalităţile personale, sau „conflictul" cu mişcarea *new age* (pomenită de unii, deşi nu ştim mai nimic despre această mişcare).

Contează acum din ce în ce mai mult ce ne-a lăsat I.P. Culianu, adică 15 tomuri reprezentând lucrări de referinţă în domeniul său de activitate, redactate în limbile română, italiană, franceză şi engleză, un *Dicţionar al religiilor* (Eliade–Culianu) tradus recent în limba română, o mulţime de colaborări în revistele de specialitate. Acestora li se adaugă, unii vor spune ca un element inedit, ciclul de povestiri *Pergamentul diafan**, dispus în forma unui roman–puzzle. Volumul apare în traducerea fără de cusur a lui Dan Petrescu şi cred că reprezenta, în mediile culturale ale ţării în care a fost conceput, o încercare literară de o mare modernitate. Cărţi, precum cea scrisă de I.P. Culianu, s-au bucurat de un imens succes în America. La noi sunt mai puţin cunoscute, dar un ecou al genului ar putea fi considerat serialul tv. *Twin Peaks*, tip de mister şi comunicare artistică ce, poate fi întâlnit şi în *Pergamentul diafan*.

Pentru bunul cunoscător al cercetărilor autorului, pentru acei dintre cititori orientaţi chiar mai vag asupra preocupărilor lui Culianu, există impedimentul de a considera cartea, înainte de lectură, un exerciţiu de divertisment, o „violon d'Ingres", printre paginile căreia se vor întâlni cu judecata „rece" a omului de ştiinţă, cu frigul cosmic al rigorilor logicii ştiinţelor, cu un demiurg ce ţine sub control sever acţiunea şi personajele. E adevărat că ne aflăm în faţa operei unui creator erudit cu reflexe literare mitiatice dar finalitatea ei, nu e de a lămuri, ci de a spori misterul. Suntem martorii unei înlănţuiri narative care ne trimit la modelele Borges Eliade, Eco şi plonjăm, o dată cu autorul, în timpul etern (trecut–prezent–viitor) când din universul osmotic entităţile dobândesc ştiinţa şi conştiinţa de sine, când par a se autonomiza ideile. Efectul sugestiv e, din acest punct de vedere, foarte clar: „istoria umană mi se dezvăluia ca o povestire corporativă în care deosebirile dintre actori sunt doar iluzorii. *Eram*, în orice clipă, bătrânul orb care primea în fiecare duminică, punctual, pe pragul catedralei, un dinar de la Cosimo de'Medici; dar eram şi Cosimo şi, într-un fel, moneda însăşi, traiectoria ei, mediul pe care-l străbătea, piatra pragului şi crăpătura din piatră, altarul, mulţimea, privirea preotului aţintită la potir, cuvintele *hoc et corpus...*" Sufletele sunt veşnice – ca ideile – şi trec dintr-un trup în altul, personajele au puteri miraculoase, acţiune şi eroi se fac şi se desfac, se ţes şi se destramă. Continuitatea fragmentelor din acest joc de puzzle e dată de câteva senzaţii şi imagini „gustul sării de mare în gură şi în nări", verdele smaraldelor, prezenţa, mereu sub alte nume, a femeii cu părul roşu, fiecare dintre aceste simboluri sugerând ideea primordialităţii, a oceanului planetar din care s-a ivit omenirea, şi fertilitatea.

Textul are o substanţială încărcătură terminologică (din istoria religiilor), conţine, literar vorbind, adevărate fişe de caracterologie pentru personaje, cuprinde descrieri graţioase dar precise pe un fundal ades fulgerat de ocultismul imposibil de explicat al evenimentelor. Naraţiunea este însă foarte riguros concepută, nimic nu e fără de rost, deşi cognoscibilul nu prezintă interes, iar acţiunea nu poate fi „povestită" fiindcă raţiunea ei e misterul. Ce ar rezulta din aşezarea corectă a fragmentelor unele lângă celelalte în acest puzzle? Imaginea unei lumi care, poate, trăieşte în subconştientul nostru, emoţiile subtile pe care le generează cunoaşterea ei profundă, contururi diafane, unitate, fantezie. Acestea pot fi, toate la un loc, pur joc al fanteziei în faţa reflexelor inefabile produse de lumină la trecerea ei printr-un smarald.

Pergamentul diafan este o carte mirabilă.

Lucian CHIŞU

* Ioan Petru Culianu, *Pergamentul diafan*, traducere de Dan Petrescu, Editura „Nemira", Bucureşti, 1993

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

REMEMBER

Neclintit rămâne cântul

Era în vara anului 1951... Ne-am cunoscut în tabăra studenţească de la Brădet – Argeş, acolo unde râul Vâlsan clipoceşte printre stânci, coborând din munţi, în îngemănare cu râul Doamnei, cu nostalgie evocat de Ion Pillat, în ciclul poeziilor sale argeşene. Eram acolo studenţi din cele patru zări ale ţării; printre aceştia ne aflam şi noi: eu venisem de la Cluj, el de la Bucureşti.

Acolo, sub cerul înalt şi limpede, ca apa de munte a Vâlsanului, la răcoarea cetinei, în nopţi argintate de lună şi învăluite de cântece de privighetori, în mirifica lume a unei naturi fără egal, conversaţiile noastre juvenile, entuziaste erau mereu aduse, cu poetul Vasile Nicolescu – „Bazil" cum i se spunea între prieteni – pe terenul literaturii, al poeziei şi artei, al filozofiei şi al lecturilor noastre de tinereţe. Ca, de altfel, şi în corespondenţa pe care am purtat-o ulterior, acestea se intersectau cu amintirile, preocupările şi trăirile noastre tinereşti.

Poetul de mai târziu Vasile Nicolescu trăia cu putere toate sentimentele de care poate fi cuprins sufletul omenesc. Astfel, el iubea intens, cu o pasiune rar întâlnită. Cu aceeaşi dăruire cu care trăia lectura unei cărţi, intonarea unui cântec, făurirea unei poezii sau scrierea unui eseu. Iată-l pe poet consumându-şi drama unei iubiri luciferice: nefericită, fulgerătoare, pentru o „Cătălină" venită acolo de dincolo de Carpaţi, – iubire *„măsurată* – cum îmi mărturisea poetul – *cu caratul durerii nemărginite";* iubire pe care o evocă nostalgic, suferind wertherian, avântat şi romantic, pentru ca, apoi, să cantoneze în zona altor confesări prieteneşti de o învăluitoare sinceritate şi puritate: „Cât aş vrea de mult să înnod peste spaţii, mai mereu, firul discuţiilor cu tine. Vorbeşti, de pildă, despre prietenie, citând pe Papini din *„Un uomo finito"*. Da prietenia e lucrul care merită să devină un cult. Nu ştiu dacă ţi-am spus, dar are Nietzsche undeva nişte admirabile pagini despre prietenia stelară. Cunoşti drama prieteniei lui cu autorul operelor „Amurgul zeilor" sau „Lohengrin". Nietzsche găseşte un sens mai adânc acestei entităţi temperamentale şi conchide că prietenia nu poate exista decât printre astre, în eternitate, fiind aproape irealizabilă pe tărâmul existenţei noastre. Problema se singularizează. La ei, în viaţă, gloria unuia umbrea pe a celuilalt – făcând imposibilă prietenia pe pământ, pe când noi ce ne putem răpi unul altuia decât neliniştea, suferinţa? Nu, Mihuţ, nu e aşa că am accepta-o şi pe cea stelară, dacă ne-ar da cununile ei, acum în viaţă?...

Poetul nostru trăia intens toate sentimentele; nu era un frivol sau un declarativ; nu cântărea şi nu măsura nimic şi pe nimeni cu uşurinţă. Era omul – om, artistul – artist, şi nu un poet oarecare, al zilei; nici scriitorul aulic sau evenimenţial. El înregistra şi apoi fixa în vers clipa aceea din care se constituie etern–umanul, nu momentul diurn calp şi derizoriu, din care unii îşi făureau glorii de-o zi. Poetul Vasile Nicolescu şi-a păstrat integral puritatea şi candoarea dintru începuturi. Lira lui vibra la chemările din străfundurile fiinţei, acolo unde zăceau, tăinuite, dramele personale sau personalizate ce se distilau în tristeţea-i mereu *„măsurată cu caratul durerii nemărginite"* – cum el însuşi mi se confesa (după cum am văzut), în aceeaşi scrisoare din vara lui 1951, din care am citat mai înainte. Poezia lui Vasile Nicolescu îşi trage forţa din acea ardere interioară neobişnuită, prielnică zămislirii de unicate.

Poezia modernă postbelică şi – mai ales – a generaţiei ultimelor trei decenii cunoaşte prin Vasile Nicolescu un interpret original, nepervertit, care nu s-a lăsat depersonalizat de moda zilei şi de „valul" care trece. Cântecul său rămâne neclintit, mereu acelaşi, dăinuind prin sinceritatea lui cuceritoare, prin rafinament intelectual şi discreţie. El şi-a făurit şi trăia într-o lume a lui, deloc teatrală, pură aievea, nealterată de contingentul imediat. o poezie a existenţei superioare, într-o *„lume aşa goală de vise"*, cum o numea Bacovia.

Poet de întinsă cultură, Vasile Nicolescu era un mare pasionat al muzicii şi al picturii în egală măsură, un înamorat al peisajelor silvestre sau marine întruchipând liniştea, întinderile vaste, infinitul, nelimitarea. Aşa se face că, uneori, în serile magnifice ale Brădetului argeşean, sub cupola nemărginirii înstelate, pe potecile ce mărgineau apa Vâlsanului, răsunau percutând inima munţilor, arii din opere, pe care „Bazil" le înălţa în văzduh. Într-o seară, ne-am unit vocile intonând aria lui Cavaradossi din „Tosca" sau a lui Rodolfo din „Bohema"; ori fredonam – vă amintiţi? – *„Oh, die Rose werde blüh'n"*... din piesa lui Beethoven *„Für Elise"*... Alteori, evocam, împreună, scenele chinuitoare ale „calvarului de foc" al lui *Thalassa* – în intimitatea mării – din romanul omonim al lui Macedonski şi ale celor amintind de dragostea lui *Pafnuce* pentru *Thaïs*, din nepieritoarele pagini ale lui Anatole France...

Într-una din zile, plimbându-ne însingurarea, ne închipuiam trăind pe o insulă a lui *Euthanasius*, desprinşi de contingent şi meschinării, de lumea efemeră din jur. Artificii şi ipostaze de tinereţe? Deloc. Ecourile unor asemenea trăiri, ale reconstituirii unei lumi ideatice, reverberează în întreaga sa poezie.

Corespondenţa pe care am întreţinut-o după acel sejur la Brădet prefigurează, prin orizontul şi stilul ei, personalitatea de mai târziu a poetului. Într-o altă scrisoare, din aceeaşi perioadă, – în loc să-mi scrie sec despre sărăcia şi mizeria care l-au împins pe studentul de atunci, din Podenii–Vechi, să lucreze vara, în timpul vacanţei, în redacţia ziarului ploieştean „Flamura Prahovei", el mi se destăinuia astfel: „A intervenit un lucru ciudat în viaţa mea, căruia trebuie să-i dau dezlegare, luându-mi obositoarea sarcină de redactor la ziarul de acolo. Un drum bătătorit cu doi ani înainte, pe acelaşi tărâm de unde am rămas cu aripile frânte. Nu mă tem, de vreme ce ştii şi tu prea bine ce poate să însemneze pentru un albatros acele „ailes de géant", care-l înalţă în tării, deasupra furtunilor". În alt loc mi se plângea: „Fac imprudenţa să-ţi trimit un poem scris în fugă, cu o temă ce mi-a fost impusă... E tare înăbuşitoare munca de gazetar" (...), continua el: „Vezi tu, sunt silit să scriu totul în fugă, fragmentar, căci am aici o sabie a lui Damocles care bălăngăne în orice clipă: gata articolul?"

În volumele poetului – de la „Liturghii negre" (de debut), trecând prin „Enescu – suită lirică", „Poeme", „Parabola focului", „Clopotul nins", „Secţiunea de aur", „Remise en rêve – Transfigurare", „Lumea diafană", „Întâlnire în oglindă", „Salonul olandez", la „Corabia de sunete" şi „Semnătura fulgerului", saturată de zguduitoare premoniţii, şi sfârşind cu „Fugato", – aproape nu întâlneşti poezii teziste sau evenimenţiale, versurile sale pulsând de un lirism sincer, cald, autentic care încorporează trăirile, frământările, stările, arderile şi viziunile proprii asupra micro şi macro-cosmosului. El continua să trăiască în lumea lui aparte, desprinsă, ruptă de mizeriile morale şi materiale din preajmă-i. Vasile Nicolescu a făurit o artă pe măsura crezului său artistic şi a unui talent învecinat cu nemurirea. Acesta era poetul.

Omul era pe măsura poetului: manifesta o inaderenţă funciară la tot ceea ce el numea locul comun, banalul, „mărunţişurile" zilei. Nu s-a umilit vreodată, dar nici nu a umilit pe cineva. Se purta cu o eleganţă rar întâlnită, neobişnuită, fiind un comunicativ şi un prieten neegalat.

Multă carte şi poezie bună s-au publicat, în anii anteriori, datorită lui. A sărit în ajutorul multora, uneori riscând, e adevărat, cu o vădită „inconştienţă". Mi-aduc aminte cum a încurajat şi sprijinit talente, pe împătimiţi ai scrisului din afara breslei scriitoriceşti propriu-zise. Un grup de profesori entuziaşti şi înzestraţi, cu ajutorul nemanifest, din umbră, al lui Vasile Nicolescu, grupaţi în Societatea Literară „Relief românesc", au putut scoate volume de versuri, proză, studii literare şi publicaţia „Interferenţe". Unii dintre aceştia au avut de suferit, întrucât şi-au „permis" să facă aşa ceva, fără aprobări „superioare". Personal, am fost sprijinit de poet, care a dat aprobarea pentru apariţia cărţii mele *„Dialog cu Lumea"*, în1981 – (pe care poetul a apreciat-o mult) – peste capul forurilor sus-puse. La fel a procedat, dealtminteri şi cu celebra *„Istorie a literaturii române"*, a lui G. Călinescu, apărută, practic, fără a fi fost vreodată aprobată de „foruri".

Prieteniei – cum am văzut mai sus – îi păstra un adevărat cult, care-l onora, fără exteriorizări ieftine, de suprafaţă. O purta în suflet şi o materializa în simţire curată şi faptă. Era însă un selectiv; nu lega şi nu accepta orice prietenie şi oricum.

Eu nu venisem încă în Bucureşti şi, student fiind la Cluj, continuam să ne scriem. La venirea mea aici, după terminarea studiilor în oraşul de la poalele Feleacului, ne-am regăsit, lucrând şi unul şi altul în domeniul presei şi al publicisticii. Colaboram îndeaproape, până când, drumurile ni s-au despărţit, făcând conlucrarea noastră tot mai rară. Prietenia a rămas însă aceeaşi, nealterată de vreme sau de vremuri. El se bucura ca un copil la apariţia fiecărei cărţi; nu neapărat proprii. Se poate spune că trăia pentru asta, dar boala nu l-a cruţat. În ultimii săi ani de viaţă, poetul, trăindu-şi lucid, conştient drama neputinţei fizice, a continuat să scrie, dând versuri cumplit de amare. Volumul *„Fugato"* şi o serie de inedite stau mărturie zguduitoare a acestor ultime zvâcniri poetice răscolitoare. Cu aceeaşi figură olimpiană, conştient de starea sa fizică, a sorbit până la capăt amarul unui amurg sfâşietor de dureros:

Aştept paharul ce nu vine...

....

O lacrimă aştept din stâncă să învie
Să ardă buza-mi tristă şi gura pământie,
Să-mi umple sufletul şi limba mea pustie.

Sau:

Undeva, într-o zi de mare tristeţe,
Când murisem fără să mor,
Cerul se înnegrise de ciori...

....

Înveşmântat în armura durerii, ca un Christ şi-a purtat crucea suferinţei timp de şapte ani, între zbucium şi deznădejde, poetul fiind sfâşiat de întrebări.

În lirica anterioară a lui Vasile Nicolescu apar unele prefigurări ale acestui nemilostiv destin, încă din anii dintâi ai creaţiei sale (cum o indică *„Liturghiile negre"*, de altfel).

Deşi, despre natura aşa-zis livrescă a poeziei sale – mereu remarcată de criticii săi literari –, personal nu pot avea decât părerea celui ce, – cunoscându-l bine, ştie că astfel îi era întreaga lui viaţă (care purta marca unei vaste culturi) – m-am bucurat să constat că poetul nostru a depăşit stadiul livresc dintr-o anumită perioadă a creaţiei sale, rafinându-şi expresia lirică, tot mai mult şi organizându-şi universul lirico-existenţial într-o concepţie ce-l detaşează de liricii moderni contemporani. Deşi nu este nici momentul şi nici timpul de a întreprinde operarea unei analize critice propriu-zise, a operei sale, nu pot să nu remarc preferinţa poetului pentru *alb*, cu valoarea emblematică pentru poezia sa şi căruia el îi atribuie conotaţii inedite (trecând de la cast, pur şi imaculat – muzica *albă*, trupul tău *alb*, punţi *de spumă* – la încremenire, existenţă calcinată, la nefiinţă: „tăceri de *var*", „*alb* deşert", „vâltoare *albă* de armuri", „valul *alb* de lume" etc.; dar nu mai puţin surprinzătoare, neaşteptată apare la poet percepţia cu totul nouă a *negrului*: „*negrele* flăcări", „viscol de *negru*", „ogivele *negre* ale zilei", „râsul tău de zăpadă pământu – *nnegrind*", – ca un contrabalans liric, sugerând starea de spirit a poetului care, acum, pendulează între spaţii ce marchează un exil interior.

Poezia ultimă a lui Nicolescu, din anii de cumplită suferinţă, continuă să fie în tot mai mare măsură o poezie a interogaţiilor majore, cu accentuată încărcătură emoţională şi răspuns sugerat, aflându-se sub zodia presantă a destinului său vitreg, implacabil. Îndurerat peste măsură de constatarea că *„pe vioara casei cade brumă"*, că *„soarele se-ndreaptă spre nadir"*, cântăreţul fiind *„împins... la marginea de vis a destrămării"*, cu *„năvoadele rupte ale viselor"* – chinuitoarele sale întrebări se succed tot mai insistent, într-o oralitate confesivă, discretă, de chinuitor dialog cu sine şi cu lucrurile din jur, de grea aşteptare sau amară constatare a deznodământului fatal:

„Ce lent mor, Doamne, cât de-ncet!"

Grăitoare pentru destinul ce avea să-i marcheze viaţa este şi dedicaţia pe care mi-a dat-o pe volumul *„Magnolii şi fum"* (la 22 iulie 1986), cu o mână şovăindă, greoaie, dedicaţie care rezumă drama acestui autentic poet: „Prietenului I. Mihuţ, aceste acolade de reverie care încearcă să comprime o existenţă dintre cele mai zbuciumate cu putinţă".

Ioan MIHUŢ

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

Stimate Domnule dr. Alfred Reiner,

Obiectul articolului meu despre piesa *Seringa* a lui Tudor Arghezi, scrisă acum cincizeci de ani în lagărul de la Târgul Jiu, a fost să demonstrez că scandalul pe care l-a provocat în 1947 după câteva reprezentaţii era neîndreptăţit, întrucât, ca orice literatură, era o operă de imaginaţie cu fapte şi eroi născociţi de autor, orice coincidenţă cu realitatea, cum se spune, fiind întâmplătoare. Am spus că mă despart de Şerban Cioculescu atunci „când ia apărarea medicilor, ca şi când aceştia ar fi identici cu cei din piesă, operă de ficţiune, fără corespondenţă cu realitatea." Am pus şi o întrebare: „Oare medicii culţi, oameni subţiri, n-ar putea să înţeleagă singuri că literatura e una şi realitatea alta, iar dacă ei greşesc uneori, poeţii au capriciile lor?"

Însuşi Cioculescu, analizând piesa, nu identifică nici un personaj pe numele său real, interesat exclusiv de creaţie. Nici un doctor n-ar fi putut să-l dea în judecată pe Arghezi că l-a ridiculizat sau calomniat într-un fel. Cum adică? Nu mai putem să punem în scenă pe Diafoirus, pentru că seamănă cu o persoană din viaţa reală?

Despre boala de care a suferit Arghezi, cine l-a consultat şi cine l-a vindecat, în credinţa lui, am citat articolul lui Şerban Cioculescu, scris cu patru ani înainte de a muri şi reprodus în cartea sa *Argheziana* (Eminescu, 1985). D-voastră susţineţi că Şerban Cioculescu nu a mers la cartea *Apărarea sănătăţii ieri şi azi* (Ed. Medicală, Bucureşti, 1984), şi că a lăsat loc la interpretări. Reţin următoarele lucruri date de d-voastră:

Tudor Arghezi a fost consultat în 1939 de prof.dr.D. Bagdasar atunci în vârstă de 46 de ani, împreună cu 42 de medici. Printre aceştia n-a figurat nici dr. Făgărăşanu, viitorul academician, atunci în vârstă de 39 de ani, nici viitorul dr. Alfred Reiner, pe atunci de şase ani (n. 1933!). Am cunoscut numai pe N. Bagdasar, profesor de filosofie la Universitatea din Iaşi, în ultimii ani la Institutul de filosofie din Bucureşti. Om fin şi discret, nu era în graţiile regimului, ca de altfel nici fratele său care a fost totuşi, prea târziu, numit ministru plenipotenţiar în S.U.A., unde nu s-a mai dus, devorat de un cancer pe care i-l diagnosticase greşit lui Arghezi. Fiica sa, plecată în S.U.A. s-a măritat cu scriitorul Saul Below. Despre prof.dr. Făgărăşanu am găsit date în *Micul Dicţionar Enciclopedic*. Tot acolo scrie că dr. Bagdasar a fost declarat academician de onoare post-mortem, la ce i-a mai folosit? Cioculescu spune că dr. Făgărăşanu a infirmat diagnosticul pus de dr. Bagdasar în 1955, d-voastră susţineţi că dr. Grigoriu–Argeş. Cioculescu mai pretinde că dr. Făgărăşanu a prezentat la Congresul Internaţional de Chirurgie din 1971 un proiect de denumire a „spondilozei suparate lombare prin metastaze uroseptice cu paraplezie tranzitorie şi abces osifluent rezidual! în teaca psoasului" drept „Boala Tudor Arghezi", dvs. explicaţi că numele bolii nu se dă după numele bolnavului, ci după a celui care a descris-o. Nu polemizaţi cu dr. Făgărăşanu în articolul dvs. *Tudor Arghezi, pacient al doctorului Dumitru Grigoriu–Argeş*, susţineţi însă că poetul s-a vindecat cu ajutorul serului descoperit de dr. Grigoriu–Argeş. Atât pacientul murind în 1967, cât şi profesorul Făgărăşanu, cum aflu, problema rămâne în discuţie. Dar toate astea n-au nici o legătură cu articolul despre piesa lui Arghezi, *Seringa*, scrisă în 1943. Vă urez la mulţi ani!

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cartea de vizită

Motivul frecvent invocat în orice pledoarie pentru universalitate rămâne înalta reprezentare a specificului național. Într-un sens larg admis, criteriul s-a afirmat asociat cu alte canale de comunicare a propriei spiritualități. Cât o privește pe Hortensia Papadat-Bengescu, marea noastră prozatoare, nivelul universalității ei decurge din chiar rigoarea cu care a construit un univers al ei, vrednic să vorbească despre o lume sterilizată. Desfigurată de un hybris al agresivității feminine, literatura Hortensiei Papadat-Bengescu alternează poetica rodului cu cea a rivalității și ordinea complicității cu lepădarea de sine.

Creatoare de largă respirație, Hortensia Papadat-Bengescu contopește în scrisul ei două formule, cea dureroasă de extensie introspectivă, cu modulații digresive și o subtilă cazuistică cu cea naturalistă, înclinată sub influența determinismului mecanicist să descrie procese patologice, să stabilească antecedente, să înregistreze cazurile de descompunere biologică.

De la Proust, sugestiile primite sunt ale lumii pe care amândoi scriitorii au cercetat-o. Ov.S. Crohmălniceanu este de părere că nu există nici o înrudire de tehnică artistică între romancierul francez și cronicara familiei Halippa. Nu îndrăznesc să fiu la fel de categoric. Am impresia că există și la Hortensia Papadat-Bengescu un timp psihologic invizibil în labirintul căruia se rătăcesc atât Maxențiu cât și Elena Drăgănescu, Nory, Marcian. Călătoriile sinuoase în viața interioară apar, la început, ca niște excursii (vezi modul în care Laura iese din cercul închis al dramei sentimentele pentru a urca pe cursul evenimentelor în teribila mizerie a spitalelor de campanie). Dar dacă în *Balaurul* operația are un caracter inițiatic, experiența îmbracă alte dimensiuni după ce spectrul războiului lasă descoperite răni și mai purulente pe trupul țării și al oamenilor.

Diversitatea conexiunilor ce se pot stabili acum este de-a dreptul terifiantă. Semnificațiile ei seamănă cu un clocot care de la un punct se revarsă catastrofic. Este exact punctul de separare între ceea ce este proustian și ce este naturalist în literatura doamnei Bengescu.

Improvizațiile lirice din anii 1920–1925 prospectau la modul feminin, și cu oarecare volubilitate mondenă, o arie socială aparent limitată. Prozatoarea își însușește în perioada citată știința dozării nuanțelor, strategia obiectivizării. Examenul psihologic este condus cu mână sigură și cu forță. Acidul critic se lasă presimțit în scurte creionări, cum este cea a coanei moașe, a dascălului Gore, ființe mânate de o lăcomie indiferentă la dezastrele provocate de măcelul din 1914.

Atmosfera este apăsătoare, calm înșelătoare. În apele tulburi ale clipei vlăstare degenerate întrețin în familie (vezi *Bătrânul*, 1920) o tensiune blestemată, pe care numai fugitiv menajul Delescu o face suportabilă.

După 1923, sau mai exact, după 1925, investigațiile se amplifică și se conjugă. Variantele convenabile încep să uimească. Perspectiva asupra lumii își precizează unghiul critic. Autoarea se clarifică în sensul că eroii ei fac parte dintr-o faună de un manierat zoologism pe care istoria familiei Halippa îl dă în vileag pe două căi. Întâi prin frecventele explicații și sublinieri relative la încrucișări, mezalianțe, adultere, apoi prin interesul pentru degradările morale. Maniera în care se vădește rapacitatea Cocăi – Aimée și în altfel apetitul lubric al lui Rim tinde să facă pereche cu detracarea tot din lăcomie a doctorului Walter sau a Adei Razu. Mișelia cu care este suprimat prințul Maxențiu ține de tactica „locului liber". Acesta se creează prin demolare, substituție sau protecție. Toate procedurile sunt considerate de aplicat în lumea Halippilor. Capriciul senzual duce la hibrizi. Este o întreagă abilitate să dai la iveală mimarea pasiunii, egocentrismul, mitomania care compensează acte dominate de instinctul neîngrădit. Civilizația înseamnă altceva pentru stilul de viață al personajelor amintite decât o incitație la foamea senzorială, la aventura imixtiunii unora în viața altora. Cu acest procedeu scrutează romanciera orizontul uman și „se coboară la acel infinit mic care este marea materie a romanului." Tot G. Călinescu reține ca un fenomen propriu formulei pe care o discutăm intervenția continuă a fiziologiei. El afirmă: „Caracterologia e înlocuită cu examenul sanitar." Prea sever, criticul vrea, de fapt, să releve interesul masiv arătat simptomaticii, curiozitatea autoarei pentru notificările bolilor, al deceselor și, în general, al schimbărilor biologice văzute și indicate minuțios.

La Hortensia Papadat-Bengescu descrierea maladiilor nu traduce esențial o înclinare ostentativă spre morbid cât necesitatea de a da expresie unei vaste și surde neliniști. Toată literatura scriitoarei este plină de obsesia alterării trupești, de unde contrastul tragic cu exuberanta vitalitate a unor personaje de tinerețe. Destinul biologic este reflectat în toate fazele lui, ca semn al unei lucidități dezolate de surprizele existenței.

Extrema senzorialitate a artistei, oroarea de poetizare, fatalismul biologic căruia îi face credit dau nu o dată impresia că respirăm un aer rarefiat. Totuși, trebuie să convenim că umanitatea este ulcerată de boli și spaime mai ales când acestea sunt hrănite de sărăcie, de singurătate, de dezordini amoroase, de moravuri dubioase, de credulitate și mercantilism.

Marea temă a prozatoarei, temă de subtext, este cea a descalificării prin suferință mai întâi, dar mai este cea tranzacțională. Universul Hortensiei Papadat-Bengescu foiește de tranzacții. Căsătoria lui Rim cu doctorița Lina l-a uns pe acesta profesor universitar. Pe Walter legătura maritală cu bătrâna și obeza Salema l-a săltat la rangul de proprietar de sanatoriu. Spațiul romanesc în care se mișcă personajele doamnei Bengescu este unul dintre cele mai golașe în afecțiuni reale din câte cunoaște literatura română. În schimb, abundă în valori sociale, scrutate naturalistic sau psihanalitic spre a fixa degenerarea luxoasă. Formalismul conjugal, ca să nu zic ceremonialul conjugal, unul din cele mai lipsite de umanitate, este în fond mascat de despărțiri. De trădări. Protocolul căreia marea scriitoare i-a fost credincioasă a purces de la dizlocarea morală și biologică. În această ordine de priorități privește autoarea zarea lumii decrepite. Bună cunoscătoare a persoanelor reale din marea burghezie și moșierime, ea le anticipă declinul de putere. Moșierul Halippa nu e conștient de răvășirea averii sale, fiind absorbit de restabilirea armoniei matrimoniale dintre el și Lenora și, mai ales, dintre el și Elena, fiica pricepătoare de prăpădul care îi lovește. Pentru Elena înstrăinarea moșiei de la Prundeni echivalează cu o insultă. Ea dezaprobă vânzarea moșiei, ca un act ușuratic. Drumul fiicei Lenorei spre patul dr. Walter, drumul spre incest al Cocăi-Aimée, parcurs cu abilitate, vorbește despre înghețarea sentimentelor mai mult decât cele mai elocvente comentarii. Un egoism crâncen, animalic, își pune pecetea pe calculele tinerei femei. Ființe care au aparența normalității nu sunt, deci, mai puțin tarate ca altele, clasificate fățiș drept degenerate.

Un amestec de plăcere și agresiune maschează neputințele trecătoare.

Henri ZALIS

Conul de umbră

AUREL COVACI

Am căutat tăria de sine să mă adun în sihăstriile mele și să caut cuvintele cu care am scris și am visat o viață întreagă și, pustiit, mi-au adus aminte că o parte din ele le-am gândit și le-am scris împreună și le-am iscălit coautor cu această jumătate a mea, cu acest om și prieten și frate și colocatar al odăii și spiritului care mă face acum înjumătățit, Aurel Covaci.

Plâng și foșnesc dureros cărțile pe care le-am citit laolaltă. Se tânguie limbile străine aduse la noi acasă cu o memorie și o inspirație fără echivalent. Aurel Covaci este o referință, o bornă deschisă la hotarele geografice și spirituale, o necesitate a timpurilor moderne, începută în vremuri grele și luată pe spate de salahor al literelor transfigurate. Ca George Coșbuc și George Marnu a luat epopeile, pe Camoens, pe Tasso, pe Voltaire și le-a hirotonisit, cu muncă titanică, în limba noastră. În același timp, modern, l-a transpus pe un Yeats, pe un Elliot. Opera lui Covaci îmi dă mereu sentimentul rotirii dulci, al cercului, al sferei, al întregirii. Deschiderea către universalitate, în care se leagănă azi mulți și bine fac, Aurel Covaci a cutezat-o creator singur, pe cont propriu, când nu se prea purta sau se purta numai pe o latură, dar și aceea poruncită. Deci muncă zilnică și silnică de pionerat. În același timp, generos, altruist, ca șef al traducătorilor, a adunat lumina și ofurile celor care încearcă mările străine cu degetul arătător, făcându-le o mare unică, precum latinii care numeau Mediterana, *marea noastră*. Conpământean al meu, îmi dau seama de ce Crișul ajunge în mare și mările comunică prin Bosfor, Gibraltar, departe pretutindenea, precum Condeiul său.
Acum el ne lasă pe seama lui Dumnezeu. Hârtiile lui se fac una cu pământul. Doamne câtă durere poate închide clipa ce ni s-a dat. Moartea ne face, severă, să înțelegem ce pierdem valoric. Și ne mută, mută, sentimentele în idei.

Îmi place fruntea. A plecat un om mare și o mare valoare, cu mâinile împreunate pe piept. Fie-i eternitatea lină și fie să ne aștepte lângă Labiș și Nichita, sus de tot, lângă ochiul lui Dumnezeu. Amin!

Al. ANDRIȚOIU

Amicală reverență

Costică ot Snagov

În urmă cu vreo treizeci de ani, când am venit eu în București să mă „fac" scriitor (blestemată fie clipa!), Costică Georgescu era deja o legendă vie. Știam despre el că e „șef", are mașină personală cu număr mic, vilă pe malul gârlei la Snagov și e prieten la cataramă cu toți oamenii politici ai zilei. Plus cu Florea Ceaușescu. După o vreme, devenind mai apropiați, nelipsiți de pe la cele șezători de la care ne întorceam prăbușiți de oboseală, am avut răgazul să constat că nu este chiar așa. Mașină, n-avea. Existau însă destui fraieri care să-l care la orice oră din zi sau din noapte de la Snagov la București sau invers. Nici vilă n-avea. Locuia în casa părintească și „ocupa" singur partea din față. Mai târziu s-a apucat să-și ridice o „vilă" conform planurilor de sistematizare rurală. Nici azi n-a terminat-o și nu cred că va fi gata până în mileniul trei. (Ăla despre care un franțuz zicea că ori va fi religios, ori nu va fi defel). Nici cu Florea Ceaușescu nu era prieten. Îl cerceta doar să vadă cum și mai ales de ce scrie dânsul...

Costică e cel mai fabulos povestitor din câți mi-a fost dat să cunosc până azi. Mai fabulos chiar decât Fănuș Neagu care mi-a fost, îmi este și-mi va fi șef absolut. Fănuș are geniu – metaforic. Costică are imaginație... A scris mult și cu folos și cu inegalabil umor despre țăranii așezați în umbra marilor orașe. Este o cronică orală a „secretelor" din zona prezidențială. Se cunoștea cu toți „băieții" din gardă și de la ei afla cancanurile despre cuplul prezidențial. După ce trăgea două-trei carafe de vin, se apuca și-l înjura cu meșteșug pe temutul „dictator" sub privirile și urechile îngăduitoare ale celor meniți să-l apere. Orice deplasare la Snagov se termina cu un chef în consecință. Dacă n-avea Costică vin (și nu avea aproape niciodată, decât vreo lună sau două după „statul" din fiert), ne repezeam la una din vilele oficiale din jur. Exista vin acolo, bun și ieftin, și nimeni nu-l refuza pe domn' Costică. Vara, umbla desculț, într-un trening cu care-și dăduse probabil și „normele G.M.A.", cu o căciuliță de „șoim al patriei" pe creștetul negru și cu tablele sub braț.

Când se potolea cheful și se ridica luna peste via pe care o lucra personal și cu osârdie, Costică trecea la „ora de poezie". Are un caiet cu coperți verzi în care a caligrafiat poeziile cele mai plăcute sufletului său. Am spintecat multe nopți împreună. Îl publicam anual în Almanahul literar. Aducea vreo douăzeci de foi bătute la mașină, le zvârlea dezinvolt pe masă și zicea: „Adusei să-mi dai de-un porc!" Și-i dădeam. Onorariul era egal cu contravaloarea unui godac. Venea și la mare Costică. Cu tablele sub braț și-l ușura sistematic pe domn Fănuș de rezervele monetare. Domn Fănuș se enerva, înghițea zarurile, spărgea cutia și-l înjura cumplit pe Costică zicând că nu mai vorbește cu el toată viața. Până a doua zi. Marea nu l-a văzut în costum de baie pe Costică Georgescu, dar nici Costică Georgescu nu s-a lăsat atins de apa sărată. Erau chit...

Nu mai știu ce face Costică. După „revoluție" (se putea altfel?) a fost o vreme primar al Snagovului. S-a plictisit însă repede.

Acum, am auzit c-ar fi bogat și „moșier". Are o sfoară de pământ pe malul Lacului și vrea s-o valorifice pe dolari. E talentat Costică Georgescu și știu că nu mă va uita. Eu visez de-o viață să-mi ridic o cocioabă undeva pe malul apei. Dacă ar fi la Snagov, cu atât mai bine pentru amândoi. Ce de chestii formidabile am scrie împreună, ca Ilf și Petrov, și cum am avea grijă de bolboroseala butoaielor...

Costică ot Snagov a făcut, sau va face, 60 de ani. El stă la Snagov și are o sfoară de pământ în jurul lacului și o vilă neterminată.

Ce-ar fi să mă „împroprietărești" și pe mine, să vin mai aproape și să-ți citesc versuri de alea de suflet și cu rimă?

Să-mbătrânim amândoi și să ne povestim reciproc viețile. Fiindcă ești talentat, Costică, mai talentat ca mine și chiar ca domnul Neagu, care posedă și dânsul ceva pământ dar pe la... Grădiștea de Brăila.

Mircea MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lumea nu mai are pitorescul de altădată

– Eugen Ionescu în dialog cu Andrei Burac –

Eugen Ionesco nu e prea generos cu presa română şi răspunde greu solicitărilor ei. Cei mai mulţi dintre jurnaliştii ce-i trec pragul casei pariziene sunt refuzaţi cu bonomă eleganţă atunci când vor să-l intervieveze, academicianul (francez) limitându-se doar la acordarea de... autografe iar atunci când glosează evenimente din Ţară (politice îndeobşte) o face edictual, în texte de-o frază.

Şi totuşi...

Marele scriitor a făcut o excepţie cu poetul Andrei Burac, redactor şef al preafrumoasei reviste de cultură „Columna“ ce apare la Chişinău! Convorbirea cu Ionesco a fost tipărită cu meritatul fast în fruntea numărului 1 din 1993 al publicaţiei la aproape un an de la imprimare (5 mai 1992) de unde, cu acceptarea generoasă a prietenului Burac o trecem în paginile „Literatorului“ bucureştean.

E un adevărat eveniment.

E un dar.

... Şi iată cum ne înţelegem noi românii: primim (pe malurile Dâmboviţei) un mesaj al franţuzo-valahului de peste Sena, graţie unei tiparniţe a moldovenilor de peste Prut. A românilor de peste Prut.

Acum, în amurg (veac, mileniu) când Europa îşi desenează harta cu tot mai multe „ţări“ româneşti...

Numai Ionesco a rămas Unul.

Unicul.

Ca şi Ionesco, am putea zice...

Gheorghe TOMOZEI

— Mult stimate domnule Eugen Ionescu, cu toate intemperiile prin care au trecut cărţile Dvs. sunt cunoscute şi în Basarabia. Ce-i drept, căile lor până la cititor au fost foarte anevoioase. Existau timpuri când literatura română era interzisă în această regiune. Acum, graţie celor întâmplate în ultimii ani, la Chişinău funcţionează şi un Teatru profesional ce poartă numele lui Eugen Ionescu, unde sunt jucate cu preferinţă piesele dramaturgului Eugen Ionescu. Iar noi, românii – moldoveni de aici, suntem mândri de acest fapt. Aş dori să vă întreb dacă aţi cunoscut artele şi în special literatura din Basarabia.

— Dragă prietene îndepărtat, dragă Andrei Burac.

Scuzaţi-mă că vă scriu în franceză cunoscând româna. Pur şi simplu mă doare mâna dreaptă şi nu pot scrie. Sunt sigur că trebuie să cunoaşteţi franceza, secretara mea nu cunoaşte româna.

M-am bucurat foarte mult aflând că aţi citit şi aţi apreciat cărţile mele. Ştiu că românilor din Basarabia li se interzicea să citească operele autorilor români şi mă bucur să constat că această limbă a supravieţuit ocupaţiei sovietice. M-am bucurat cu un fel de sfială că teatrul care îmi poartă numele montează piesele mele. Din păcate, cunosc extrem de puţin literatura şi arta făcute în scumpa Basarabie.

— Sperăm să ne înţelegeţi, deşi sunteţi considerat de o lume întreagă un scriitor francez, mai ales noi, românii din Basarabia, vă considerăm că sunteţi un român, un scriitor român în Franţa, la Paris.

— De fapt, mă consider mai mult francez deoarece, născându-mă la Slatina, la 26 noiembrie – „stil nou“, am plecat în Franţa cu părinţii mei înainte de-a avea 2 ani, şi o parte din copilăria mea am stat la Paris, dar cred că cea mai interesantă parte a copilăriei mele mi-am petrecut-o într-un sat din Mayenne. Am fost fericit acolo şi, în mod normal, consider că Franţa este patria mea. Copilăria, cred eu, este timpul în care de fapt se formează un om.

Acestea fiind spuse, mărturisesc că m-am simţit român mult mai târziu, în epoca în care majoritatea francezilor credeau ideologia mai avantajoasă decât realitatea, aveau în mare parte pentru „intelectuali“, simpatii deosebite şi vai, şi pentru Rusia Sovietică, deoarece nu se înţelegea nimic din ceea ce se întâmpla în U.R.S.S.

— Ştim că aţi avut o cu totul altă părere despre ideologia comunistă.

— Am luptat întotdeauna împotriva unei asemenea atitudini şi eram tratat nefavorabil, dar în ţările libere, din fericire, nu am fost arestat şi am continuat să scriu ceea ce credeam în jurnalul „Figaro“ şi pe urmă în unele din cărţile mele, care era adevărul şi câţi intelectuali francezi se înşală. Acum, după ani şi ani de iluzii bolnave, periculoase, ei au înţeles în sfârşit.

— Ştim că nu o dată ne-aţi luat apărarea şi nouă – basarabenilor.

— Am încercat, după cum v-am spus, să informez francezii asupra realităţii sovietice. Am înţeles că drama voastră, a basarabenilor, a fost tragică şi ştiu că aţi suferit mult. Ceea ce s-a petrecut în Basarabia depăşeşte toate nenorocirile posibile.

— Dar ce imagine au francezii acum despre Republica Moldova, stat apărut recent pe harta lumii?

— Francezii n-au avut nici o informaţie despre ceea ce s-a petrecut în Basarabia, ei nu cunosc aproape deloc această frumoasă provincie, considerată de dânşii rusească după ce Napoleon a dăruit-o ţarului.

— Ce credeţi despre încercarea de „neunire“ la moment a Basarabiei cu patria mamă?

— Eu cred că n-a venit momentul pentru a răspunde la întrebarea dumneavoastră privind reunirea Basarabiei cu România, dar el va veni. Multe lucruri, de fapt, sunt foarte neclare în România, care este deocamdată regizată de vechii agenţi ai securităţii rămaşi, din păcate, să-şi exercite funcţiunea.

— Dar să revenim la vremurile când aţi stat în România.

— De la 13 ani până la 25 de ani am locuit în România, am învăţat din nou româna şi am scris cărţi, o carte mică – Elegii pentru fiinţe mici. Când aveam 25 de ani – am revenit în Franţa, stabilindu-mă aici definitiv.

— Pe atunci la sigur că aveaţi statut de scriitor român la Paris...

— V-am spus că m-am simţit din nou român după evenimentele care m-au ajutat să le deschid ochii şi francezilor. Zdrobirea vecinului nostru răuvoitor ne-a făcut să ne bucurăm mult.

— Unii din scriitorii regăţeni, precum şi intelectuali din generaţia Dvs, în tinereţea lor de până la '44, au cunoscut Basarabia cu diverse ocazii. Aţi avut vreun prilej şi Dvs să ne vizitaţi meleagurile? Dacă nu, atunci ce imagine aveţi, de la distanţă, bineînţeles, despre acest spaţiu românesc?

— N-am avut posibilitatea să plec în Basarabia, cu toate că am fost numit profesor la Cetatea Albă, deoarece am fost chemat în acelaşi timp să-mi fac serviciul militar şi, bineînţeles, serviciul militar a avut prioritate. Cunosc geografia şi istoria Basarabiei şi iubesc această ţară pentru că a redevenit autonomă.

— Ce v-a făcut să părăsiţi România fiind un scriitor tânăr, dar cu un nume destul de cunoscut, mai ales după apariţia în 1934 a celebrului volum „NU“?

— La vârsta de 25 de ani am plecat în Franţa deoarece, precum am spus şi în piesa mea „Rinocerii“, România era „Regatul“ totalmente dependent de garda de fier. M-am refugiat cu soţia în Franţa, la Paris, întrucât din fericire, n-am fost doborât de rinocerite, asemenea unei mari părţi din intelectualii occidentali.

— Aţi scris la începuturi versuri, critică literară, apoi dramaturgie, proză...

— Este adevărat că am recurs şi la pictură, dat fiind că fusesem asediat de cuvinte. Între timp am scris, pe când aveam 77 de ani, o carte intitulată „La quete intermittente“ („Căutarea intermitentă“) şi un libret de operă pentru preotul Maximilian Kolbe, care a murit salvând viaţa unui alt prizonier în lagărul de concentrare Auschwitz. Am scris şi versuri, nişte poeme mici cărora nu le atribui o valoare deosebită – înainte de a scrie cartea mea „Non“, adică „Nu“ şi o viaţă aproximativă cu cea a lui Victor Hugo. Fiica mea a dat titlul acestei cărţi, numite de către ea şi „Hugoliades“; ea este o domnişoară foarte frumoasă şi foarte ataşată de mine, spre deosebire de maică-sa, suportând toate suferinţele mele psihice. Sunt fericit că ea ştie acest lucru.

— Aţi suferit de singurătate printre oameni? Andre Malraux va calificat pe undeva straniu... „Acest bătrân maestru al singurătăţii“. Afirmaţia v-a ofensat, v-a lăsat indiferent sau v-a bucurat?...

— N-am resimţit singurătatea pentru că în Franţa existau totuşi destui oameni care nu gândeau ca naziştii.

L-am cunoscut pe Andre Malraux, dar nu ştiam să o fi spus despre mine că sunt un vechi profesor al solitudinii.

— Ce a însemnat pentru Eugen Ionescu pe parcursul vieţii sale „a fi liber“?

— A fi liber înseamnă, în afara definiţiei bine cunoscute, să fac ceea ce vreau până la libertatea altuia.

— Ştim că marii scriitori nu sunt tentaţi să activeze în diverse asociaţii, societăţi, uniuni scriitoriceşti. Cu toate acestea, aş vrea să vă întreb dacă sunteţi membru al Asociaţiei Mondiale a Scriitorilor (P.E.N. Internaţional). Noi, oamenii scrisului de aici, nu cunoaştem multe despre această instituţie. Dar, după marea deschidere spre Occident, şi bruma noastră de literaţi din Basarabia a fost cooptată în P.E.N. Internaţional. Credeţi că ar fi real un contact al nostru cu P.E.N. – Centrul din Franţa?

— Aţi procedat bine, de fapt, înscriindu-vă printre membrii Pen Clubului.

— Aţi călătorit mult prin lume? Dacă – da, atunci ce înseamnă pentru Dvs această pasiune?

— Am călătorit, în fond, foarte mult prin America Latină, Italia, Mexic, Statele Unite, Canada, Anglia, Islanda, Israel, Tunis, Hong-Kong, Tailanda etc... Am călătorit extrem de mult din următorul considerent: simţeam nevoia de a renova lumea sau, dacă vreţi, viaţa pe care am avut-o în această lume. Vai, lucrurile devin tot mai puţin importante pretutindeni: aceleaşi frigidere, aceeaşi încălţăminte, aceleaşi maşini etc., etc... Lumea nu mai are pitorescul de altădată.

— Fiind născut într-o zonă a Europei unde pe parcursul istoriei s-au depus trei straturi mari de cultură (romană, orientală şi slavă), ce a însemnat pentru începuturile literare ale scriitorului Eugen Ionescu cultura rusă?

— Eu am cunoscut şi am iubit Rusia prin intermediul lui Dostoievski, Tolstoi, Cehov, scriitori pe care-i iubesc mult mai mult decât pe autorii francezi, cu excepţia lui Nerval, Rimbaud, Baudelaire şi Proust. Ţin, de asemenea, enorm la un autor care nu este rus de origine şi pe care-l cheamă Kafka. Dar afirmând că ţin la aceşti autori nu e neapărat să se considere că ţin în aceeaşi măsură şi la compatrioţii lor. După cum v-am spus deja, francezii sunt în viziunea mea mult sub nivelul în care s-au aflat în perioada lor „gauchiste“. Aş putea numi şi alţi autori: Rabelais, Pascal, Claudel şi alţi câţiva. Vă sfătuiesc să citiţi mai puţin din autorii citaţi. Trebuie să adaug că îmi place mult de tot Andre Breton şi suprarealiştii, precum şi Tzara, care era român.

— Dar dintre autorii români?

— Dintre autorii români ţin mult la Creangă, Eminescu, Urmuz şi Caragiale.

— Sunteţi un om religios?

— Încerc să fiu un om religios. Din această problemă, care devine întrebare, e alcătuită ultima mea carte „La quete intermittente“.

— Ce a însemnat pentru Dvs imprevizibilul în viaţă?

— Posibilitatea de a reveni în Franţa a fost imprevizibilă pentru mine şi a fost un noroc al meu.

— Şi, în fine... doar câteva cuvinte pentru cititorii şi spectatorii din Basarabia, care vă asigur, vă admiră şi vă iubesc mult.

— Eu îi salut şi-i îmbrăţişez pe toţi cititorii şi spectatorii din Basarabia. Îi admir şi sunt fericit că au o viaţă un pic mai bună ca altădată. Vă mulţumesc din inimă pentru faptul că-mi cunoaşteţi opera şi vă promit să vă scriu dacă am să mai trăiesc. Vă mulţumesc încă o dată şi vă îmbrăţişez, dragă Andrei Burac.

Paris, 5 mai 1992

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Amarilis

Sunt sculptor, dar de câteva nopți scriu în gând versuri, adică trec prin minte cuvinte care ar putea să devină o poezie, un poem în proză. Dar nu sunt scriitor, sunt sculptor. Am fumat deja două țigări privind geamul luminat de la blocul vecin. Oare cine se trezește noaptea în același moment cu mine ?

— Bună dimineața! i-am zis persoanei care se plimba în spatele draperiei geamului pe care-l pândeam dimineață de dimineață.

— M-am gândit să nu-ți mai răspund la salut! aud în creierul meu răspunsul.

— De ce? Ce ți-am făcut ?

— Nu mi-ai făcut încă nimic, dar... ce știu eu ce mi-ai putea face?

— De ce nu faci săpături, cum ar zice un arheolog, să-mi descoperi intențiile? Mă vei descoperi în măsura pe care o voi stabili eu, pentru că tu ești invenția mea.

— Sunt invenția ta ? Atunci ca fiecare inventator care-și iubește invenția, iubește-mă! Ai mai iubit ?

— Da !

— Vezi ? Există o continuare. Nu ți-ai împlinit sentimentul care rămâne ascuns dar treaz și când vine momentul... atunci...

— Te rog să încetezi cu aceste speculații !

M-am întors de la geam. Am aprins lumina la bucătărie și am băut o cană de ceai de sunătoare. Am privit perdeaua care-mi acoperea fereastra și am văzut prins de ea un fluture de noapte. L-am urmărit până și-a desfăcut aripile să zboare în jurul becului ca să se izbească apoi cu putere de pereții bucătăriei. Aș fi vrut să-l ajut să iasă din spațiul în care a intrat și în care era străin, dar n-am făcut nici un gest în acest sens. Amarilis doarme în ghiveciul emailat și cupele florilor ei atingeau ușor perdeaua. Este o floare ciudată, are sensibilitate și demnitate. Mă comport în prezența ei ca și în fața unui prieten.

Întind mâna spre receptor. Nu, nu sun pe nimeni ! Afară lumina argintie, umbrele pomilor, liniștea, luna și cerul te fac să te simți nepământean. Printre zei nu mai simți frigurile nopților. S-a aprins lumina din nou la geamul din blocul vecin. De ce nu dormi ? întreb în gând.

— De ce nu dormi, Amarilis? îmi întreb și floarea. Ascultă și tu cum tremură frunzele și cum se apropie iarna. Ceața se va așeza grea peste umerii noștri și ne vom privi ca printr-un geam mat. Vom ghici doar lumina ce ne înconjoară și vom ghici ce gândim, ce visăm. Tu ce vise ai între petalele florilor ?

Te rog nu stinge lumina, mai rămâi o clipă în gândurile mele, ca o mare iubire. Vârtejuri de vânt ridică frunzele căzute azi noapte. Grămezi, grămezi ce se desfac și se refac precum oasele adormite ale păsărilor și-ți închipui că întins între ele te poți preface în ce vrei.

E dimineață. Mă privesc în oglindă. Ea se joacă cu mine. Mă întreb care sunt eu dintre atâtea imagini contorsionate, descompuse. Acum am obrazul oval, ochii alungiți, nasul într-o parte și mă bărbieresc pe partea dreaptă care-i mai lungă în timp ce partea stângă e mai scurtă și mai lată. Dacă mă iau după această imagine sunt un monstru. Cum mă văd oare alții? Și ochiul este tot oglindă, doar că...

—Bună dimineața !

— Nu se poate, am halucinații ? Ești chiar iubirea?

Chiar mă bărbieream, am obrazul plin cu spumă și cred că arăt ca un monstru.

— Te-am deranjat. Voiam să te rog ceva... urgent pentru mine.

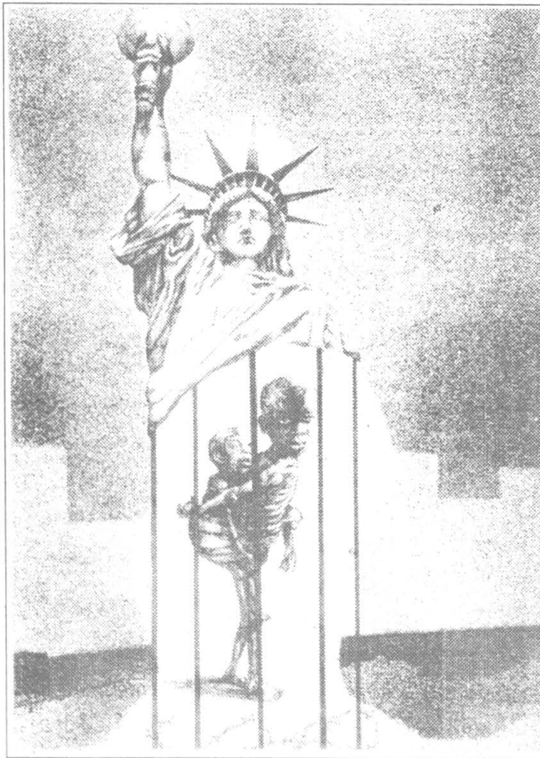
— Vin în două minute ! Știu, am uitat apa pentru...

— Aștept! șopti zâmbindu-mi.

M-am repezit în baie, m-am săpunit din nou și în mare grabă m-am tăiat. Sângele-mi curgea pe obraz și nu voia să se oprească cu toate astringentele pe care le-am aplicat. M-am spălat la chiuvetă până la brâu deși mă pregătisem să fac duș, miroseam plăcut, m-am îmbrăcat și am ieșit.

— Mă întorc dintr-o bătălie ! i-am spus și i-am arătat tăietura peste care am aplicat un colț de hârtie dintr-un servețel. S-a ridicat. Ochii larg deschiși mă cuprinseră o clipă și mi-am văzut adevăratul chip.

— Amarilis, Amarilis! Am mângâiat ușor frunza lungă ca o limbă de sabie, verdele ei întunecat, apoi am deschis palma să pot cuprinde floarea și în acel moment mi-am dat seama de gest. „Iubita mea, am șoptit," I-am atins ușor obrazul, mi-am potrivit deschiderea mâinii după forma lui, m-am aplecat spre buzele ei și i-am sorbit răsuflarea, mirosul, gustul și am simțit cum totul în jur se dilată, se albește și scânteiază. Amețiți ne-am privit fără nici o vorbă. I-am sărutat părul, ochii, buzele, sânii, șoldurile cu liniile lungi, tari și întunecate, pântecul, coapsele, gleznele și m-am așezat în genunchi. Din corpul ei ieșeau aburii calzi ca după o lungă și grea alergare. I-am învăluit fierbințeala trupului cu respirația mea, apoi am sorbit încordarea și am simțit cum se rup chingile nevăzute ale inhibițiilor sufletului și trupului.

Din ochii deschiși se prelingeau tăcute lacrimi care-mi ardeau brațul. M-a cuprins spaima. I-am acoperit obrajii cu săruturi și gustul lacrimilor amestecat cu gustul sudorii mi-au dat o senzație de amețeală. Deliram. Nu găseam cuvintele de iubire și m-am revoltat. Mintea-mi debita tot felul de inepții, nu mai eram eu, depindeam de cineva, de cineva care nu era prezent. Mi-am revenit greu.

În baie, oglinda. O dungă subțire întunecată cobora din tăietură spre gât. Am simțit atingerea femeii. M-am întors, am cuprins-o în brațe și ea mi-a sărutat locul rănit și deodată o cupă imensă roșie și două limbi ciudate, verzi ne prinse în altă îmbrățișare și cupa, un clopot deasupra noastră, ne învălui încet, încet într-o mireasmă plăcută. Sunete ciudate veneau din bolta întunecată. Ciocănelele aurii se loveau între ele deasupra capetelor noastre și o pulbere fină, galbenă se lipea de păr și piele. Eram poleiți cu aur și nu mai simțeam mirosul femeii pe care o iubeam și o țineam în brațe și nu mai simțeam gustul sărutului ei. O flacără se apropia din ce în ce mai mult, părea o gură imensă de cuptor și am putut privi limbile care se înălțau galbene și albăstrii, nu verzi, așa cum le văzusem eu la început. Simțeam capul iubitei greu, lipit de pieptul meu, sub stratul de aur care-i acoperea trăsăturile și am văzut cum polenul acela galben se întindea peste pleoapele ei și o orbi. Am încercat să strig, să mă desprind din îmbrățișarea aceea ciudată, dar nu era posibil. O aripă mătăsoasă se plimba peste trupurile noastre și pe măsură ce ne atingea, puterile slăbeau. Stăteam îmbrățișați în fața oglinzii în care nu ne mai puteam privi. Mirosul de metal stăruia în toată încăperea. Pensule de toate mărimile, dălți, ciocane, schițe, ciorne aruncate, un șevalet din care se desprinde o jumătate de trup, covata cu lut, formele în care bronzul se lăfăie în voie, scrumiera și ceașca cu cafea, o sticlă cu vin, vin întunecat ca și sângele animalelor și, peste toate, cuptorul în care sculptorul ne va așeza să ne cuprindă flăcările și să ardem, să ardem.

Doina CETEA

Țintă în mișcare

Într-o zi, într-o clipă a vieții mele, am trecut pe lângă un om care avea cea mai mare nevoie să fie ajutat - și nu i-am întins mâna. Totuși, Tudora nu mi-a reproșat acest lucru, poate considera mult mai de preț faptul că fusesem alături de ea, măcar sufletește. Altfel, era extrem de singură. Nu mi-aș fi închipuit că, nici măcar în cele mai grele momente, nu mă va chema. Socotise probabil că trebuie să mă țină la distanță de răul care o împresura. Nu puteam să împart asta cu nimeni, mi-a spus.

Iar după un an mi-a căzut sub ochi numărul de telefon pe care îl crezusem pierdut, al surorii ei, lunecând dintre coperțile unei cărți. O luasem din raft nu ca s-o citesc, ci doar ca să-mi pot aminti câteva rânduri fascinante: „Orice om care a încercat o experiență absolută devine, în propriii săi ochi, un supraviețuitor". I se potriveau Tudorei. Își alesese meseria de jurist, sigură că o va putea practica fără jumătăți de măsură, dat fiind că dreptatea absolută și adevărul (fără pată!) erau pentru ea zei ce trebuiau să-și găsească neîntârziată întrupare pe pământ. Și, cum pământul e mare, ei trebuiau aduși întâi de toate în uitatul colț de lume în care o absolventă de nota 10 a Facultății de Drept fusese trimisă, într-o toamnă, cu nobila solie.

Am format deci numărul de telefon al surorii mai mari (pe care n-o cunoscusem niciodată), mi-am rostit numele și am așteptat. De la celălalt capăt al firului a sosit o exclamație de bucurie. Desigur, nu pentru că o prietenă oarecare se interesa de soarta Tudorei, ci pentru că persoana respectivă lucra la un ziar. Numele meu, cunoscut din pagina tipărită, era deseori rostit în casa aceea. „Vino s-o vezi neapărat, insista sora cea înțeleaptă. A fost foarte bolnavă (aici a urmat o ezitare) cu inima. Și-a dat demisia din serviciu". Am început să strig în receptor, promițând că vin repede și am închis, stăpânindu-mi cu greu tulburarea. Va să zică, până aici se putuse ajunge?

În sufocantul apartament de la etajul 10 al mamei și surorii sale, totul era dat peste cap, se făceau reparații. La câteva minute după ce am intrat, a sunat și Tudora la ușă (locuia foarte aproape și nu avea telefon). Am regăsit-o schimbată. Slăbise și se urâțise. Rudele n-au lăsat-o să-mi adreseze nici măcar un singur cuvânt. O întrerupeau mereu, insistând ca discuțiile noastre să aibe loc aici, în prezența lor. Ea vroia totuși să mergem acasă la ea. Am ieșit și, pe scări, și-a vărsat tot năduful: „Nu înțeleg. Mama și sora mea nu înțeleg nimic. Le e greu să priceapă când le spun prin ce am trecut".

Am revăzut, într-o clipă, filmul întâlnirii noastre din urmă cu un an când, ca o școlăriță cuminte, venise la biroul meu și se așezase cu mâinile încrucișate în poală. Aveam un dosar roșu, enorm, în care mă străduiam să notez cu fidelitate numele, adresa, locul de muncă și necazurile fiecăruia din cei ce așteptau la rând. Dar, după ce i-am notat numele, n-am mai putut scrie nimic. Amănuntele pe care le relata compuneau o atmosferă apăsătoare. Era ultima juristă angajată în întreprindere. Ultima, pentru că toți juriștii care soseau aici erau, mai devreme sau mai târziu, concediați. Găseau falsuri în acte, fraude de milioane de lei și credeau că pot să ceară pedepsirea vinovaților. În vreme ce conducerea se străduia să mușamalizeze totul. Nu, aici oamenii nu furau de capul lor: furtul era organizat. Se practica o contabilitate dublă, tot ce aparținea întreprinderii putea fi vândut în afară, fără nici un act.

Întreprinderea se fura pe sine. Dar cum să fii jurist și să accepți așa ceva? Tudora deschisese câteva procese. În numele întreprinderii, desigur, împotriva unor salariați prinși în flagrant. Și atunci începuseră șicanele. Conducerea trecuse imediat de partea hoților. Colegii, de partea conducătorilor.

— Și totuși, de ce a trebuit să pleci?

Stăteam în fața ei, pe fotoliu, iar ea se învârtea prin cameră, agitată, neconvinsă că ar trebui să se așeze.

— Din dosarele proceselor mele, spuse într-un târziu, au dispărut, pe rând, toate piesele de bază. La înfățișări, mă pomeneam aruncată în ridicol. Mi-au legat mâinile, asta mi-au făcut. O vreme am avut încredere în polițistul de le economic și în procurorul cu care lucram. Pe urmă mi-am dat seama că și ei fuseseră mânjiți. M-am plâns șefilor lor și m-am izbit de alt zid. Până când am înțeles acest ciudat principiu de vase comunicante, în care apa urca, împreună cu mizeria morală, cu atât mai sus cu cât sursa se situa mai sus, la rândul ei. Oho, și ce sursă generoasă era! Atunci a început să-mi fie frică. La serviciu mă sufocau cu sarcini absurde, aproape imposibil de realizat, ca să mă umilească. Într-o zi, un coleg a scuipat, ca din greșeală, exact peste pantofii mei noi, albaștri. Un altul m-a amenințat cu bătaia, dacă nu renunț la procese. Și alte semnale, pe care nu mi-a fost greu să le decodific; o piatră care mi-a spart geamul; nepoțica mea care s-a întors de la școală cu obrazul înroșit de palmele unor necunoscuți; o sticlă aruncată de la etaj care cade și se sparge drept în fața mea. Colegii mă izolaseră complet, doar din când în când mai venea câte unul să-mi spună ce vorbe urâte se spun despre mine.

În cameră intră soțul ei. Salută și se retrase, jenat că ne-a întrerupt discuția. Părea că nu vrea să-și supere, cu nici un preț, soția.

— El ce spune de toate astea?

— A fost cu mine, din tot sufletul. A încercat să mă ajute. O vreme nici nu mi-am pus problema să plec de acolo, pentru că nu știam unde, dar el m-a asigurat tot timpul că n-am să-i fiu o povară. Cu mama și cu sora mea a fost mai greu. Erau convinse că exagerez. Spuneau că e greșeala mea dacă n-am învățat regula jocului: adică să tac și să nu mai văd. Să nu mă pun împotriva curentului. La ce pot să servească, în fond, crizele de conștiință? La nimic.

*

Discuția pe care am purtat-o cu Tudora, acasă la ea, nu are totuși coerența cu care încerc s-o redau aici. Se întrerupea ca să-mi povestească o amintire din copilărie, legată de tabloul pe care-l aveam în fața mea pe perete sau ca să-mi vorbească de pasiunea ei cea mare, florile (balconul apartamentului, ticsit cu flori, era o adevărată oază de răcoare), ca să revină pe firul povestirii, continuând prin a deplânge soarta florilor pe care le avusese în birou și care, în cursul evenimentelor care s-au petrecut, s-au uscat toate. Într-o zi, o stare depresivă a făcut-o să nu se mai poată ridica din pat. Nu s-a adresat unui medic și nu s-a internat,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

poate și pentru a nu le da satisfacție *acelora*. Cum ar fi jubilat, făcând-o nebună! Așa că și-a dat demisia și a rămas, cu plânsul și cu florile, acasă. Și în acest moment urma ceva curios.

— Cel mai mult m-a durut lovitura pe care mi-au dat-o prin ziar.

— Ce spui, prin ce ziar?

— Un ziar bucureștean, prin care m-au atacat.

— Să-l văd.

— Îmi pare rău, l-am aruncat. Erau trei numere la rând. Mi-am dat seama, cu groază, că ei știu totul despre mine. Sfârșind cu cele mai mici amănunte, cu secretele care erau folosite împotriva mea. Cu care mă amenințau, mă șantajau, fluturându-le în pagină, ca să mă umilească.

— Dă-mi un exemplu.

— De exemplu numele bunicului meu, pe care l-am iubit foarte mult. Ce căuta numele acela aruncat într-un articol, ca din întâmplare? Era un semn pus acolo ca să-mi dea de gândit. Să mă avertizeze că totul se știe. Deci, au arme suficiente împotriva mea.

— Cine semna articolele?

— Un ziarist despre care chiar tu mi-ai vorbit la un moment dat: Dan Obadă. Am avut ocazia să-l cunosc, mai mult, i-am vorbit despre procesele mele, pentru că, mi-am spus, e bine să fie câțiva oameni care să știe ce fel de povară mi-am luat. Într-o zi puteam să cad și atunci tu sau el sau un al treilea ziarist rămânea să depună mărturie.

— Și totuși, Dan Obadă a scris împotriva ta?

— Mă învinuia că am abandonat prea repede. Scotea la iveală slăbiciunile, șovăielile mele. Și e posibil să le fi cerut chiar *lor* date despre mine, folosindu-le în articole. În felul acesta, s-a aliat cu ei.

— Concret, ce fel de date?

— Într-o seară, aici, în apartamentul meu, a avut loc o discuție între mine, sora mea și cumnatul meu. Luasem tustrei o hotărâre din cele care se iau la o răscruce a vieții, hotărâre într-un fel legată de faptul că tocmai îl îngropasem pe tata. Discuția trebuia să rămână numai între noi. Și totuși, articolul din ziar făcea aluzie la ea!

— De unde ar fi putut să știe ziaristul?

— Am o bănuială... Cumnatul meu, adică fostul meu cumnat, căci între timp s-a despărțit de sora mea, le spunea totul despre mine. M-a dat pur și simplu pe mâna *lor*.

— Dar de unde până unde au ajuns aceste informații în ziar? Numele voastre apăreau acolo?

— Nu.

— Și atunci?

— E o țesătură dibace, de aluzii...

Mi se făcu dintr-o dată frică. Oare femeia aceasta pierduse legătura cu realitatea? Mai rămânea să verific, în ziarele cu pricina. Deși nu speram ca Tudora să fie subiectul care să intereseze presa centrală, și mai ales la modul relatat (imaginat?) de ea.

— E-adevărat ce spune sora ta, că ai fost bolnavă cu inima? o mai întrebai.

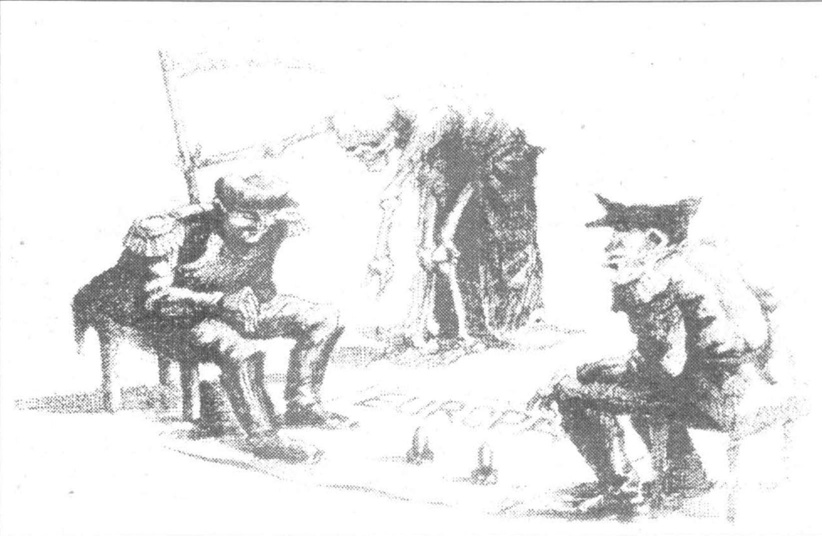
— Este un fel al ei de a spune... De fapt, și *ea* crede că am înnebunit.

*

Câteva zile mai târziu, în sala de lectură a bibliotecii, frunzăream teancuri de ziare, sperând să le găsesc pe cele vinovate. Sau, poate, dimpotrivă, mă străduiam să nu le găsesc, de teamă să nu mi se confirme bănuiala că Tudora a înnebunit. Cu această frică sporind mereu, citeam tot ce purta semnătura lui Dan Obadă. La un moment dat, am remarcat, într-un articol de-al lui, o idee cunoscută. Era preluată dintr-un articol scris de mine, numai că întoarsă pe dos, ca o mănușă. Răstălmăcită și batjocorită. Și eu, care nu știusem nimic! În numărul următor, un alt articol, tot în replică la un articol de-al meu. Bine că-i dădeam subiecte! Îl hrăneam pe câte două-trei coloane. Barem, să fi împărțit cu mine drepturile de autor! Pentru că nu făcea decât să transcrie, pe negativ, teme pentru acasă pe care eu i le dădeam. Din când în când ridica glasul, justițiar. Cuvintele „lașitate“ și „abandon“ reveneau. Îmi dădea impresia că știe despre mine și ceea ce singură n-aș fi avut puterea să-mi mărturisesc. Și deodată mi-am adus aminte de Tudora: nu cumva interpretase articolele în care jurnalistul mă viza pe mine – ca un atac la adresa ei? Și ea abandonase, poate prea devreme, un câmp de bătaie. Erau trei articole, în trei numere consecutive, exact cum îmi spusese. Într-unul apărea numele Iosif (întâmplător, al bunicului ei), aici cu referire la personajul biblic. Era descrisă apoi o scenă cu trei personaje, Maria Magdalena, Maria lui Iacov și Iosif din Aritmateea, care se adună la puțin timp după ce l-au îngropat pe Isus. Ei au o revelație – scena fusese imaginată de mine și era reluată de ziaristul bucureștean, cu un comentariu malițios. Poate că în acest dialog, al celor trei, Tudora recunoscuse vorbe care fuseseră rostite în casa ei, după înmormântarea tatălui. Pentru că oricând și în orice loc de pe pământ pot exista trei personaje care, cu de la sine putere, să decidă că Dumnezeu există. Dintr-un mileniu într-altul, dintr-o viață în alta, ba chiar dintr-un ziar într-altul nu e chiar așa de greu să plimbi fapte cu valoare de simbol. Asta nu înțelesese Tudora. Că întâmplările, numele, cuvintele unei vieți pot fi translatate pe orizontală, într-o altă viață, pe verticală, într-un alt timp. Așa se face că articolele care mi se adresau mie i se potriveau și Tudorei. Dar ea luase totul asupra ei, dăruită fiind cu vocația de a suferi în locul altora. Jucase rolul paratrăsnetului, chemând la ea răul *meu*. Mi se substituise.

A fost o mare ușurare să descopăr că totuși eu eram adevărata țintă a acelor atacuri și nu ea și, în sfârșit, că articolele existau. Ciudat, ele păreau că urmăresc o țintă mișcată, în care mereu alt chip putea apărea în spatele unui chip. Și cine știe dacă adevărata lor țintă era cumva cel îngropat în urmă cu două mii de ani, vinovat de faptul că, nemaiînviind, lăsase să se creadă că nici n-a existat?

Doina POLOGEA

Moartea cucilor

Se desprimăvărase devreme. Cerul se ridicase sus de tot și lăsase lumea într-o lumină vie, amețitoare. Mugurii au plesnit într-o noapte. Caii se scuturau în grajduri a ducă, urca nebunia în toate, în ierburi și în sânge, oamenii se curățau de gânduri și de iarnă ca de niște solzi grei.

„Bă, fraților – zicea Gavrilă al Mâșului –, e cam devreme, asta nu e primăvara noastră, nu vă luați după ea că prăpădim sămânța. A noastră, primăvara, e mai târziu, la Blagoveștenie abia vin berzele."

Apoi s-au chitit cucii pe sat. Se sculau oamenii de cu noapte să pună ceva pe limbă ca să nu-i spurce cucul. Primul pe care l-a spurcat cucul a fost Flore-al Petrii. Era în grădină, se sculase să dea foc la niște ierburi uscate ca să poată ara și a auzit de două ori: „Cucu! Cucu!"

„Ptiu, seca-ți-ar limba! Te-oi mai auzi la primăvară?" - a zis Flore-al Petrii și a rămas cu ochii la flăcări. Strigau cucii prin pomi, în zbor peste case, se mutaseră toți din zăvoi. La Cioaie s-a izbit unul în geam, a venit ca bolovanul și a căzut la spatele casei. Când s-a dus Cioaie, îi pica sânge din cioc. Nu l-a putut prinde, și-a luat zborul, apoi s-a înmuiat și a căzut în salcâmii Triculeștilor.

„Bă, fraților – zicea iarăși Gavrilă al Mâșului –, treaba asta cu cucii nu e bună deloc. Cucu' e pasăre păguboasă, ajunge un cuc la un sat."

Aldor Mintean aveau nuntă în prima duminică de după duminica Tomii cu una din fetele Lisandrei. Au amânat-o în toamnă; să-ți cânte lăutarii ori să-ți cânte cucii peste casă?!

Merg oamenii pe drum cu capul în jos, gânditori, se duc la moară la Ochenați și povestesc, n-au chef de semănat. Trece câte unul, abia trece. Boii trag în resteie. Nu văd urme spre câmp. Se simt singuri pe drum și nu înțeleg. Vezi, pricep și vitele ceva.

„Und-te duci, mă, vere?" – îl întreabă vecinul.

„Tot stau degeaba, încerc și eu – răspunde omul cu glas vinovat –, pământul așteaptă, săracu'! I s-o fi urât și lui de astă vară pe o singură parte."

Femeile se închină pe furiș. Copiii și-au făcut ciomege scurte și dau după cuci:

„Uite-l, bââă, s-a pus în dud la tușa Maria! Dă-i, Fănele! Dă-i, bââă, că zboară iar!"

Flore-al Petrii zace de-atunci, de când l-a spurcat cucul, i-a rămas grădina pârlog, n-a mai arat-o. Pe Petre al lu' Miu l-a prins muierea cu Gheorghița lui Boangher. „I-auzi, mă, al dracului, de ce-i arde ăstuia!!" – ziceau ceilalți.

Vin oameni din Ochenați și din Nasta, vin pe la rude, vin să vadă și să audă cucii. Pleacă cruciți.

„Părinte – a stricat obiceiul tăcerii Gheorghe al lu' Mitricel într-o dimineață, după liturghie –, nu ne zici nimic, ce facem cu ăștia de tăbărâră pe noi? Ăi bătrâni, uite, e aci și nea Constandin, și nea Ionită, zic că trag rău, a pustietate. Că un câine, dacă urlă, îi dai în cap și-l duci la gârlă, zău așa! O găină, dacă îți cântă cocoșește pe bătătură, îi arăți cuțitul și căpățâna de usturoi, dar cuc fript n-am pomenit."

Oamenii au părut a râde, în spate, spre tindă, s-au și auzit niște gâlgâituri gâtuite, dar popa Diicu stătea drept, cu ochii spre bolta cu Isus, și nu lăsa loc ca vorbele lui Mitricel să fie luate în glumă. Apoi, i-a mânjit pe toți într-o privire tristă, greoaie, și a zis:

„Nu vă îngrijați mai mult decât vrea Domnul, iar dacă semn al Dumnezeirii va fi, îndura-vom și nu ne va pierde."

Bărbații s-au urnit spre tindă cu căciulile în mâini, tăcuți, cum stătuseră toată dimineața, apoi au ieșit femeile, numai Gheorghe Mitricel a mai zăbovit lângă strană, pentru că Ionel Stăvăr, învățătorul, îi făcuse semn să mai rămână.

Credincioșii înaintau agale, în grupuri, spunându-și gândurile încet, prelungind parcă liniștea slujbei. Femeile împărțeau între ele colivă de grâu împodobită cu bomboane acre și cu feliuțe de măr. Soarele lucea omenește, adia vântul cald, a sărbătoare și a voie bună. Și, deodată, din prunii școlii, un cuc și-a aruncat numele după ei. Din grădina lui Lișcă i-a răspuns altul și glasul acestuia a semănat a hohot. Bărbații au întins pasul, s-au despărțit și au luat-o fiecare spre casa lui, femeile au tras șervetele peste coșnițe. Dinspre ulița Mâșeștilor și dinspre vii, cucii stăpâneau satul. Cucu! Cucu! CUcu!

„Huoooa! fir-ați-ai dracului!, le răspunde Mândăcheoaia de la capul prispei și aruncă gunoiul peste gard, ăștia sunt copiii de i-a lepădat a lu' Boangher și altele ca ea, au venit să le dea țâță."

Noaptea, Gheorghița lu' Boangher s-a trezit cu casa în flăcări. Tot oamenii au sărit și au aruncat în bătătură paturile, lada cu țoale și ce au mai putut arunca. Poate că și cel care a vârât cărbunele sub streașină o fi dat vreo mână de ajutor, o fi aruncat o căldură de apă în vâlvătaie, dar cine să-l știe?

Luni de dimineață, a venit șeful de post și a luat-o pe Mândăcheoaia:

„De unde știi dumneata că cucii sunt copiii Gheorghiței lu' Boangher?"

„De unde știu? Am visat. Ce, mă oprești dumneata să visez? Fina Zica, a Fășălăului, a visat că toți cucii cântau pe coama casei lu' Boangher. Spune dumneata ce e asta dacă nu e ce spun eu? Și eu am visat la fel și tot în noaptea aia. Știi ce a visat fiu-meu Florea? Se făcea că cucii erau avioane și vărsau foc cum a văzut el în război. Dumneata ce visezi? Dumneata nu visezi nimic, că nu ești de aici. Ca mâine îți iei pușca și pleci pe-aci-ncolo, și noi rămânem cu cucii!"

Lui Boangher i-a aprobat primarul, Radu Ignat, două căruțe de lemne din pădure și i-a dat și hârtie la mână precum că poate să plece cu căruța prin sat după căpătat într-o duminică.

Tot luni de dimineață, Gheorghe al lu' Mitricel a suit plugul în căruță și a plecat să pună porumbi pe Câlmățui, unde avea locurile de la muiere. Era după răsăritul soarelui și el mâna boii de sus, de pe carâmbul căruței, în gura mare și se uita prin curțile oamenilor.

Din urmă veneau ai primăriei, Boncea și Râcă. Băteau în garduri cu bastoanele. Săreau câinii să-și rupă gâturile în lanțuri.

„Bă, nea Ioane – zicea Râcă, agentul agricol –, ce te mai învârți pe lângă muiere? N-ai vazut-o destul toată iarna? Pune plugul în căruță, înjugă boii și dă-i drumul la câmp, că se întărește locul și nu te mai lipești de el. Hai, du-te, nu te mai uita, că Mitricel se duse, și lasă-i dracului de cuci, că ei își văd de ale lor!"

Oamenii au ieșit greu din sat, dar s-au îmbătat iarăși de largul câmpiei, de cântecul necuvântat al vântului, brazdele negre, pufoase, cădeau în fața lor ca slujitorii în fața unor împărați. Și au arat cu o râvnă nemaiîntâlnită până atunci, au arat până în amurguri și după amurguri, și se întorceau în sat târziu, în somnul cucilor.

După ce s-a înnegrit pământul, parcă a dat cineva drumul plopilor, ploi de primăvară, calde și lungi. Au răsărit porumbii ca stelele. Grâul a ridicat capul și a început să se legene unduind pe coline, ba negru, ba verde.

Glasul cucilor se mai stinsese. Nu se știa dacă se mai împuținaseră cucii sau auzul oamenilor se prea învățase cu cântecul. Pomii se îmbrăcaseră în alb ca niște mirese și se dezbrăcaseră în noaptea magică a rodirii. Păsările se înmulțiseră și-și amestecaseră limbile.

Într-o duminică din mai, fetița lui Gheorghe Mitricel aduse din grădină un cuc mort. Îl găsise sub dud. Vecinii s-au uitat tăcuți la pasărea înțepenită, lungă și cenușie.

„Săracu'!"– a zis Gheorghe Mitricel și l-a întors cu pieptul în sus. Pe gușa porumbă se prelinge o picătură de sânge negru, cleios.

„Și tușa Maria găsi unu' sub dud" – zicea un copil. Oamenii s-au uitat unul la altul și au plecat și mai tăcuți.

Copiii umblau prin grădini după cuci. Îi găseau și îi aduceau acasă cu bucuria unei isprăvi. Părinții îi priveau la fel de tăcuți și îngrijorați. Aveau în ochi o mâhnire adâncă și o vină fără chip, pentru mărturisirea căreia nu erau vorbe. Copiii au simțit că în sat doare ceva. Se adunau mai ales fetele și, jucându-și propria durere, în după amieze, aduceau petece de stambă colorată, așterneau în cărucioare, împleteau ghirlande de flori, aduceau de acasă pâine și alte legume și împărțeau în atâtea fărâme câți erau. Băieții săpau gropi cu cuțitele, aprindeau lumânări, apoi puneau cucul în cărucior, între flori, și se duceau să-l îngroape sub pomul în care știau ei că l-au văzut sau l-au auzit mai de multe ori cântând.

* * *

A fost un an bogat. Grâul a ieșit bobonos. Porumbii parcă ședeau cu mâinile în șolduri. Viile s-au mutat în cântece. Apoi a venit iarna, o iarnă blândă cu zăpadă multă și trecătoare.

Într-o noapte, Mândăcheoaia l-a mișcat pe Mandache și i-a zis:

„Dormi?"

„Cum să dorm dacă mă-nghiontești?!"

„Auzi, mă, omule, după atâta moarte, la primăvară, o mai fi și la noi vreun cuc?"

Flore-al Petrii se dusese odată cu cucii.

Nicolae FULGA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CENTENAR GEORGE BARIŢ

Corespondenţa lui George Bariţ

În urmă cu două decenii a început să apară, la Editura Minerva, seria de volume *George Bariţ şi contemporanii săi*, coordonată de Ştefan Pascu şi Iosif Pervain, din care au apărut până acum opt volume, următorul aflându-se în corecturi. Acum, la împlinirea unui secol de la trecerea în eternitate a marelui cărturar şi om politic, evocarea acestui important act cultural, care este editarea corespondenţei sale, este obligatorie. La înfăptuirea ediţiei şi-au adus contribuţia cercetătorii I. Chindriş, Titus Mocanu, Gelu Neamţu, Gr. Ploeşteanu, Mircea Popa, Dumitru Suciu, I. Buzaşi, G. Cipăianu, I. Gabor, Al. Matei şi G. Asanache. Editorii, optimişti, îşi exprimau, în nota la vol. I, speranţa că vor reuşi să tipărească întreaga arhivă epistolară în câţiva ani. Chiar şi cu aceste opt tomuri ediţia trebuie socotită un record, nici o altă personalitate nemaifiind prezentă, în ultimele decenii, cu un număr egal de volume de epistole. Volumele apărute conţin misivele a 25 de emitenţi: Aron Florian, A.T. Laurian, Ioan Maiorescu, Pavel Vasici, Al. Roman, At. Şandor, Nicolae Maniu, Gr. Mihali, I. Fekete Negruţiu, I. Antonelli, Iosif Many, Ioan Rusu, C. Papfalvi, Simion Mihali–Mihalescu, T. Cipariu, Al. Sterca Şuluţiu, Vasile Pop, Iosif Hodoş, D. Moldovan, Ilie Măcelariu, I. Micu Moldovan, Iordache Mălinescu, N. Nifon Bălăşescu, Gavril Munteanu, Ştefan Moldovan. În volumul al nouălea urmează să apară scrisorile de la Andrei Mureşanu, C. Alpini, L. Basiliu Popp, Iacob Bologa şi Visarion Roman. Corespondenţa aceasta se înfăţişează ca un imens şi variat documentar, extrem de preţios prin problematica dezbătută, prin multitudinea de informaţii sociale şi politice, o sursă majoră pentru istoricul care cercetează redeşteptarea naţională, formarea conştiinţei naţionale şi politice a românilor transilvăneni, contribuţia unor corifei la pregătirea şi desfăşurarea Revoluţiei de la 1848, la evenimentele ce au succedat-o. Un mare lot de scrisori priveşte lupta dusă de români în timpul dualismului austro-ungar. De egal interes sunt documentele privind lupta pentru promovarea limbii române, pentru răspândirea cunoştinţelor în popor, afirmarea şcolii şi a presei româneşti, la care o însemnată contribuţie şi-a adus, după 1830, cea de a doua generaţie a Şcolii Ardelene.

Corespondenţa cuprinde numeroase documente privind rolul unor însemnate centre culturale. Între ele, Blajul. Între corespondenţii lui G. Bariţ figurează mulţi cărturari care prin studii, prin activitatea didactică şi apoi prin participarea la marile evenimente istorice care au avut loc în oraşul de la confluenţa Târnavelor se numără printre personalităţile marcante ale oraşului. Corespondenţa Bariţ devine deci o sursă inestimabilă pentru îmbogăţirea cunoştinţelor despre Blaj. A.T. Laurian s-a aflat, la 3/15 mai 1848, la Marea Adunare de pe Câmpia Libertăţii şi, tot în acelaşi an, în septembrie, când românii se întâlnesc aici din nou, este conducătorul guardiei naţionale. Participant a fost şi Ilie Măcelariu, care mai târziu se va număra printre apărătorii *Pronunciamentului de la Blaj* (1868). Iacob Bologa este secretar al Adunării, alături de A.T. Laurian, T. Cipariu şi alţii. Nicolae Maniu, care-i relatează lui Bariţ despre procesul episcopului Lemeni cu profesorii, a fost, pentru scurtă vreme, profesor aici. Grigore Mihali, fost canonic şi rector al Seminarului teologic, este prezent cu scrisori despre istoria culturală a Blajului, pe care o cunoaştea şi ca prefect al tiparniţei. I. Fekete Negruţiu şi-a făcut aici gimnaziul şi a fost dascăl. I. Antonelli a absolvit aici teologia, a fost canonic al Capitulului mitropolitan şi apoi director al gimnaziului. Andrei Mureşanu urmează la Blaj cursurile de filozofie şi teologie, având profesori între alţii pe T. Cipariu şi S. Bărnuţiu. Iosif Many (Aurel Ardeleanu), publicist şi traducător, a făcut aici teologia, a colaborat la revista manuscrisă *Aurora*, a fost profesor la gimnaziu şi a colaborat la *Organul luminării* şi *Învăţătorul poporului*. Ioan Rusu, reprezentant al romantismului transilvănean, a fost aici profesor de geografie şi istorie universală la Liceul greco-catolic, unde are coleg pe S. Bărnuţiu. Îi apare aici cartea *Icoana pământului*, 3 volume (1842–1843). Constantin Papfalvi a urmat cursul filozofic la Liceul românesc greco-catolic iar la Facultatea de teologie este coleg cu T. Cipariu. Profesor, a predat gramatica şi l-a avut elev pe G. Bariţiu. Cele 125 de scrisori trimise de T. Cipariu lui Bariţ sunt aşternute aici la Blaj. Tot de aici sunt expediate scrisorile lui Al. Sterca Şuluţiu, fost mitropolit al Blajului. S. Mihali–Mihalescu a fost profesor de ştiinţe naturale la Gimnaziul greco–catolic din Blaj şi a iniţiat şi organizat muzeul natural, matematic şi cultural al oraşului. Iosif Hodoş a făcut filozofia şi dreptul aici şi a fost elev al lui S. Bărnuţiu.

Corespondenţa lui G. Bariţ nu este însă numai una a transilvănenilor, fiindcă el primeşte epistole şi de la Ion Maiorescu, care-i scrie din Craiova, Iaşi, Viena, de la Florian Aron din Bucureşti, Sibiu şi Viena, de la Iordache Mălinescu din Moldova, de la N. Nifon Bălăşescu din Bucureşti.

Poate că am reuşit să sugerăm marea importanţă a corpusului epistolar bariţian. Pentru punerea în lumină a acestei importanţe, alcătuitorii ediţiei au făcut o muncă de benedictini, copiind texte de multe ori greu lizibile, pe care le-au tipărit fără tăieturi, le-au adnotat şi comentat, au luminat, într-un corp de note şi comentarii, care nu poate fi egalat de nici o ediţie similară, aspecte puţin cunoscute din biografia şi activitatea emitenţilor scrisorilor, au prevăzut fiecare set de scrisori cu studii edificatoare, adevărate contribuţii de istorie literară.

Mai este un aspect care se cere să fie subliniat, şi anume că toate volumele au apărut în condiţii tipografice lăudabile, că mai toate volumele conţin două sau trei coli de ilustraţii, impecabil executate tipografic, o iconografie care rivalizează cu cele mai bune albume.

Sunt toate aceste calităţi care au impus cu autoritate ediţia, distingerea ei cu un premiu al Academiei Române fiind încă o dovadă de dreaptă preţuire.

Critica literară a făcut o bună primire ediţiei. Ne vom rezuma la o singură mărturie, a unui istoric literar care a urmărit cu consecvenţă volumele apărute şi credem că a scris aproape despre toate, şi anume Mircea Anghelescu, care comparând ediţia cu alte volume apărute în colecţia „Documente literare" a Editurii Minerva, a scris între altele: „Cea mai importantă apariţie însă din această colecţie, şi poate cea mai importantă publicaţie de corespondenţă inedită din toată epoca postbelică, nu numai prin întinderea materialului, care grupează vreo 11.000 scrisori, ci mai ales prin valoarea sa documentară, este *George Bariţ şi contemporanii săi*. Volumele „sunt înzestrate cu tabele cronologice, multipli indici şi bogate note, multe dintre ele adevărate monografii asupra unor subiecte de istorie literară încă necercetate, cu contribuţii directe privind paternitatea, identificarea, analiza unor opere literare, stabilirea unor fapte anterior controversate din biografia autorilor ş.a."

S-a reţinut de mai sus impresionantul număr de epistole aflate în arhiva G. Bariţ, din care însă au apărut până acum doar 1659. Alte seturi de scrisori, de la S. Bărnuţiu, G. Asachi, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Aristia, I. Ghica, N. Istrati, A. Odobescu, G. Sion, I. Bianu, A.D. Xenopol, Scarlat Vârnav, G. Săulescu, T. Stamati, Ion Ionescu de la Brad şi mulţi alţii îşi aşteaptă tiparul. Şi evident şi alte scrisori emise de G. Bariţ însuşi, care să se alăture celor deja tipărite în volumele VII şi VIII (în acesta a apărut corespondenţa de familie).

O întrebare firească se pune: ce viitor va avea în continuare ediţia? Vor mai apărea şi celelalte volume? Cert este că volumul al VIII–lea a apărut în 1987 şi al IX–lea urmează să apară (sperăm!) în acest an.

Iordan DATCU

Introducere la „Dimensiunea Românească a Existenţei"

Conceput iniţial sub forma unei conferinţe, rostită la 10 ianuarie 1943 la Ateneul Român, studiul *„Dimensiunea românească a existenţei"* a fost revăzut de Mircea Vulcănescu şi publicat în culegerea „Izvoare de filosofie" din 1944. Republicat integral în „Caiete critice" (nr.1-2, 1983) de academicianul Eugen Simion (deşi unele fragmente au apărut în Vatra" (nr.2, 1981), „Ramuri" (nr.12, 15 dec. 1981) şi „Curierul românesc" (nr. 2-3, ian-feb. 1990), studiul a intrat în cuprinsul volumului cu acelaşi titlu apărut la „Fundaţia Culturală Română", 1991.

Dimensiunea este văzută de Mircea Vulcănescu drept un mod de apreciere („un mod de a judeca") a unei realităţi constituite prin sine, dar evoluând pe un fond neîncetat de mişcare şi transformare. „Dimensiunea românească" priveşte existenţa din perspectiva unor „orientări şi înţelesuri" spre a servi la evaluarea şi conturarea „altor înţelesuri şi orientări" despre existenţă. Oricât ar fi predispusă cunoaşterii, existenţa tinde să se închidă lăsând, prin învelişurile ei, să fie înţeleasă de cugetător prin partea ei naţională deşi „existenţa e o însuşire generală a lucrurilor". Dezvoltând conceptul „dimensiunea românească a existenţei", Mircea Vulcănescu adună într-o formulă inedită „concepţia despre existenţă a gânditorilor români" (de la Dumitri Drăghicesu, C-tin Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Ovid Densuşianu şi până la Lucian Blaga, Dan Botta, Vasile Băncilă, E.Bernea, D.C.Amzăr, O.Papadima) şi apriorismul faptelor dat „de configuraţia limbii şi de structura simbolurilor expresive cu circulaţie generală în poporul românesc" pentru a înlesni gânditorilor străini să estimeze existenţa. Filosoful îşi propune trasarea unui făgaş pentru ideea românească aptă să explice lumea din propria casă. Aşadar, înţelegerea ipostazei româneşti a ontologicului necesită instituirea unei relaţii între particularităţile de structură ale neamului românesc în perimetrul său de vieţuire şi modul de a percepe lumea spre a-i oferi, drept dezlegare la problemele ei, propriul chip de evaluare a altora. Extrăgând „tăria spirituală a unui neam" din consecvenţa cu care „e în stare să impună altora perspectiva lui proprie a existenţei" Mircea Vulcănescu propune modelul unui *„impero"* românesc oferit lumii. „Asta înseamnă cucerire spirituală!" – va preciza filosoful. Fără îndoială, stabilite căile de supremaţie spirituală, interesul filosofului este de a afla o posibilitate de pătrundere în centrul valoric datorat „împărăţiei româneşti adevărate". În măsura în care se găseşte criteriul axiologic de creştere „a spiritului românesc în existenţă", se poate stabili raţional, urmând codul principiilor kantiene, „dreptul de a fi român în faţa spiritului pur". În incandescenţa anilor '40, când existenţa românească era probată de diverse formule ale „schimbării la faţă", Mircea Vulcănescu operează o incizie când întreabă atât de simplu, dar prevenitor, din interiorul unui neam încercat de istorie: „Ce înseamnă că un lucru se petrece româneşte?" În sens heiddegerian dezvoltă necesitatea întrebării despre „ideea de dimensiune aplicată la existenţă". Deschizând un drum cercetării pe terenul ontologiei româneşti, studiul lui Vulcănescu, prin metoda sa, intenţionează „să descopere ceva care este în noi înşine, o reacţie a noastră tipică". Prin perceperea şi definirea românescului filosoful se pierde în însăşi formele convieţuirii în românesc. Şi de aceea la acel ceas de blestem asupra românescului când fiinţa îi va fi jertfită de nevredniciile timpului, el va rosti, de la aceeaşi înălţime a gândului său, cutremurător de dureros dar cu pietatea rugii creştineşti: „Să nu ne răzbunaţi!" Desprinderea însemnelor de neam devine extrem de trebuincioasă insului creator, şi prin iscusita lor dezvăluire creaţia îşi află acele „aderenţe în spiritul mulţimii". Se instituie, astfel, un raport, validând starea naţiunii, între comunitatea generatoare de forme şi mărimi şi insul creator modelatorul comunităţii. În acest plan de elaborare spirituală „creaţia este un fel de precipitat spiritual al istoriei". Aceleaşi determinante ale istoriei lasă în sufletul unui popor „anumite aplecări, anumite înclinări nemărturisite, care-i alterează fiinţa, fecundând orice contact spiritual nou cu rezonanţe ancenstrale". Mircea Vulcănescu aduce în discuţie rolul ispitelor sau al influenţelor străine în modelarea sufletului unui popor. Reluată succesiunea ispitelor anunţate în *„Omul românesc"*, se reclamă importanţa lor în „lămurirea dimensiunii româneşti a existenţei". Urmând făgaşul conlucrărilor interioare ajutat de metoda fenomenologică, Mircea Vulcănescu va contura anumite caractere etnice prin felul „cum sunt trăite de faptul limbajului". Ingenioasele „perspective noi" pe care insul creator le aduce de fiecare dată, sporesc deînţelesul existenţei „cu iscodiri de rosturi" argumentând nevoia de „comunitate cu semenii şi cu strămoşii" prin ceea ce „ştie să mai işte graiul". Această chibzuită „laolaltă–apartenenţă" reprezintă cheia aflării în identitatea de neam. Efortul întreţinut al filosofului este de a realiza un reflex al ideii româneşti de existenţă, nu atât deductiv cât descriptiv. Motivând profunzimea şi vastitatea deînţelegerii pentru „ideea de existenţă", Mircea Vulcănescu îşi împarte studiul despre existenţa românească în două părţi: prima are în vedere aspectul concret al existenţei, surprinzând fiinţa prin tot ce fiinţează, numită „Fiinţa fiinţei"; a doua parte are în vedere aspectul abstract al existenţei, punând în evidenţă însuşirile fiinţei prin actele din existenţă şi prin starea de a fi din lucruri, numită „Firea fiinţei".

Nicolae HAVRILIUC

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

La poziţia 626 în Guiness Book: românul Ştefan POPA POPA'S

Pe Ştefan Popa îl ştiu de un deceniu, de un deceniu şi ceva. De la început am avut revelaţia că e un adevărat fenomen. Nu neapărat pentru că, la acea dată, era un nume cunoscut în străinătate, un artist distins cu numeroase premii internaţionale, ajunse până astăzi la cifra de cincizeci şi opt, cu lucrări în muzee din Franţa, Italia, Belgia, SUA, Mexic, Grecia etc., despre care Picasso a scris, în 1979, după ce i-a vizitat expoziţia personală de la Paris, „desenul satiric – o nouă artă s-a născut", iar trei ani mai târziu, în 1982, Patrick Quionton îndemna cu entuziasm „trebuie să mergeţi să descoperiţi acest om extraordinar..." Ci pentru că am avut ocazia să-i văd o suită de portrete ce pur şi simplu m-au uimit, fiindu-mi evident că cine le-a săvârşit are ochi şi mână de magician, neputând altfel să înţeleg cum de poate realiza atâta asemănare cu modelul, nu fotografică, ci esenţializată, configurată doar din puţine detalii. Uimit am rămas, deasemenea, şi atunci când l-am văzut cum desenează, în special văzând rapiditatea cu care desenează, încât nu am avut nici o îndoială că harul său ţine de miracol. De aceea, nu am fost surprins anul trecut când am aflat că la concursul de la Saint Esteve din Franţa, angajat în competiţie cu celebrităţi ale genului (Jerry Robinson, Plantu, La Palma, Tignus, Heninger, Bado, Mensing, Mutzenik, Socolowski, Fron, Emerson etc.), a devenit Guiness Man, la poziţia 626, realizând, în nouă zile şi zece nopţi, în şapte tehnici diferite, 1527 de portrete. Dar se vede că proverbul „Nimeni nu e profet în ţara lui" îşi reconfirmă tâlcurile şi în cazul lui Ştefan Popa (Popa's). Fiindcă personalitatea şi creaţia lui sunt mult mai apreciate pe alte meleaguri decât în ţară. Despre el s-a scris imens în Germania, Franţa, SUA sau Japonia, pretutindeni unde a expus şi a fost prezent. S-a scris, fireşte, elogios, uzându-se de superlative pe care noi nu le-am fi aşezat pe hârtie nici strânşi cu uşa. Ca dovadă, în alte părţi are admiratori şi prieteni cu carul. Pictorul francez Deman, de pildă, i-a dăruit un tablou evaluat la două sute patruzeci de mii de franci. Noi în schimb dacă nu putem pune piedici ne lăsăm păgubaşi. Nu suntem în stare să ne judecăm compatrioţii decât după morala „caprei vecinului". E tocmai ceea ce-l amărăşte mult pe graficianul şi caricaturistul Ştefan Popa, autor, între altele şi al unor pline de miez portrete de politicieni de la noi şi aiurea. În cele din urmă, ca orice creator de talent, sunt convins că şi Ştefan Popa se va bucura de dreptatea şi faima pe care le merită. Căci până şi în calitate de patron al Tipografiei Popa'S Art din Timişoara, care lucrează cu o cifră lunară de afaceri de peste douăzeci de milioane, el nu-şi trădează condiţia de artist, dovedindu-se un generos, un ins de iniţiativă şi acţiune. Nu se uită la bani când e vorba să sponsorizeze anumite acte de cultură: festivaluri, expoziţii, tipărirea unor cărţi de scriitori români contemporani etc. Recent, la Târgu Mureş, a dăruit o întreagă expoziţie a cărei înrămare doar a costat peste două sute de mii de lei. Dialogul de faţă, deşi a fost provocat şi înregistrat în grabă, sper să constribuie la (re)cunoaştere şi consacrare naţională. Asta întrucât de (re)cunoaştere şi consacrare internaţională nu mai duce lipsă de mult.

— Aţi conştientizat şi înainte de remarca lui Picasso că prin ceea ce faceţi s-a născut o nouă artă?

— Normal! Deoarece în lume caricatura a evoluat foarte mult şi ea s-a divizat puţin. În sensul că astăzi sunt caricaturişti care practică în exclusivitate desenul satiric. Chiar sunt saloane internaţionale care acordă simultan premii pentru desen satiric şi premii pentru cricatură. În legătură cu afirmaţia lui Picasso strigător la cer mi se pare faptul că anul trecut, depunând actele să intru în Uniunea Artiştilor Plastici din România, adică acel obligatoriu dosar de activitate, care proba că am depăşit cu mult condiţiile (premii internaţionale, participări la trei expoziţii republicane etc) pentru-a fi acceptat, comisia mi-a respins candidatura cu un verdict descalificant: lucrările mele, apreciate de Picasso ca dovezi ale naşterii unei noi arte, au fost considerate pur şi simplu nişte porcării.

— Cum şi când aţi descoperit că aveţi harul desenului?

— La cinci ani am furat bani din buzunarul tatei şi mi-am cumpărat un bloc de desen şi culori. După această ispravă, descoperindu-se furtul, am fost puşi în şir toţi copiii spunându-ni-se: cine mi-a furat banii să facă un pas în faţă. Am făcut eu pasul şi m-am ales cu o palmă zdravănă. Dar când tata a aflat ce am cumpărat cu banii m-a luat în braţe, m-a sărutat, devenind de atunci omul ce m-a încurajat cel mai mult. Astfel, la şapte ani, am ajuns să public prima caricatură în ziarul *Viitorul* din Drobeta Turnu–Severin, iar după vreo patru ani, la 11, am debutat în *Urzica*.

— De ce aţi ales desenul satiric şi nu alte genuri ale artelor plastice?

— Să ne înţelegem, aşa cum scrie şi în unele mari dicţionare de personalităţi, desenul satiric este inventat de mine. Eu sunt inventatorul desenului satiric: o înmănunchere de trei-patru elemente într-un context care subliniază o idee. Îl fac de aproximativ douăzeci şi cinci de ani şi mă consider tatăl lui. Dar ca să pot evolua în desenul satiric şi în caricatură mă exersez mult în culoare. O să vedeţi la mine acasă pereţii plini de picturi proprii. Vin special pentru mine străini în Timişoara să-mi cumpere lucrările pe valută. Mă exersez, de asemenea, şi în modelaj pentru a mă deprinde cu volumul. Fără simţul culorii şi volumului nu poţi să evoluezi în desenul satiric.

— Cum vă simţiţi între pictori? Aveţi cumva complexul unui refuzat de breaslă?

— Mă simt foarte bine. Nu am nici un fel de complex. Am foarte mulţi prieteni pictori în Timişoara. Sunt de o calitate umană exemplară şi mă primesc cu drag în atelier. Am învăţat multă culoare de la ei. La fel cum am învăţat şi de la francezul Deman.

—Nu vă simţiţi deci un străin printre pictori?

— Nu! În Occident am avut marea şansă să cunosc pe Picasso, pe Dali, pe Deman, pe mulţi alţii. A fost când mai uşor, când mai greu să fiu acceptat. De la caz la caz. Am lucrat la mulţi în atelier, am primit sfaturi de la mulţi, materiale, tablouri. De exemplu, Deman, care avea o lucrare estimată la două sute patruzeci de mii de franci francezi, văzând că-mi place, a coborât, într-o după masă, în atelier cu dedicaţia gata făcută şi mi-a dăruit-o.

— Nu aţi fost ispitit să urmaţi Institutul de Arte Plastice şi nu pe cel Politehnic?

— Tatăl meu a hotărât în această privinţă. El mi-a zis, domnule, am trei copii, doi au făcut politehnica, faci şu tu politehnica. După ce o termini, dacă mai doreşti, te ajută tata să faci şi o altă facultate. Ceea ce m-a şi determinat să fac în Franţa, în paralel, Academia de Arte de la Poitiers.

— Cum în paralel?

—Am avut un mare noroc prin plecarea, ca şi grafician, în fiecare an la Festivalul de Arte Moderne de la Confolens. Aici, ani la rând, am conceput şi realizat scenografia festivalului, iar statul francez mi-a subvenţionat studiile la Poitiers.

— Consideraţi că aţi pierdut ceva, în cariera artistică, prin faptul că aţi ales şi practicat o vreme ingineria?

— Să ştiţi că ingineria mi-a dat foarte multe idei şi practicarea ei a fost un câştig pentru mine. Am practicat-o din pasiune şi am renunţat la ea doar fiindcă nu se pot face două lucruri de nivel în acelaşi timp.

— Fişa dv. de creaţie arată că v-aţi făcut cunoscut cam deodată şi în ţară şi străinătate.

— Nu, nu, e greşit! Începutul a fost foarte firav în ţară. Chiar şi astăzi sunt mult mai puţin cunoscut şi apreciat decât în străinătate. Au venit la Timişoara, şi nu aş vrea să fiu suspectat de lipsă de modestie, doi cetăţeni francezi care mă ştiau din Franţa, din ceea ce au scris ziarele, din emisiuni de televiziune, numai să pună mâna pe mine. Or, în atenţia televiziunii române nu am stat decât accidental. Tot la fel şi criticii români trec uşor peste arta pe care o fac. Sper însă ca într-o bună zi să fiu apreciat şi acasă precum sunt în Occident.

— În ce măsură succesul schimbă viaţa unui artist?

— Pe a mea nu a schimbat-o, ci, eventual, a completat-o. Eu am fost totdeauna apreciat ca un desenator care respiră desenând. Şi într-adevăr îmi place enorm să desenez. Aţi fost martor ocular la mai multe evenimente de ale mele şi aţi observat că tot timpul desenez. Desigur, idealul oricărui artist e să aibă succes. De aceea, eu întotdeauna mi-am pregătit evenimentele de concurs cu trudă, dispărând o vreme din viaţa artistică, încetând să mai fiu prezent cu lucrări în expoziţii. Între două apariţii, cum spuneam, eu mă pregătesc intens. Aşa se explică de ce am luat numai mari premii unde am participat. Eu nu am luat premiul doi, premiul trei, menţiuni. Eu am luat numai mari premii pentru că m-am pregătit pentru ele. Apăream ca o bombă, luam totul şi plecam.

— Succesele nu aduc numai glorie, ci şi bani. Banii la rândul lor, căci presupun că aţi câştigat şi bani, schimbă viaţa artistului?

— Nu! Banii ordonează viaţa artistului. Artistul care se respectă şi e de bun simţ nu poate să-şi schimbe viaţa şi caracterul în funcţie de bani. E adevărat, pe mulţi banii îi fac meschini, pe puţini generoşi. Eu doresc, în limita posibilităţilor, să ajut cât mai multă lume: caricaturişti români, scriitori... Cred însă că şi alţii au bani şi pot să ajute în măsura mea.

— Ce înseamnă dragostea pentru artist? Nici ea nu-i poate schimba viaţa?

— Da, dragostea schimbă viaţa artistului. Eu am avut o mare deziluzie în prima căsătorie, am divorţat, m-am recăsătorit. Acum mi-am găsit omul drag şi omul pe care îl simt alături de mine şi mă sprijină. Fără de un partener de viaţă potrivit nu se poate duce o viaţă ordonată de artist. Se ştie că artistul e un om ce uşor poate ajunge la dezordine şi dezechilibru. Pe mine a doua soţie m-a echilibrat şi m-a ajutat să fiu artist cu picioarele pe pământ.

— Dacă faimosul record realizat în 1982 l-aţi fi realizat înainte de evenimentele din decembrie '89, v-aţi fi mai întors în ţară?

(Continuare în pag. 15)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Trăiască sponsorii!

Teatrul se află într-o ofensivă aproape greu de explicat în vremuri când în societatea românească totul se afundă sau se doreşte cu orice preţ ca totul să se afunde. Mi-a fost de ajuns, de exemplu, ca să urmăresc, în ultima săptămână din aprilie, „negocierile" dintre liderii sindicali şi guvern ca să-mi dau seama că numai să se ajungă la „negocieri" nu s-a dorit. Am avut impresia mai degrabă că bravii apărători ai celor ce muncesc, înainte de a păşi în sala de „taifasuri", au trecut pe la biserică şi şi-au făcut cruce rugându-se ca nu cumva să le fie împlinite pretenţiile, o astfel de posibilitate, s-a văzut limpede, i-a pus într-o amarnică încurcătură. Ce mai, spectacol nu glumă! Dacă pentru teatru culisele contează, astăzi, mai puţin, spectatorilor convenţia deconspirându-li-se în întregime, devenind ei elemente ale „jocului "de-a teatrul, în politică nimic nu e scos la vedere, „jocurile" de-a politica sunt abil regizate, totul în domeniu e întunecat şi dubios, culisele fiind acelea care absorb energii şi reprezintă locul unor înscenări spectaculoase. Politicienii noştri înţeleg politica într-un singur sens: ori noi ori potopul! Cei ce acuză de manipulări, manipulează cu neruşinare. Deci manipulaţii şi manipulatorii nu trebuie căutaţi într-o singură direcţie sau într-o singură tabără. Scenariile sunt la modă şi ceea ce ţintesc ele nu e greu de bănuit. Nu încape îndoială, trăim într-o lume ostentativ teatralizată. E imposibil să mai ştii cine e el însuşi şi cine interpretează cutare rol în cutare scenariu. În spatele mai tuturor celor deveniţi persoane publice, dar şi al celor ce se opintesc să devină, sunt roluri bine definite şi intenţii ce arată că omul s-a ticăloşit peste măsură. Nimic nu mai are dumnezeu: Iozinca zilei e scopul scuză mijloacele. Dramele din piese intră cu mare frecvenţă în viaţa cotidiană de parcă am fi un popor de teribili actori. *Evenimentul zilei* a relatat, nu cu mult timp în urmă, cazul unui bătrân de prin Dobrogea care noapte de noapte doarme în sicriu pentru a se obişnui cu moartea. „Scena", evident teatrală, foarte tentantă pentru dramaturgi (chiar aceeaşi gazetă a anunţat, în colaborare cu Teatrul Naţional din Târgu Mureş, un concurs de dramaturgie pe subiecte inspirate de ştirile şi informaţiile pe care le publică în paginile sale), pe mine unul nu m-a şocat defel. Nu pentru că nu aş fi sensibil la subiecte tari, ori măcar trăznite, ci pentru că povestea cu sicriul am mai întâlnit-o cel puţin în două piese: *Matca* de Marin Sorescu şi *A şaptea poruncă* de Dario Fo. Deci graniţele dintre viaţă şi teatru dispar. Surprizele vin şi dintr-o parte şi din alta. Vorbim de criză economică, dar teatrele îşi văd cu sârg de treburile lor. Ca în vremuri de prosperitate şi stabilitate financiară. În contrast cu panica momentului (deşi unii artişti, pătrunşi cu osebire de duhul politicii, de furie împotriva puterii, de dorinţa de a o culpabiliza de orice, nu încetează să se lamenteze că nu sunt bani), teatrul românesc cheltuie milioane. Ceea ce înseamnă că acolo sus cineva îl iubeşte. O, nu, nu mă refer la politicieni de nici o culoare, ci la un dumnezeu al teatrului. Acesta a existat sub dictatură, există şi acum, oamenii de teatru au iniţiative şi lucrează foarte serios. Chiar dacă mulţi politicieni români sunt insensibili la un astfel de fenomen. Pentru ei contând cu precădere ceea ce oferă capital politic. Altceva ar fi dacă doi–trei actori ar intra în grevă. Dacă s-ar putea şi în greva foamei. Asta, da, spectacol! Fiindcă nu-mi explic cum de e posibil, de exemplu, ca un primar dintr-o importantă urbe culturală să nu-şi găsească, fie şi de ochii lumii (ai alegătorilor, era să zic), timp pentru a merge la un singur spectacol. O asemenea performanţă nu au reuşit să realizeze nici comuniştii. Noroc totuşi că a călcat în teatru cu ocazia unui congres de partid ce a avut loc aici. O replică dintr-o satiră a lui Baranga îşi are hazul ei şi astăzi: ăştia sunt oamenii, cu ei defilăm. Paradoxul e că asemenea fapte aparţin tocmai unora ce au propovăduit în gura mare schimbarea. Nu cred că un atare dezinteres pentru teatru poate fi în vreun fel scuzat. Nu-mi rămâne de aceea decât să exclam : mari sunt minunile tale, doamne! Mă gândesc că tot de minune ţine şi faptul că în paralel cu „negocierile" sindicale s-au desfăşurat trei prestigioase manifestări teatrale: Prima întâlnire a Şcolilor şi Academiilor Europene de Teatru de la Târgu Mureş, Festivalul Internaţional de Teatru Contemporan de la Braşov şi Săptămâna Teatrului Scurt de la Oradea. Primele două cu o participare ce a adunat laolaltă artişti din Brazilia, Anglia, SUA, Ungaria, Italia, Bulgaria, Rusia, Austria şi Republica Moldova. Nu s-au terminat bine acestea, că a şi început Festivalul Teatru–imagine pe care revista noastră îl comentează în pagina de faţă. Dar între Târgu Mureş şi Satu Mare, adică între 20 aprilie şi 8 mai, au avut loc şi alte întâmplări teatrale demne de a fi reţinute. Amintesc minifestivalul cu producţii proprii al Teatrului Naţional din Timişoara. Au fost prezentate, de-a lungul a trei zile, nu mai puţin de cinci spectacole. De remarcat că, spre deosebire de alte teatre, la Timişoara nu se bâjbâie, în ceea ce priveşte dramaturgia originală, după autoraşi şi textuleţe la modă, ci se joacă scriitori de categorie grea: Fănuş Neagu şi Marin Sorescu :*Casa de la miezul nopţii* şi *Matca*, dar şi *Îngrijitorul* de Harold Pinter, *Anna* Christie de Eugene O'Neill şi un recital *Piaf*. La Cluj, apoi, s-a organizat un veritabil schimb de experienţă al directorilor teatrelor naţionale (atenţie, semn bun, a participat şi directorul Teatrului Naţional din Chişinău). În sfârşit, seria „sărbătorilor" teatrale a continuat la Piatra Neamţ, între 15 – 23 mai , cu un festival realmente impresionant ca afiş: peste douăzeci de trupe străine şi româneşti. Îmi pare rău că directorul acestui festival, regizorul Nicolae Scarlat, dispreţuieşte criticii, considerând că mărturia lor nu e necesară, ori nu ştie că bugetul revistelor de cultură nu permite cheltuielile necesare unei deplasări de lungă durată. Cert e că în chestiune nu s-au făcut nici un fel de facilităţi. Or, pentru cort mi s-a părut că sezonul e încă incert. Oricum, mulţumim, dle Nicolae Scarlat, pentru invitaţie! Aşteptăm cu încredere ediţiile viitoare. În rest, nu e nici o pricină de necaz. Dimpotrivă, am deja veşti că festivalul a constituit o mare reuşită şi mă bucur. Cum mă bucur, în primul rând, că teatrul românesc nu e, deocamdată, sub vremi, ci deasupra lor. Trăiască sponsorii, adevăraţii iubitori de teatru, dar şi ministerul condus de dl Golu să-şi menţină „năravul", atât cât îi stă în putinţă, de a fi cu sufletul şi punga alături de nebunii marilor şi micilor oraşe.

Ion COCORA

Satu Mare : Festivalul „*Teatru–imagine*"

Controversa lingvistică iscată în jurul titulaturii „*Teatru–imagine*", sub care se desfăşoară festivalul de teatru de la Satu Mare (aflat în acest an la a doua sa ediţie internaţională) – controversa precum că această titulatură ar fi pleonastică – a sfârşit prin a conchide că, indiferent de „doza" de pleonasm, festivalul acesta este necesar. E poate un truism a spune că „imaginea" teatrală e un complex de elemente ce tind să contureze – dacă nu întotdeauna o „metaforă", atunci neapărat un *topos ideografic*; că în acest „topos ideografic" se poate îmbina scenografie, lumină şi plastică trupească; de asemeni, că în conlucrarea aceasta de semne ce „vizualizează" semnificaţii se pot interfera sonorităţi şi semne acustice; că – deci – o „imagine teatrală" e o ideogramă ce face apel la canalele senzoriale ale spectatorului, oferind concretului perceput pe această cale senzorială o încărcătură afectivă şi intelectuală.

Factura internaţională a festivalului a fost frustrată anul acesta de câteva incidente nedorite: o trupă din Rusia a întâmpinat greutăţi la plecarea de acasă, drept care nu s-a mai putut prezenta; trupa franceză a teatrului „*Capucins* " din Luxembourg, ce urma să prezinte „*Dandin* " de Molière, a ajuns până la vama română, unde – nu se ştie ce neînţelegeri cu vameşii au silit-o să facă drum întors (urmând ca instituţia teatrală română să prezinte acum scuzele de rigoare pentru conservatorismul procedural al funcţionarilor noştri de la vamă). Singura trupă străină prezentă în festival a rămas cea a teatrului „*Moricz Zsigmond* " din *Nyiregyhaza* – Ungaria – care a jucat comedia lui G. Feydeau, „*Puricele în ureche* ". În schimb, cele 8 spectacole în limba română, la care se adaugă music–hall-ul „*Povesteşte Münchausen !* " al secţiei maghiare a Teatrului de Nord, au putut oferi un evantai „vizionar" – cu precădere în ce priveşte propunerile de regie acoperind cu interesante rezultate raţiunea de a fi a festivalului. Opţiunile majoritare ale criticii pentru spectacolul „*Decameronul*", realizat de regizorul *Silviu Purcărete* la Teatrul „*Anton Pann*" din Rm. Vâlcea , spectacolul ce a câştigat marele premiu – n-au făcut decât să acorde salutul de recunoaştere unei capodopere a scenei, situată ca atare faţă de

Scenă din „Micul teatru al lui Don Cristobal" – Teatrul de Nord

celelalte spectacole, ce s-au dovedit bune sau foarte bune. „*Decameronul* ", montat pe un scenariu alcătuit de acelaşi Silviu Purcărete după *Boccacio* – la cel mai tânăr – şi deci cel mai ingenuu – teatru profesionist din ţară – rămâne indubitabil una din culmile de universalitate ale teatrului românesc: perfecţiune în substanţă şi stil, referinţă de antologie rară (alături „*Trilogia antică*" , „*Ubu Rex*" sau „*Titus Andronicus*"). Tot ce ar fi putut aluneca în trivialitatea erotismului carnal e transfigurat într-un ritual şi într-un poem aflat sub fiorul thanatic chiar şi atunci când concupiscenţa şi patima se îngeamănă. Trupurile goale capătă o puritate ce aminteşte pe marii maeştri ai picturii renascentiste. Porte–parole luciferic, bufon, subtil şi caustic, transformat finalmente în grav mesager thanatic, *povestitorul* „se întrupă" din marele actor Ilie Gheorghe (adus de la teatrul craiovean în spectacolul vâlcean), cu geniu, cu strălucire, cu jubilaţie sarcastică. Conductori extrem de fini se stabilesc între el şi celelalte personaje. Nume încă necunoscute azi sunt pilonii unei trupe sensibile la fine şlefuiri, ce va penetra desigur în viaţa teatrului românesc : Cristian Alexandrescu, Cristian Stanca, Gabriel Tudorin, Radu Constantin, Doru Zamfirescu, Gabriel Popescu, Doina Migleczi, Iulia Antonie, Corina Meriescu, Claudia Cacoveanu, Amalia Văcărescu.

„*Micul teatru al lui Don Cristobal* " – pe care teatrul gazdă l-a prezentat în premieră absolută pe scena festivalului, e un spectacol cu totul insolit şi tot pe atât de interesant. Pe canavaua–liant a unei mici piese pentru teatrul de păpuşi, scrisă de Garcia Lorca, regizorul *Cristian Ioan* intercalează fragmente din piese celebre prin care alcătuieşte o „antologie a crimei": crime religioase, politice, crime împotriva inteligenţei umane. Spectacolul e insolit pentru că sugerând (fără a pune punctul pe „i") factura „teatrului în teatru", înlănţuind, cu invitaţie la cruntă meditaţie – scene din „Cain şi Abel", „Hamlet", „Beckett", „Marat–Sade", „Galileo–Galilei", etc., le încastrează într-o turnură de *divertisment*. Regizorul a mizat – şi faptul i-a reuşit – pe o meditaţie provocată de un stil dezinvolt de frondă, pe o „imago" scenică voios persiflantă, acuzând vâna cinică a lucrurilor. Folosind spaţiul scenei şi deopotrivă al sălii, spectacolul a avut o desfăşurare luxuriantă, reverberată în costumaţia bogată, uneori hiperbolică (realizator Vioara Bara) – şi dominat scenografic de o „coloană a timpului": o clepsidră în formă de stâlp nebulos ca *leit–motiv* memorabil. S-a alăturat valoric spectacolul Teatrului „Bulandra" cu „*A şaptea poruncă*" de *Dario Fo*, în regia lui *Gelu Colceag* – scenografia *Mihai Mădescu*. Dario Fo nu foloseşte tehnica „absurdului" ci, în plină strategie de teatru realist, alege situaţiile cele mai absurde prin viciul coroziv individual şi colectiv. Spectacolul foloseşte tonalităţii comice generate pe muchia caricaturii, a realismului „îngroşat". Foloseşte, credem noi, printr-o organică intuiţie, şi elemente sau sugestii de kitsch, parodiind maniera ca atare.

Dramaturgia rusă a secolului trecut, cu deschiderile ei perene în uman – a fost prezentată prin două spectacole. Unul din ele a prilejuit regizorului *Grigore Gonţa* în colaborarea sa cu Teatrul dramatic din Constanţa o transpunere modern–simţită, esenţializată în planuri semnificative, a piesei lui *Suhovo–Kobâlin*, „A murit Tarelkin!" – prezentată sub titlul „Vârcolaci, vampiri, strigoi". Decor – metaforă foarte funcţional, mai ales în actul întâi, costumaţie gândită în registru artistic inspirat (creator *Alexandru Radu*). „Pescăruşul" de Cehov, montat de Teatrul „Eugen Ionescu" din Chişinău, în regia lui *Mihai Fusu*, a suscitat multe discuţii *pro* şi *contra*. Ca în orice atare situaţie, înseamnă că propunerea are cel puţin meritul unei noutăţi imaginative, al unei „citiri" în accente inedite. „Pescăruşul" s-a jucat în costumaţie modernă şi aci stă, credem, marea frumuseţe a „prezentării" tramei psihologice. Ar fi de discutat mult mai analitic decât ne-o îngăduie spaţiul, în ce măsură „prefaţarea" simbolic–expresionistă a fiecărui act (zbaterea exasperat–erotică a Maşei) se poate conjuga cu maniera realistă a scenelor ce urmează. Cel mai puţin fericită mi se pare însă operaţia excesivă pe text, din care au fost eliminate trei personaje principale, polivalenţa cehoviană fiind prin aceasta simplificată şi finalul făcut previzibil. Teatrul „Mundi" din Bucureşti a fost prezent cu „*Jacques Fatalistul*" de *Denis Diderot* în regia *Cristinei Ioviţă*, specializată de acum în montări desfăşurate cu originalitate în „spaţii neconvenţionale" (secondată de scenografia *Irinei Solomon* şi a lui *Dragoş Buhagian*). Între *ludic* şi un subtext *tragic* „ţinut în şah", scurtul spectacol are scene căptuşite de căldură umană treptat decojită din magma unor relaţii erotice confuze, iniţial ciudate. Dacă n-ar fi avut unele neglijenţe şi „burţi", „Metamorfozele" lui Pulcinella" – în regia tinerei *Louise Dănceanu*, cu un scenariu dezvoltat de regizoare dintr-o mică povestioară de „gen" – spectacolul cu care a venit la Satu Mare Teatrul Dramatic din Braşov ar fi putut fi unul de relief, printr-o caligrafie inspirată a situaţiilor comice şi – cu osebire – prin suprapunerea inspirată a acestora pe un fond muzical ultramodern. Genului „farsă populară" i s-a alăturat celebra, de acum, „trupă pe butoaie", a Teatrului Naţional din Tg. Mureş, cu suita sa de texte regizate de Victor Ioan Frunză, secondat de talentata scenografă *Adriana Grand*. Genul acesta „retro–redivivus" al teatrului popular, jucat cu vivacitate pe estrada ridicată în piaţa publică, a mizat, în primul rând, pe pitorescul lui debordant. Despre spectacolul ungar putem spune că nu a ieşit din tiparele „clasice", că s-a bazat pe opulenţa costumelor feminine şi pe decorul destul de plăcut, mai ales cel din actul al II–lea.

Jeana MORĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

De la seria roz la seria neagră

Într-o scrisoare trimisă cinematografiei româneşti de Fellini, imediat după revoluţie, imediat după sublimul şi tragicul '89, acesta ne anunţa – „la voi poate să înceapă de acum neorealismul!" Să fi fost anticipaţie sau ferma convingere că trebuie început de la *zero* ? Puţină lume a comentat vorbele cineastului de geniu care a început ca neorealist şi care va sfârşi probabil ca ultimul romantic (fantastic–romantic) al filmului. Cert este că nu neorealismul ne caracterizează, ci *seria neagră a actualităţii* . Actualitatea a devenit o nouă obsesie, spun nouă referindu-mă la forma ei nouă, fiindcă ultimii ani ai dictaturii promovau până la disperare tot actualitatea. Evident, o cu totul altă formă. Tranziţia a făcut nenumărate victime şi a produs destule personaje interesante. Cineaştii, obosiţi de parabolă, au crezut că ieşind cu aparatul în stradă, filmând realitatea pur şi simplu, vor redimensiona artisticul în opera cinematografică. Au fost puse pe tapet toate fostele interdicţii: dragoste (la vedere), violenţă, sex (lipsa de dragoste, tot la vedere), mizeria cotidiană – o realitate de netăgăduit. Publicul este împărţit, ca şi critica, în două tabere – adică ne place şi nu ne place, se caută formule atracţioniste şi atracţia realului învinge atracţia artei. Aparent! Pentru că filmele acestea sunt şi ele „de tranziţie" şi mai mult ca sigur viaţa lor este scurtă. Ele fac parte din seria neagră a actualităţii cum altădată făceau parte din seria *„roz"*.Ţine tot de o formă oportunistă. La Berlin, am privit fascinat un film de o simplitate şi de o profunzime rară. A rulat şi la noi. Într-un circuit de cinematecă. Se numea *Dragă Emma, dulce Bobe* în regia lui Istvan Szabo. Era un tulburător mesaj adresat de un mare regizor acestei perioade de tranziţie care macină tot estul, nu numai România. Era ceea ce numim un film de actualitate, deşi noi numim astfel genul care prezintă cotidianul, nicidecum *problematica la zi* ! Filmul lui Szabo este actual fiindcă interesează. La fel de actual ca şi un alt film al regizorului, *Mephisto* , considerat de mulţi o capodoperă. Actualitatea nu o dă contextul, ci subtextul. Poate că seria neagră ar fi interesat când se cerea seria edulcorată a realităţii.

Dragoste şi apă caldă , cel mai recent film produs de tranziţie, în regia lui Dan Mironescu, va trebui să răspundă întrebării dacă interesează sau nu?! La această întrebare nu pot răspunde numai criticii sau spectatorii, ci mai ales timpul. Adică *viaţa filmului* .Părerea mea, dincolo de faptul că asistăm la o desăvârşită lipsă de coordonare dramaturgică şi estetică, este că filmul va avea o viaţă foarte scurtă. S-au făcut analogii între *Dragoste şi apă caldă* şi *Patul conjugal* , poate şi pentru faptul că Daneliuc este producătorul primului film şi autorul celui de-al doilea . Dar s-a uitat un amănunt esenţial: în cazul *Patului conjugal*, important nu este atât filmul în sine, cât „cazul Daneliuc". Daneliuc este un artist, dincolo de toate opiniile contra. Poate că acest fapt este chiar blestemul lui: a fi artist şi a traversa „artistic" deruta socialului. Fără să vrea, regizorul îşi descrie toate stările, confuziile, furiile, obsesiile legate de această etapă şi îşi ia ca pretext *filmul* . În *Patul conjugal* actualitatea stă în forţa discursului acestui cineast. Filmul va avea, ca poveste, o viaţă scurtă, dar mesajul unui creator aflat în criză şi în luptă cu el însuşi va rămâne ca un *reper* pentru anii '90. Realizând, ca director al casei de filme, *Dragoste şi apă caldă*, la Daneliuc s-a produs un fatal transfer de la artist la producător. El a crezut ceva ce în nici un caz nu putea să se întâmple. El a crezut într-un nou discurs de autor. Un discurs pătimaş. Dar nu a ieşit decât un film în care regizorul Dan Mironescu, sigur de sine, neatins de derută, nepătruns de patimă, a rămas din păcate fără voce. Şi totuşi, există în final o singură secvenţă care ar fi putut însemna începerea unui film. Unui film adevărat – este vorba de violul în doi, fiind antrenat un copil, care tot timpul îşi dorea ceva „sexual", extravagant şi acum este pus să şi „facă". Chiar dacă, trezit în faţa dramei, copilul dă înapoi, el este obligat „să facă". Avem, aşadar, o femeie violată şi, paradoxal, un copil la rândul lui violat. Violat de brutalitatea întâmplării. De aici ar fi putut începe un film cutremurător, cred eu, care să emoţioneze tot atât ca şi cel realizat de Szabo. Sau măcar să intre în aceeaşi familie. Pe când aşa – nu poţi vorbi despre realitate lăsându-te în propria ei inerţie !

Estetica urâtului în „Patul conjugal"

Laurenţiu DAMIAN

ARTE PLASTICE

COCKTAIL ROMÂNO–SUEDEZ

La Cluj–Napoca a avut loc între 3 şi 15 mai a.c., cea mai mare manifestare artistică, dedicată Suediei din ultimii 50 de ani. Patru pictori suedezi (Uno Svensson, Ingeborg Nilsson, Christina Campbell, Mary Segerfalk) au expus pictură, grafică şi textilă în timpul Festivalului Internaţional „Zilele Lucian Blaga", în diferite galerii clujene. Impactul cu creaţia plastică suedeză a fost, bineînţeles, şocant, dar interesant. O lume artistică mai puţin cunoscută, un univers plastic straniu, dominat de expresionismul specific Scandinaviei au impresionat şi au oferit spaţii meditative reciproce. Interesant este că la Galeria „Paul Sima" a Universităţii clujene, cei patru artişti suedezi s-au reunit cu o selecţie din cele patru expoziţii anterioare şi s-au constituit în parte de concurenţă cu doi artişti clujeni, Florin Maxa şi Ioan Sbârciu, într-un dialog cu totul inedit. Cocktailul artistic a pornit de la raţiuni de colaborare, fiind un argument pentru începutul unui schimb de valori artistice, pe care Casa de Editură „ATLAS–CLUSIUM", organizatoarea acestui ciclu expoziţional, îl preconizează între Suedia şi România. Invitaţia adresată artiştilor suedezi şi onorată cu prezenţe semnificative, va fi urmată de o vizită a celor doi artişti clujeni în Suedia. Dialogul a început la Cluj–Napoca şi el se anunţă deja ca extrem de interesant. Sentimentul primordial generat de această întâlnire artistică este acela al egalităţii şi al concurenţei (în sensul intersectării) de interese artistice. Indiferent de diferenţele naturale de specific, simţul modernităţii şi al originalităţii îi reuneşte pe toţi cei şase artişti. Expresionismul tradiţional suedez concură fără efort cu abstractul expresiv cunoscut românilor, pe terenul comun al postmodernismului european. Coincidenţa nu este nici întâmplătoare, nici lipsită de semnificaţii. Înseamnă că se poate vorbi de iniţiative comune, de gândiri complementare dincolo de distanţe şi limbaje artistice. Nu îşi găsesc locul aici comparaţiile şi cântărirea de valori. Oricum, lucrările expuse de cei patru suedezi şi de cei doi români nu au fost condiţionate tematic sau tehnic. S-a încercat o punere faţă în faţă a unor tentative de exprimare pe criteriul valorii europene, iar sub acest aspect reuniunea a fost o reuşită. O altă rezultantă importantă ar fi sentimentul dobândit al cunoaşterii reciproce, prin care se înlătură distanţe, limite şi chiar complexe de inferioritate sau superioritate. Dialogul este şi poate fi egal, fiecare având de spus ceva în contextul unui discurs de interes general.

Acordul perfect a fost înregistrat cu prilejul unei conferinţe muzicale, ţinută pe fondul expoziţiei celor şase de către muzicologul suedez Paul Christian Sjöberg. Limbajul comun al muzicii a argumentat relaţii mult mai clare între muzica românească şi cea suedeză. De altfel, vorbitorul a mărturisit destule cunoştinţe despre muzica românească, unele din surse directe, obţinute din contactele avute cu marii dirijori Constantin Silvestri şi Sergiu Celibidache, ambii foşti şefi de orchestră la Stockholm. De asemenea, el a intrat în România cu convingerea limpede că unul dintre cei mai însemnaţi pianişti contemporani a fost românul Dinu Lipatti.

Este de semnalat surpriza pe care au avut-o cei cinci invitaţi în momentul în care la manifestarea în cauză s-a înregistrat un numeros public. Aceasta înseamnă că apetitul pentru cultură al românilor nu este în scădere şi bine ar fi ca în această privinţă măcar să nu imităm ţările cu tradiţie, care, din păcate, sporesc în investiţie financiară, dar diminuează adesea în investiţia de suflet.

Valentin TAŞCU

VIDEO-CINEMA

Călăuză spre oglinda conştiinţei (II)

În accepţia poeticii şi filosofiei tarkovskiene, viaţa-i atât de frumoasă, de profundă, de plină de spiritualitate, încât nu trebuie schimbat nimic în ea. *„Sacralitatea filmelor mele n-are nimic romantic, eu nu modific realitatea. Pentru mine, ea este profundă şi sfântă, nu sunt în măsură s-o prevăd, s-o intuiesc. Trebuie să ne gândim la progresul, la dezvoltarea noastră în sens spiritual şi nu încercând să înfrumuseţăm viaţa"*. Cu alte cuvinte individul trebuie să aspire la măreţie spirituală prin el însuşi, trebuie să lase în urma sa lucruri ce-i vor obliga pe alţii să le descifreze enigmele timp de milenii. Esenţial pentru el este să-şi redobândească puterea pe care a uitat-o, pare-se: aceea de a se sacrifica pentru semenii săi.

Dacă timpul ar mai fi avut răbdare cu Andrei Tarkovski, acum ar fi trebuit să vedem pe ecrane concretizat ultimul său proiect: *un film despre Sfântul Anton.* Ar fi întregit, spiritual şi filosofic, întreaga sa existenţă, întreaga sa creaţie cinematografică – ambele caracterizate fiind de conflictul dintre Materie şi Spirit. În fapt, conflictul cel mai important al culturii ruse – plină, în întreaga sa istorie, de o încărcătură spirituală, mistică, profetică. Prin opera sa, Tarkovski mă face să cred că urmărea găsirea unei soluţii profund ruseşti şi religioase, precum odinioară Tolstoi şi Dostoievski. Cum altfel am putea interpreta acest mesaj al lui:*„Probabil că drama viitorului nostru nu rezidă atât în spectrul războiului, cât în violarea, în distrugerea sistematică a naturii. Avem toate şansele să ne sufocăm. Iată de ce, problema creaţiei sau cea a sănătăţii sunt astăzi mai mult decât actuale. Trebuie să înţelegem timpul, trebuie să-l vedem".*

Spre sfârşitul acestui an, pe 28 decembrie, vom număra al şaptelea an de la dispariţia pământeană lui Andrei Tarkovski. Nu pare deloc a fi uitat de contemporani. Dimpotrivă, o dată cu trecerea vremii, creşte interesul faţă de personalitatea sa, faţă de opera sa cinematografică. De aceea se impun, cred, devin din ce în ce mai necesare o analiză, o confruntare cu ideile şi teoriile sale, cu mesajul nu numai poetic al creaţiei sale – filmele şi cărţile (*Jurnalul*, tipărit la München, şi volumul *Sculptând în timp*, apărut la Londra, ambele în 1986).

Filmele sale au suscitat pasiuni, au provocat dispute. Cea mai cunoscută, în plan intelectual, a fost între Alberto Moravia şi Jean Paul Sartre, după prezentarea *„Copilăriei lui Ivan. Flăcări şi flori"* la *Mostra del Cinema*, la Veneţia,în 1962. În cele de mai sus, am riscat, pe cont propriu, un umil rol de călăuză (dacă şi aşa nu-i prea pretenţios spus) în universul filosofic, în poetica lui Tarkovski. Fiindcă, pentru mine, întregul traseu cinematografic tarkovskian – COMPRESORUL ŞI VIOARA, 1958 (mediu–metraj, 45 mn, lucrare de diplomă), COPILĂRIA LUI IVAN, 1962 (95 mn), ANDREI RUBLIOV, 1966 (185 mn), SOLARIS, 1971 (165 mn), OGLINDA, 1974 (130 mn), STALKER, 1979 (165 mn), NOSTALGHIA, 1983 (120 mn, realizat în Italia), OFFRET. SACRIFICATIO, 1986 (150 mn, realizat în Suedia) - nu este altceva decât o călăuză spre oglinda conştiinţei.

Francesco GERARDI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

„Luminătorii“

Ezit, de doi ani, din teama de a nu vorbi cumva cu păcat, să mă pronunț în chestiunea atât de acută și în sfera principală a propriei activități: condiția materială a cadrelor didactice. Nu încape nici o îndoială că slujitorii învățământului de toate gradele o duc greu, mai greu, poate, decât alte categorii de salariați, din sectoare de o mai puțin vitală necesitate socială și națională și care nu au nici pe departe pregătirea lor. Cazul propriu nu-i tocmai relevant. Iată că, în afară de salariu, mai obțin anumite venituri din activitatea în presă. Venituri mai mult simbolice și cu întârzieri de pe urma cărora puterea de cumpărare e afectată drastic dar, oricum, încasez mai mult decât cei a căror unică sursă de câștig e salariul. Că nu pot face față tuturor necesităților materiale și spirituale, se înțelege de la sine. Cumpăr, de pildă, mai puține cărți decât în timpul studenției. Cu toate că nu am o „familie mare“! E compusă din doar două persoane. Ce se face unul împovărat cu o casă de copii și având de întreținut și bătrâni?! Înțeleg exasperarea celor confruntați cu greutăți insurmontabile, particip sufletește la drama lor și, dacă m-aș găsi economic în situația lui Tolstoi, poate că l-aș imita. Neavând cum ieși din propria condiție, singura posibilitate și în circumstanțele de ordin material atât de stresante pentru toată lumea de rând, inclusiv pentru numeroși colegi, rămâne aceea de a reflecta.

Reflectez, și tot reflectez, mereu reflectez – și nu pot înțelege frenezia cu care o seamă de cadre didactice se angrenează în acțiuni revendicative. Nu-mi poate intra în cap – și asta de când activez în învățământ – cum izbutesc unii să acorde în preocupările lor prioritate absolută aspectelor materiale, chestiunilor administrative, organizatorice ale muncii didactice, și chiar să li se consacre în exclusivitate. Cel puțin stupefiante, dacă nu traumatizante, au fost pentru mine, imediat după intrarea în învățământ, ședințele de sindicat, și nu doar de sindicat, în care pretinsa insuficient de intensă participare la „activitatea obștească“ era stigmatizată de absenteism antisocial, un fel de sabotaj menit să împiedice edificarea socialismului și avansarea spre comunism. Comunismul – se zicea – implică autoadministrare (prin dispariția statului) și acei care se eschivau de la „îndrumarea nemijlocită a studenților“, care nu se angrenau hotărât în munca de „educare comunistă“ a tineretului, care își vedeau de treburile lor profesionale, în spirit „individualist“, „mic burghez“, obstacolau (probabil, fără intenție – dar cine știe dacă nu cumva chiar intenționat, unii!) împlinirea „visului de aur al omenirii“. Cu asemenea acuzații și insinuări erau lapidați, în toate ședințele, dascălii din universități, care considerau mai important a ține cursuri și seminarii bune, a efectua muncă de cercetare și chiar (scandaloasă sfidare față de colegii care erau numai profesori) a scrie în presă, decât a mobiliza studenții la diverse „acțiuni“ sau a se ține la curent cu toate amănuntele din biografia intimă a studentelor „îndrumate“. Acuzatorii erau, în majoritate, cadre didactice mai curând improvizate, în orice caz, de mâna a doua (cu excepții rarisime), inși și inse cu vocație mai mult de activiști și jandarmi decât de cărturari și care chiar erau promovați, cu timpul, în funcții politico-administrative. Mă întreb dacă nu cumva tot ei sau unii din aceeași plămadă activează astăzi pe tărâm sindical din proprie inițiativă, făcându-și o profesie din perturbarea procesului de învățământ prin felurite demersuri de natură a dezechilibra spiritele, inclusiv prin incitări la greve. Spun: mă întreb, deoarece în facultatea de litere bucureșteană, și în genere în mediul universitar, n-am surprins propensiuni de asemenea natură. Nu știu să fi existat intenții de organizare a vreunei greve profesionale. Știu, în schimb, ca toată lumea, că se agită dăscălimea din învățământul mediu. M-ar interesa, așa, din curiozitate, să aflu cam de ce calitate, de ce nivel sunt instigatorii la grevă. Dacă se confirmă ceea ce cam aud, o seamă dintre cei foarte antrenați în sindicalism nu s-ar înfățișa tocmai exemplar sub aspect profesional. În orice caz, preocuparea de a primi cât mai mult de la societate depășește covârșitor (zic unii) pe aceea de a da ceva societății.

Greșesc, poate, profund, îmi lipsește, poate, complet simțul realității – și iartă-mă, Doamne, dacă nu știu ce spun –, dar nu-mi pot imagina un dascăl adevărat, în grevă. E ca și cum ar intra în grevă preoții. Ca și cum slujitorii altarului ar anunța că încetează a se mai ruga, a lăuda pe Domnul, dacă nu sunt plătiți gras. Căci, categoric, dascălul nu-i un slujbaș ca oricare altul, un funcționar. E un sacerdot. Finalitatea muncii sale nu e salariul, ci luminarea minților, modelarea sufletelor tinere.

Există, nu-i vorbă, chiar și în cler unii care ar fi în stare să refuze a sluji dacă nu sunt remunerați cum ar vrea, și vor fi existând, poate, și în realitate, preoți care nu oficiază slujbe de înmormântare dacă nu li se dă cât cer. Aceștia rămân însă cazuri izolate. Preoțimea în grevă e de neconceput. Profesorimea, în schimb (ca, de altfel, și medicii), ne-a obișnuit cu asemenea spectacole. Semn că „e ceva putred în Damenarca“, și nu doar la nivel social... Un educator cu vocație nu poate să nu-i dea curs, oricât de greu ar duce-o. E în stare să-și urmeze chemarea și fără nici o plată, ba chiar să plătească el, cu tot ce mai are și dacă și-a înstrăinat întregul avut, cu liniștea și sănătatea sa, pentru a putea răspândi învățătură. Pentru el, autodăruirea prin sporirea cunoașterii este însuși sensul și condiția existenței. Nu are ce face cu viața dacă nu și-o „aprinde“ în permanență, ca Paraclisierul lui Marin Sorescu, pentru luminarea generațiilor viitoare. El nu învață copiii carte pentru a se pricopsi și a trăi în huzur de pe urma acestei îndeletniciri, ci își procură, cum poate, cele necesare existenței pentru a-și putea exercita profesia ca pe un sacerdoțiu. Dascălii prin predestinare își impun ei înșiși, dacă nu se poate altfel, sacrificii și sunt gata oricând să îndure cele mai grele privațiuni pentru a-și îndeplini menirea considerată sacră. Un asemenea dascăl, neinvestit, a fost Gheorghe Cârțan. Autodidact, el a cutreierat Ardealul, spre a-i oferi cărți aduse de peste munți, și s-a dus pe jos în Italia, pentru a vedea „Maica Roma“ și a-i săruta pământul. Dascălul și Dăscălița lui Goga, Apostolul său: preotul „moșneag albit de zile negre“ – ca și viitoarea fiică a satului, cea cu care poetul dorește să se cunune „în dimineața de Florii“ – sunt luminători ai neamului lor care îi „spun din carte“ acestuia din ce nobilă seminție se trage și ce are de înfăptuit, fără a-i cere ceva în schimb. Dau tuturor învățătură, ca apostolii, și, în genere, „fac binele nimica așteptând“. Pentru ei (cum avea să spună un alt poet, mai târziu), „bucuria de a crede în vis“ este „răsplata potrivită“, singura. Asemenea prezențe nu sunt câtuși de puțin produsul exaltării lirice. Și-au avut și își au modele în realitate. Petru Maior, preot la Reghin, pornea, când avea vreme, pe câmp și, dacă vedea copii cu vitele, îi aduna în jurul său, spre a-i instrui și în afara școlii. La sapă și la alte munci agricole, în timpul cărora se putea și vorbi, el îi lumina pe adulții de care era înconjurat. Fără preget, necondiționat, au răspândit cunoștințe, nu numai pe calea scrisului lor, nici până astăzi valorificat integral, ci și prin viu grai, toți corifeii Școlii Ardelene. S-au certat ei, ce-i drept, cu episcopul Ioan Bob, dar nu pe chestii salariale. Salariile erau pentru acești mucenici ai culturii, vrednici a fi trecuți în rândul sfinților, un mijloc de menținere a existenței, nicidecum un scop. Tot astfel, nu pentru salarii au muncit continuatorii Aufklörer-ilor blăjeni: un Timotei Cipariu, un Gh. Lazăr, un Heliade Rădulescu, un Eufrosin Poteca, un Eftimie Murgu și atâția alți demiurgi ai școlii românești. Și nici marii profesori de mai târziu, inclusiv din timpul nostru. La trei ani după stabilirea în România, Hasdeu se oferă (în 1860) să țină un curs universitar de istorie națională, fără plată și... nu i se permite.

Iorga și Pârvan mergeau, în primii ani după Marea Unire, la Cluj, pentru a preda istoria și preistoria neamului, fără a încasa cuvenitele indemnizații: le cedau tinerei universități, în special pentru căminele studențești. Corespondența lui Iorga atestă ținerea benevolă de către el în diferite instituții de învățământ a unor cicluri de prelegeri și mai târziu, până la sfârșitul vieții. Din patriotism, Emil Racoviță a părăsit, în 1919, Parisul, unde se însurase cu o franțuzoaică și avea cu ea trei copii, pentru a se stabili definitiv la Cluj, cu întreaga familie, cu cei trei asistenți ai săi și cu institutul de speologie pe care îl întemeiase. Îndepărtat de la catedră, G. Călinescu venea, totuși, uneori, potrivit relatării biografului său Ion Bălu, și odată ar fi intrat chiar într-o sală, în timpul unui examen. În cadrul Academiei, el era bucuros, ori de câte ori se oferea prilejul, să conferențieze gratuit, și așa l-au putut auzi sute de tineri, privați de șansa de a-l avea profesor, vorbind despre mari personalități ale literaturii universale, precum Ovidiu, Tasso, Tolstoi, Dostoievski, Ibsen. Un asemenea atașament, cu totul dezinteresat, pentru școală era și, cu siguranță, mai este, nu numai al unor mari personalități, dar și al multor dascăli neștiuți din învățământul elementar și mediu. În copilărie, am cunoscut învățători de la țară care desfășurau activitate didactică, absolut gratuit, și în vacanțe. Chemau copiii la ei acasă, nu spre a-i pune la treabă, ci pentru a-i învăța poezii, a le evoca momente din istoria națională, a-i instrui și educa agreabil.

Se poate replica plauzibil că trebuie să fie nebun cineva pentru a munci, astăzi, numai din entuziasm și abnegație, în timp ce parveniții din sfera guvernamentală se îmbogățesc fabulos, peste noapte, prin escrocherii. De ce unii să urmeze fără nici un risc, ba chiar recoltând aplauze și voturi, principiul „Enrichissez –vous!“, iar alții să trudească din răsputeri pentru a-și târî zilele la limita supraviețuirii? De ce, aceștia din urmă, să ardă, luminând numai pentru alții? „Făclie, ce-o să-i pese lumii/ Că tu te mistui luminând?“ Întrebări întru totul legitime. Întrebări care merită, evident, să-și capete, materializat, răspunsul corect. Aceasta, în ordinea socială. În cea ontologică, răspunsul e dat cu anticipație: pentru că nu se poate altfel. „Acesta e destinul!“ Așa cum „se pietrifică unul în sclav, altu–împărat“, tot astfel unora le e dat să agonisească, pe indiferent ce căi, „grădini, livezi, cirezi, hambare“, altora: să-și „așeze comori în cer“. Să producă, să transmită, să ocrotească valori spirituale. „Temeliile veciei“ le țin, fără îndoială, ultimii. Cât timp vor exista pe pământ câțiva „nebuni“ generoși, de soiul gorkianului Danlas, dispuși să-și prefacă inimile în făclii pentru luminarea celor doritori de cunoaștere, umanitatea nu își va abroga propria condiție, eșuând în bestialitate. Dacă are să rămână cândva un singur „nebun“, acesta se va salva în vreun fel oarecare, ca Noe sau Lot, iar specia umană căzută în platitudinea filistinismului vegetativ va avea soarta celor înecați de potop, celor devorați de focul și pucioasa căzute peste Sodoma și Gomora.

POEZIA ELEVILOR

Închis

Furtuna viselor s-a sfârșit.
E târziu.
Lumini întârziate țâșnesc din cișmele
Smaralde obosite, stele de dimineață.

Perdelele depărtării încununate ard
și părăsite lacrimi se risipesc în fum.
Tablouri ruginii.
Aici e greu fiecare fir
din nisipul clepsidrei.

Norocul din palmă

Abisuri, fântâni cu apă adâncă
Flori sălbatice, cărări așa de strâmte
spre mare. Unde-i Marele Drum ?
Munții sunt ocrotiți de zei.
Lalele galbene și trandafiri roșii,
Tot albastru-i deasupra.

Trec zâne și tresaltă flori,
Luna-și deșteaptă valurile
Și toate se amestecă și se cheamă
ape vii și ape moarte
Se spiralează tăcerile
și mă strivesc oglinzile.

Alina GINGIOREANU
cls. a x-a F
Liceul „Nicolae Bălcescu“
Craiova

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

MERIDIANELE LIMBII ROMÂNE

Inimi și frunze

O ulicioară strâmtă te ducea în inima târgului. De o parte și de alta a ulicioarei erau case mari, scorojite, cu geamurile sparte. Locuitorii târgului se sculau de dimineață și porneau la piață, unde se vindeau inimi și frunze. Piața avea forma unei inimi mari. Toate străduțele duceau în această piață unde, de dimineață până seara, era o mulțime imensă. În case, după răsăritul soarelui, nu mai rămânea nimeni. Toți plecau să-și vândă marfa.

În târgul acesta nu a plouat niciodată. Soarele ardea casele, oamenii și inimile ce erau scoase la vânzare. Locuitorii noaptea împleteau. În târg locuiau mai multe femei decât bărbați. Exista chiar în mijlocul pieței o biserică veche cu un ceas. Era singurul ceas din oraș. Nimeni din târg nu-și aducea aminte să fi mers. De altfel, nici nu era nevoie de ceas. Se ghidau după soare. Locuitorii aveau capul dezgolit, iar hainele erau făcute din frunze. Piața era înțesată cu tarabe mari, pline de marfă. Oamenii păreau niște pitici pe lângă tarabe. Noaptea le plăcea să iasă afară și să vorbească. Vorbeau și făceau coșuri mari sau saci. Nici nu se gândeau la ce vorbeau. Trebuia să-și omoare timpul, marele dușman al lor. Ca să nu moară, vindeau inimi și frunze și vorbeau. . Pe cea mai înaltă ridicătură a târgului era o casă mare, ce semăna cu un han. Aparținea unui bătrân. Copiii se adunau dimineața în fața locuinței bătrânului și aruncau cu pietre. Acesta ieșea și îi amenința cu pumnul. Le plăcea să-l enerveze pe bătrân. Era așa de caraghios! El nu era îmbrăcat ca toți ceilalți. Avea haine peticite. Nu vorbea cu nimeni. Singura frază pe care o rostea era și ea caraghioasă: „Auzi, mamă, inimi cu trei bani bucata". Copiii râdeau, căci mama bătrânului murise de mult. De multe ori spuneau și ei asta ca să-i facă în necaz bătrânului. Atunci acesta se așeza pe pământ și plângea. Și pe copii îi ajungea plânsul. Se așezau și ei pe jos și plângeau. A doua zi veneau iar să dea cu pietre, și iarăși bătrânul îi amenința și iar începeau să plângă. Copiii se făceau mari și erau puși să vândă la târg inimi. Uitau și de bătrân și de casa lui, de tot. Nimeni nu l-a văzut vreodată pe bătrân prin târg. Stătea acolo pe prispă și își fuma luleaua. Ce fum gros scotea luleaua lui! După ce și-o fuma, intra în casă și nu ieșea decât seara. Într-o zi l-au văzut sus pe casă. Copiii se mirau. Nu l-au mai văzut niciodată pe casă. A pus pe acoperiș o pâlnie uriașă. Copiii s-au dus repede în piață să întrebe pe părinții lor ce voia să facă bătrânul. Dar nimeni nu știa de ce pusese pâlnia sus pe acoperiș. „Țigneală de om bătrân", răspundeau părinții. A doua zi l-au văzut pe bătrân pe o schelă. Schela se sprijinea de pământ doar printr-un țăruș. Bătrânul dădea din mâini, măsura, trasa linii mari, făcea calcule în aer. Bietul bătrân a înnebunit, spuneau copiii. Câțiva dintre ei au vrut să intre în curte. Până atunci nimeni nu intrase în curtea lui. Bătrânul se dădu jos și îi amenință cu pumnul. De jos, din oraș, cei mari vedeau în fiecare dimineață schela ridicându-se. Bătrânul era din ce în ce mai procupat. În dimineața aceea însă nu se mai sui pe schelă. Apoi intră în casă. Copiii au început să arunce cu pietre. Bătrânul nu a mai ieșit. L-au strigat. Dar nimeni nu răspunse. Pâlnia cea mare căzu pe pământ și se sfărâmă. Ceasul mare al bisericii mergea. Era pentru prima dată când ceasul mergea.

Cei din târg au auzit zgomotul prăbușirii pâlniei. Au pătruns cu toții în curte. Voiau să intre în casa bătrânului. Credeau că ea ascunde nu se știe ce secrete. Poarta s-a deschis singură. Au intrat cu toții. Picioarele se afundau adânc în pământul acela nisipos. Pe jos se vedeau sute de pași. Ușa de fier a locuinței bătrânului s-a deschis singură. S-au îmbrâncit să intre înăuntru. Fiecare voia să ajungă primul în casă. Când au intrat, au văzut pereții înțesați cu vorbe. Sute, mii de vorbe informe, fără culoare, așa cum ieșiseră din gura oamenilor. Unele vorbe mai intrau în casă și se așezau pe pereți. Unul din băieți fugi. Veni cu câțiva saci. „Am să fac comerț cu vorbe", strigă el. Și băiatul înțesa în saci vorbele de pe pereți. „Vom face comerț cu vorbe", spuneau ei. Vorbele din casa bătrânului valorau aur. „Le vom pune pe cântar și le vom vinde în târg. Ce frumos va fi... Târgul vorbelor. Marfa aceasta nouă le va aduce bogății. Acum își dădeau toți seama ce vroia să construiască bătrânul. „Îi vom ridica o statuie", țipau oamenii. „Dar costă prea mult", se gândeau apoi. Sacii se umpleau greu. Aveau zeci de kilograme. De-abia îi puteau duce. Când au ajuns acasă au desfăcut sacii. Voiau să se încredințeze dacă nu le-a scăpat vreo vorbă pe jos. Când îi deșertau, din ei nu ieșea nimic. Sacii erau goi. Se urcau din nou. Puneau mâna pe vorbe, le băgau în saci și apoi îi deșertau din nou. Dar sacii erau veșnic goi. Parcă niciodată nu au fost plini. Și niciodată nu voiau să înțeleagă că mâinile lor noduroase, mari, cu bătături, obișnuite să facă numai comerț cu inimi, sugrumau vorbele. Iar sacii aceia din pânză groasă le înăbușeau.

....

Din ziua aceea, vorbele zboară prin aer și nu le poți prinde cu mâna, nu le poți vedea din cauza unor oameni care au vrut să le bage în saci și să facă comerț cu ele. Dacă apleci urechea la pământ, poți auzi „Inimi cu trei bani bucata"...

Petre BERAM
(Canada)

La poziția 626 în Guiness Book: românul Ștefan POPA POPA'S

(Urmare din pag. 11)

— Da! Eu am plecat des în Occident, am și lucrat acolo, dar mai mult de două luni nu am rezistat. Doar în 1991, fiind împreună cu familia, am stat patru luni. Într-o seară am spus însă gata, ne facem bagajele și mâine plecăm acasă. Sunt român și vreau să-mi trăiesc viața în România. Deși mulți au crezut că eu fac parte din diaspora. Nu! Niciodată nu am intenționat să-mi părăsesc țara. Nici după 1986 când am fost interzis. deși interzicerea, până în decembrie '89, mi-a adus foarte multe necazuri.

— Din ce motive ați fost interzis?

— Am mai vorbit despre asta. În 1986 a trebuit să reprezinte cineva caricatura românească la Varșovia. Problema s-a pus să se aleagă între mine și Mihai Stănescu. El avea caricaturi cu text, eu fără text. În final, am fost ales eu. Lucrările mi-au fost selectate și vizate de Consiliul Culturii. Eu am considerat însă de cuviință să duc și alte lucrări. Stimulat, poate, atât de faptul că știam că Polonia era socotită în grafică numărul unu în lume, cât și de dorința de a mă prezenta la un nivel deosebit. Acolo am fost interpelat, în legătură cu un desen, de atașații(militar și cultural) al Ambasadei Uniunii Sovietice. Le-am spus că nu este vorba de Hiroșima, cum credeau ei, ci de Cernobâl. S-a făcut o mare muțenie în sală. Apoi s-a șoptit mult. Eu am părăsit sala, am plecat să dau un interviu la televiziunea poloneză. Când am ajuns în țară am nimerit direct într-o anchetă CC. Urmarea? Am fost scos din viața culturală românească. Am înțeles că sunt acuzat și că am făcut lucrări împotriva statului român. Era vorba de o caricatură a mea, un fel de rugăciune în fața unui pantof magic, publicată în *Urzica*. Pantoful îl simboliza, firește, pe Ceaușescu. Numărul respectiv din revistă a fost topit, iar Nicolae Stoian, cel care susținuse ca eu să reprezint caricatura românească la Varșovia, asumându-și mari riscuri, a fost destituit din postul de redactor șef. Caricatura în cauză, cea apărută în *Urzica*, a circulat și în Occident și s-a afirmat că aparține cuiva din București. Aceasta e istoria interzicerii mele și a retragerii în atelier în așteptarea unei schimbări. Am înțeles că altfel nu mai am nici o șansă. Cu două luni înainte de revoluție, de pildă, am fost invitat personal de președintele Franței să ridic un mare premiu și nu am fost lăsat să merg.

— Ce au însemnat cele nouă zile și zece nopți în competiție cu cei mai rapizi graficieni ai lumii?

— O mare frică. Pentru că nu mă consideram un tip care să pot face față. Dar eram bucuros să particip pentru a vedea cum lucrează alții. Ce stil are fiecare. Am întâlnit artiști ce reprezentau pentru mine niște legende, cu care n-am visat să mă întâlnesc vreodată în viața mea. Dar tocmai teama de a lucra împreună cu ei m-a făcut, cred, să dobor vechiul record Guiness și să ajung la suma fabuloasă de 1527 portrete.

— Cum s-a desfășurat concursul? Efectiv cât ați lucrat din 24 de ore?

— Pentru recordul Guiness a fost ales publicul francez care este, în același timp, cult și egoist. Dacă plătesc o intrare și vor să li se facă un portret, francezii cumpănesc mult, se opresc pe la toți concurenții și-i studiază. Cert e că trebuie să fii într-o mare formă. Căci nimeni nu-ți aduce clienții în scaun ca să-i desenezi. Ceea ce îi atrage în primul rând este o foarte bună asemănare. Deci trebuie să-ți acaparezi în primul rând clienți. Să ai în permanență de dimineața până noaptea pe cine să desenezi. În Franța lumea, nu uitați, peste săptămână lucrează și după ora unu–două noaptea se retrage. Rămas fără solicitatori, pentru a prinde câteva ore de somn, mergeam și mâncam foarte rapid. Mă sculam primul, la șase dimineața, fiind vizitați de școlari. Or, am observat că toți graficienii din lume evită să facă portrete de copii. Asta întrucât copiii seamănă între ei. Eu, însă, am făcut chiar și portretul unui copil de opt luni.

— Ați fost ajutat de cineva?

— Am fost ajutat moral de către doi medici. Am avut și doi puști la dispoziție care îmi aduceau cafele, sandviciuri, tot ceea ce era nevoie. După numai trei zile s-a adunat foarte mult public în spatele meu. Mulți oameni mă susțineau și îmi spuneau cuvinte de laudă. A fost o familie care a stat și m-a încurajat tot timpul, de la începututl recordului până la sfârșit.

— Care a fost cea mai mare satisfacție după ce ați fost declarat învingător?

— Imediat nu am realizat ce stare încerc. Am plecat de la locul recordului doar pentru câteva minute pentru a-mi ridica trofeul. Apoi m-am întors fiindcă mă așteptau sute de oameni care doreau să-i desenez. Abia după ce am venit în țară mi-am dat seama că ceea ce am făcut a fost un lucru greu de realizat. Acum mă antrenez tot timpul întrucât doresc să stabilesc un nou record. După calculul meu sunt capabil; să-l ridic la 4 000 de portrete.

— Ritmul în care v-am văzut că desenați, la Târgu Mureș, mă face să cred că veți reuși. Deci satisfacții vor mai veni. Ce amărăciune ați avut după câștigarea recordului?

— Când m-am întors acasă cu trofeul am trăit cea mai mare amărăciune. Am stat o oră la poarta televiziunii ca să arăt trofeul și nu m-a primit nimeni. Am chemat pe toți redactorii de care am auzit, pe câțiva îi cunoșteam, dar niciunul nu a fost găsit. Dar poate că nu au vrut să vină. În orice caz, am trăit o oră penibilă. La Timișoara, în schimb, am fost întâmpinat de televiziunea maghiară care aflase de record și a venit să-mi ia un interviu. Și chiar la telejurnalul de seară au prezentat recordul Guiness.

— Ce preț are astăzi în Occident un desen de Ștefan Popa? Câștigarea recordului, presupun, vă asigură o bună piață.

— Am un contract din 21 ianuarie să lucrez pentru cel mai mare cotidian din S.U.A. Aici caricatura e evaluată la 200 de dolari. Primesc sume mai mari pentru afișe publicitare realizate prin desen și caricatură.

— Sunteți un mare risipitor. V-am urmărit la Târgu Mureș unde ați dăruit câteva sute de desene. Ce sentiment aveți când vă dăruiți desenele?

— Eu cred că nu mă risipesc, ci mă antrenez. În plus, festivaluri de felul celui de la Târgu Mureș îmi fac publicitate. Pentru că, repet, în țară sunt puțin cunoscut.

— Am înțeles că banii obținuți pentru stabilirea recordului și pe alte premii i-ați investit într-o tipografie. Cum se împacă artistul cu patronul?

— Nu e ușor, dar am satisfacții. Nu lucrez cu angajați, ci cu prieteni. Împreună încercăm să realizăm ceva. De aceea îi și plătesc cu salarii foarte mari.

— Ați primit mai multe premii UNESCO. În ce raporturi vă aflați cu această prestigioasă organizație?

— Am avut o experiență negativă, amară aș zice, întrucât mi s-au pus piedici în ceea ce privește difuzarea albumului meu în Occident. A trebuit să intervin la sectorul de justiție al UNESCO pentru a mi se da acest drept. Pe scrisorile prin care mi s-a interzis difuzarea albumului am fost surprins să întâlnesc și semnătura domnului Hăulică. Am fost nespus de mâhnit. Difuzarea volumului, editat de către UNESCO prin contract, a întârziat, astfel, cu câteva luni. Deși a fost tipărit anul trecut, difuzarea lui a avut loc abia în luna aprilie.

— Ce părere aveți despre caricatura românească?

— Caricatura românească e în prim plan în lume. Dacă noi ne luptăm să intrăm în Europa, caricatura a intrat demult. Nu există nici un salon internațional în care un român să nu ia un premiu.

Ion COCORA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Schiţă ilustrată de istorie lirică a elenismului din România

Presupunând ca arhicunoscute şi „primite“ toposuri de tipul nedespărţirii între români şi greci din cele mai vechi timpuri istorice şi a legăturilor negreşit bune care i-au unit pe aceştia, neocolind un obiect de discordie şi anume epoca fanariotă, de unii (români) definitiv defăimată, în fond o perioadă în care trebuie distinse nuanţe infinite dintre care o bună parte cultural favorabile, tot aşa după cum nu putem ocoli primele decenii de după al doilea război mondial, redăm mai jos câteva poezii greceşti ale căror autori au legătură cu România.

Ceea ce înseamnă un registru întreg de tipuri relaţionale, Fanariotul (sic!) Athanasios Hristopoulos (1772–1847) şi-a petrecut o bună parte din existenţa creatoare în mediul valah şi atunci când şi-a vizitat patria „teoretică“ Grecia, (era născut, se înţelege, la Constantinopol) a constatat că acolo e un necunoscut, drept care s-a întors în Valahia şi a murit la Sibiu. Pentru Andreas Embiríkos (1901–1973) iniţiator al suprarealismului în Grecia, România e locul de naştere în care şi-a petrecut ca vlăstar al uneia dintre cele mai prospere familii de negustori brăileni, doar un an sau doi.

Menelaos Ludemis (1911–1977) şi Dimos Rendis Ravanis (născ. 1928) şi-au găsit în România ca foşti combatanţi ai formaţiunilor de stânga din războiul civil grecesc terminat în 1949, exil politic timp de douăzeci de ani. (Un eventual comentariu ne-ar coborî prea mult în consideraţii politice. Să menţionăm în treacăt felul în care literatura acelui exil politic grecesc a fost recuperată în anii şaptezeci de istoria literară grecească care evidenţia energic eforturile exilaţilor de a-şi păstra identitatea culturală. Un titlu emblemă al acestei recuperări era „Am rămas greci“.)

Din lipsă de documentaţie schiţa noastră se vede văduvită de un ultim recent segment pe care s-ar fi cuvenit să-l cuprindă şi anume de producţiile poetice ale foştilor studenţi greci din România. Ştim că ele există (ne amintim de numele lui Dimitris Kanelopoulos care a alcătuit la începutul anilor ‘80 o antologie de poezie grecească publicată la Cluj).

Eşantioanele de mai jos ne dezvăluie o tulburătoare alteritate, tulburătoare prin aceea că e, în fiecare caz, atât de apropiată în timp şi spaţiu.

E o alteritate uneori complementară ca în cazul lui Hristopoulos (care nu e primul autor grec de versuri în Principate având un ilustru precedent în Nicolae Mavrocordat, ctitorul Văcăreştilor) căruia solida instrucţie de latină, ştiinţe juridice şi ştiinţe exacte i-a permis un stil mai riguros, cu construcţii mai puţin ezitante decât ale contemporanilor lui valahi Mumuleanu şi Conachi.

„Amintirile “ valahe ale lui Embiríkos sunt dintre cele mai surprinzătoare şi transpar epidermic în titlul unui ciclu de poezii sau în numele eroului principal al romanului său „Marele oriental“ publicat în 1990 erou care se numeşte Mavrodakos.

Menelaos Ludemis a trăit un exil în exilul său românesc. Tematica sa romanescă (cât a stat în România şi-a scris douăzeci din cele patruzeci de romane ale sale) ca şi cea lirică au fost exclusiv elenizante. El ne dezvăluie drept „alta“ chiar şi semnificaţia unui loc al cărui nume nouă ne sună voios bachic, e vorba de Drăgăşani, pentru greci, tragicul „Dragaţáni“, mormânt al unui batalion de adolescenţi victime în 1821 ale turcilor.

Dimos Rendis Ravanis o reconfortantă prezenţă umană prin căldură şi generozitate, un prozator cu vervă şi o sensibilitate lirică conturată precis, a învăţat conştiincios româneşte. Cea mai recentă realizare a sa e o îndelung elaborată traducere a „Luceafărului“ eminescian şi e cea mai temeinică dintr-un lung şir de fapte bune la adresa literaturii române.

Athanasios HRISTOPOULOS
(1772-1847)

GRIJI

Ce-mi pasă câte griji mai am?
Dacă le am, ce să mai sper?
și oare ce să mai aștept?
Să urc în zbor până la cer
și viitorul să mi-l schimb
nu pot râvni, nu e-nțelept.

Ceea ce Soarta ne-a sortit
nicicând și nimeni nu dezleagă,
va fi mereu ce va să fie.
Se duce-astfel viața-ntreagă,
nimica nu se mai întâmplă
decât ce-n zarea frunții scrie.

Sunt tânăr? Am să-mbătrânesc,
se duce viața și-o să-mi pară
că umbră sunt, nu om întreg.
Orice-aș face mi-e povară
această viață rea din care
în pielea goală o să plec.

De ce atunci atâtea griji,
Atâtea spaime să se-ntoarne?
Și-atâta zbucium și mirare.
Hai, Bachus, prietene, m-adoarme
Tu, Eros, mă trezește-n zori
Când arde steaua căzătoare.

BUTELCOTECA

Afară cărțile, afară!
Și flecăreala-n foc să piară!
Cuvinte, cuvântări? Jos! Jos!
De ce s-ascult fără folos?

Pe Apollon al lor îl arză!
Și toate muzele la muncă!
Aruncă-n foc leandrul lor
Chiar dacă din sforțare mori!

Roagă-l pe Bachus să se-nmoaie
și să ne urce pe butoaie,
să facem o butelcotecă
din aurită bibliotecă!

Și iedera să înverzească,
vița de vie să-nflorească,
strugurii dulci să îmi presare
stropi mulți pe buzele amare.

Nu vreau să scriu acum, mi-e lene.
Vreau doar ulcioare, damigene.
În locul tău condei, s-admir
Doar o stacană și-un clondir!

Vreau să mă bucur stând în prag,
să-mi crească inima de drag,
cu Bachus să mai cânt puțin
lângă-al butelcii pântec plin.

IMN

O, Dragoste atotînfloritoare,
cumplit de dulce și amară ești
când peste lume stai dominatoare!
Pe tine trupul meu te crede soră
și mintea mea și pieptul meu la fel,
iar gura mea te strigă, te adoră.

Tu ții în brațe și domnești chiar peste
văzduhuri răscolite, peste zei
și ceruri fără margini și tempeste
până-n străfundurile-nveșnicite
ale pământului îndrepți săgeți
să le rănești cu toate că-s rănite.

Privirea-ți liniștită, doar o clipă
dacă lipsește-n lumea mea de azi,
o neagră noapte simt că se-nfiripă,
se stinge crugul cerului și vine
o vreme de durere omenească,
de întristare multă și rușine.

Neîntrecută ești în frumusețe,
puterea ta este nespus de mare
în glorie crescând și-n tinerețe!
Mărinimie multă veșnic ai
cu adorația ce-ți port în suflet
și arcul neatins de putregai.

Menelaos LUDEMIS
(1911–1977)

DRĂGĂȘANI

Pământul ăsta e de grâu,
de pâine și de lapte.
Al Libertății prunc din el a supt
în anii de robie
când negru chiar și
laptele era.

Aici nu trupuri au căzut
ci steaguri doar.
Flăcări din care au țâșnit pojaruri
întinse de la Prut
La mănăstirea Secu și la Iași
cu ramuri în Peloponez.

Anii se duc și anii vin,
Mereu noi ani ni se arată.
Pe ramuri a-nflorit o floare
Vedem recolta, e bogată.
Numai pe creștet de eroi
Nu cade neaua niciodată.

De locuri sacre-n vitejii
Și nenfricare lumea-i plină.
Dar gloria de vrea să crească
În tinerețe și lumină,
Coroană de efeb să poarte,
Atunci la Drăgășani să vină.

Dimos Rendis RAVANIS

Plimbare pe plajă

Să legăm pantofii cu șireturi
și să-i atârnăm pe umăr
să ne gâdile picioarele
valul de spumă care susură pe nisip
uite
acolo la orizont îți conturez silueta
pe un nor albatros
pe un nor barză care planează
cu picioarele strânse la piept
uite
peste soarele care apune
care nu mai e soare
ci doar fotografia lui pe geana orizontului
uite
peste fotografia soarelui sângele
pământului
care colorează marea
însetată de culori și corăbii.
..

Andreas EMBIRÍKOS

O femeie înțeleaptă face cât trei gâsculițe
O femeie pur și simplu face cât turmele de gazele
Vitejia vâslașilor înroșește de ardoare viața pe care o traversam și iată pentru ce noi ne dovedim incomparabil superiori ca luntrași și ca autori ai propriei noastre eliberări. Acum chiar și schizomicetele ridică în slăvi și nimeni nu mai rânjește. Brațele noastre arborează migdali în floare și în ochii noștri șovăie nuanțele înroșirii bărbaților în căutarea femeii prin excelență care își cucerește prin râvnă și abnegație emanciparea.
(Cuptor înalt)

Ambră

Limba balanței înclină după cum ne convine
După interpretarea pe care i-o dăm
de fiecare dată când norocul ne surâde în zaruri.

Și iată că el ne surâde din nou
Cândva zarurile aruncate pe pântecele unei femei
Pe plajă după ce s-a scăldat.
Această femeie după cum se zvonește
A avut îndrăzneala să treacă singură
Goală, trupul ei de înotătoare uns cu ambră
O mare imensă umflată
Suspine de încântare care cresc o falangă de înger.

(Pământ interior)

Îi sunt pleoapele cortine transparente
Când le deschid văd în fața mea orice s-ar întâmpla
Când le închid văd în față tot ce doresc.

din ciclul „Păsările Prutului“

Traducere și prezentare de
Lia BRAD–CHISACOF

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro